

ВІСТІ

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Рік VIII

Грудень 1957 р.

Ч. 11-12 (85-86)

Довкола нашого журналу

З дивізійників-активістів Братства підсміхалися були свого часу кошти типу «американських спостерігачів», що то свою громадську бездіяльність звичайно закривають фразами, нібіто їх ні та ні друга громадська організація «політично не влаштовує», — мовляв: «Робите вже більше шуму і до того довше, ніж та ціла ваша Дивізія проіснувала». Так ніби Братство й «Вісті» були засновані лише на те, щоб прославити «непризваних національних героїв». Так теж, доречі невірно, нашу видавничу організаційну діяльність розумів навіть дехто з непримирених противників «дивізійництва», яке чомусь ідентифіковано і з «галицьким прусацтвом» і т. зв. «галицьким пімонізмом». Урбі ет орбі застерігаємося з цього місця, що всі отакі підсувані «хитрі замисли» були зовсім чужі тому гуртові нашого активу, що то вісім років тому заходився був на баварському терені спершу надати найвідповідніших організаційних форм майбутній комбатантській організації дивізійників, а потім приступив видавати, спершу прескромненький, місячник — «Вісті» (1. число — ще циклостилем!)

Коли тодішній Управі ставили окремі дивізійницькі гурти з Німеччини листовний запит, яке її становище до нефортуної і політично не-продуманої декларативної акції атакувалося укр. емігрантам у корейську війну, тоді справа серйознішої періодичної публікаційної діяльності Братства, — як це її спершу доволі теоретично було подумано в статті, — набрала гострої актуально-

сти. І вибрано можливо-скромну називу для тієї публікації: «Вісті Братства». Тим усі ініціатори однозгідно хотіли підкреслити безпретенсійність свого замислу. Усім присвічувала слушна засада колишнього німецького ген. штабу: «Mehr sein als scheinen!» — «Бути в суті більшим, ніж про це зовнішність промовляла б!» Без декламаторства, без бутафорії, без чванькуватості, без самодурства. Голоси за достосуванням і «зовнішністю» нашого періодика до його змісту (насправді, доволі скопо-ширшого, ніж дивізійницький!) обізвалися незабаром: мовляв, і назва надто бліда, і емблему б замінити, і фігуру б поширити. На нашу думку, треба висловити признання тим відповідальним чинникам Братства, що зуміли бути опертися такій мало-ефективній, яловій діяльності, як виладовування енергії в постійне шукання лих нових організаційних форм (на них ми й так баґат на комбатантському відтинку!), нових і ефектовніших назв. І навпаки — всю енергію спрямували якраз на інтенсифікування дотеперішніх форм, на реалізування девізу «Mehr sein als scheinen!», яку може слід було б ставити в начало діяльності Братства його видавництва і — надалі.

Фатальні наслідки для нашої історії загалом і військової справи зокрема, а що виникли через перервану військову традицію Запорожжя й козаччини в кінці 18 в. та через занедбання зі сторони наших відродженецьких кіл 19 в. плекати ту традицію хоча б у видимій формі Кубанського козацтва — всім нам добре відомі з революції 1917 р. Занедбання до тої міри, що в «порядному товаристві» військовик неуважався повнотичною людиною. То ж не дивниця, що питання організації власних укр. збройних сил 1917 р. — у відрізенні хоча б від поляків — не могло натрапити на належне зрозуміння перед керівниками наших тодішніх прошарків і навіть — діячів. Тому у висліді залишилася лиш не надто похвальна для нас легенда, що «приспану Україну (анонімові!) злії люди розбудили вогні окраденою». Але ота генерація Визволючих змагань здала собі бодай справу з ваги військового питання й виховання і оту такого окуплену, відновлену традицію — усіми, хай і скромніми, доступними засобами — старалася передати далі. Ще всі добре пам'ятасмо оті «Тabori», збірники «За Державність», видання «Червоної Калини», її «Літопис» і що-

Нашиими очима

ШЛЯХ ПРАВДИ І ЖИТТЯ

Коли 21. 11. 1921 р. російські розбійники розстрілювали 359 українських вояків під Базаром, ані один з них не заломився, бо кожний умирал за відвічну правду, яку відкрив людям своїм народженням Христос. Правда є основа основ! Українська правда це та ідея, в ім'я якої точилася жостокі бої Українських армій проти червоної муравйовської навали, за здобуття якої відбулися лицарські зимові походи, для ствердження якої Українська Повстанська Армія вкрила себе перед українським народом і світом легендарними збройними чинами, для якої 1 Укр. Дивізія зводила в другу світову війну бої з червоним молохом.

І, коли всі кол. українські вояки на еміграції в день Народження Христа та напередодні Нового Року, глянуть на минуле, перед їх очима обов'язково стануть величавими постатями всі герої українського війська, що зі зброєю в руках, в ім'я відвічної Христової Правди, завдавали ударів ворогові за незалежність України. Коли ж всі кол. українські вояки напередодні Нового Року глянуть у майбутнє, вони пам'ятують найголовніше, що сказав людям Христос: «Я є шлях, правда і життя». Ці Христові Слови досить ясно промовляють до всіх кол. українських вояків, що нашою правдою є здобуття Самостійної Соборної Української Держави.

13 ЗМІСТУ:

Ген. Греков —

АРМІЯ І ПОЛІТИКА

Ю. Пасічник

УКРАЇНСЬКІ 115-Й і 118-Й КУРЕНІ

А. М.

УСУНЕННЯ ЖУКОВА

О. Горбач

УКРАЇНСЬКА МОРСЬКА І СУДНОПЛАВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

М. В.

З ЩОДЕННИКА ОДНОГО З ДЕСЯТИ ТИСЯЧ СЕЛЕПКІВ

Військові новини —
Рецензії — З поезії — Комунікати

на 2 стор.

Ф. Кордуба

Впливи науки на війну

Сьогодні ніхто не буде заперечувати, що наука та техніка надзвичайно щільно пов'язані з війнами, а сам розвиток науки вирішально впливає на цивілізацію. Якщо розглядати попередньоісторичні часи, переконаємося, що у війнах між племенами була застосовувана найпримітивніша зброя, якою обдаровувала людину природа. Ця зброя з бігом часу щораз більше була удосконалювана до часу її повного розвитку і занепаду. Була це кам'яна доба. З приходом бронзової доби кінчиться крем'яне і кам'яне виробництво зброї, починається дъба металів, яка повільно розвивається і почерез гальштатську добу (800-500 рр. до н. Хр.) доходить до лятецької доби (500 рр. до н. Хр.), в якій започатковано масове виробництво замінного знаряддя I зброй. Цей розвиток тривав від 5000-500 рр. до н. Хр. Залізна доба (800-500 рр. до н. Хр.) ввела нові засоби боротьби — меч, лук, яка то зброя була головною аж до кінця 14. сторіччя, до винайдення стрільного пороху. Повільний розвиток техніки озброєння можна пояснити тільки повільним розвитком наук, які вможливлювали технічний розвій і модернізацію різних засобів боротьби. Німецький воєнний теоретик, який перший подав засади модерної війни, ген. фон Кляузевіц, на сторінках своєї праці «Фом Крігє» так, між іншим, дефіньює пов'язаність науки з війною:

«Потреби війни повели людство в напрямку спеціальних винаходів, з метою використання їх властивостей на свою користь, що у висліді довело до великих перемін в способах боротьби... Боротьба була завсіди рішальним чинником у відношенні до зброї і спорядження, однак і вони з черги вплинули на спосіб її ведення, тому між способом боротьби і засобами боротьби є стискала пов'язаність»

В цей спосіб теоретик сучасної монадичної війни ген. фон Кляузевіцт, більше сто років тому назад звернув увагу на науку і її вплив на характер війни. Пізніше стратеги засади ген. фон Кляузевіцта позглибили ще більше і закріпили їх у практичному аспекті. В цьому відношенні заслуговують на особливу увагу засади ведення війни, між іншим, таких стратегів: Фуллера, Доугета, Ліддель Гарта і де Голя, Аймансбергера, Гудеріана і Моссора.

Наука, як багатство методичних досвідів і тим способом здобутих знань різних дисциплін, змагає передусім до пізнання прав керуючих матеріальним світом та до використовування їх людством, в міру поширювання своїх горизонтів і опанування все нових галузей. Оборона із нею з'язане воєнознавство належать до знань, що творять суму різних наук, на яких є побудовані засади оборони й ведення війни. Як відомо, особливо модерна війна (сучасна) об'ємає багатство найрізніших проблем. В історії людства наука здобула особливий вплив на такі три основні елементи війни: 1) розвій і удосяконалення

стрільна, 2) панцер і 3) рух. Передове місце серед різних наук займають техніка, хемія і біологія. Ці науки на основі знань здобутих шляхом дослідів законів природи служать життєвим і культурним потребам людства. На увагу заслуговує факт, що від найдавніших часів по сьогодні більшість наукових праць, винаходів і різних уdosконалень виникали з потреб війни. На протязі три тисячі років різні народи пережили більше, ніж тисячу війн. У цьому довгому періоді людина безперебійно змагала до уdosконалення своїх засобів боротьби через побільшення заслуг їх діяння й нищення, покращання способу націлу і збільшення рухливості маневру. В давнині цей поступ уdosконалювання і винаходів засобів боротьби проходив дуже повільно, а це тому, бо наука в ті часи розвивалася також повільно. До XIV сторіччя головною зброєю боротьби були меч і лук. В цьому довгому періоді у війнах були застосовані й інші засоби, але не масово. Найбільший вчений старини Архімед оборонцям Сиракуз дав катапульту, яка вможливила довгу оборону перед римським нападником. Александрійські вчені в III ст. до н. Хр. винайшли багато воєнних засобів, між якими, один з них був подібний до скоростр.лу, вистрілюючи серіями камінні стрільна. На протязі кількох сторіч Візантія успішно відбивала напади мусулман, користуючись «грецьким вогнем», який відігравав роль сучасного вогнемета. Однак всі ці засоби були примітивними середниками боротьби і тільки допоміжною зброєю до меча й лука аж до винаходу стрільного пороху.

Під кінець XIV ст., з винаходом стрільного пороху був започаткований новий етап винаходів і щораз більшого удосконалювання різних засобів війни. Винахід стрільного пороху спричинився до промислової революції щойно в XIX ст.; рівночасно він на протязі кількох сторіч був джерелом багатьох інших винаходів і наукових праць. В наслідок застосування стрільного пороху в боротьбі виринула конечність покращання якості дул гармат і це започаткувало металургію й хемію, як окремі науки. Треба мати на увазі, що нова зброя впливала на зміну ведення війни. Розвій воеиної техніки давав підстави для нових форм стратегії і тактики. В давнину грецькі фаланги з білом часу заступили відкриті ряди римських легіонерів, які показались більш гнучкими і рухливішими.

Коли на підставі дослідів 1769 р. винайдено парову машину, негайно її використано для воєнних цілей. До винаходу парової машини і її наслідників — льокомотиви і парових кораблів, маневр більших військових з'єднань опирався на двох рушійних елементах — коневі і вітроплавстві. Ці два елементи відігравали основну роль у веденні війн на протязі приблизно 1000 років. В історії воян давнини кінь і ним тягнені бойові вози були головним засобом швидкого маневру по терені, тому коневі завдячу-

ють багато виграних боїв. Коли в 4 ст. до нар. Христа були впроваджені перші бойові вози, їх тяглою силою був кінь. При помочі цих возів вели війни Вавилон. Асирія, Македонія. І Христофор Кolumб, який відкрив Америку, найперше використав у побіді еспанців над аステками 1519 року коней для інвазії Америки. Армія еспанція Гернандо Кортеза була зорганізована з кінніх запрягових відділів, що в той час творили одинокий засіб для швидкого маневру. А треба пам'ятати, що в той час у Тексасі кінь не був ще знаний. Аステки вважали коня великим звірем, якого вони страхалися.

Два походи Наполеона I на Єгипет 1779 і проти Росії в 1812 р. були проведені на конях і при допомозі вітроплавства. Однак Наполеон I не злегковажив загадні елементи, на яких опирав свої походи проти противників. Як відомо, брітанська морська флота під веденням Нельзона неможливлювала будь-які бойові дії французів на морі; подібно було і в Росії, де козацькі віddіли на малих конях завдавали поразку за поразкою французам у боях своїми випадами, хоч ці мали добре виготовані західньоєвропейські коні.

Масовий маневр військ, а також стратегічні й оперативні концепції прибрали інші форми в половині ХХ ст. В 1843 р. започатковано використання залізниці для великих військових транспортів. В історії війн записано, що перший раз використано залізницю для маневру війська під час пруссько-данської війни 1849-1851 рр., і в поході льомбардів у 1899 р. Під час кримської війни 1854-1856 рр. також була використана залізниця для маневру війська. Вирішальне значення залізниці, як одного із засобів війни, показалось вперше під час американської сецесійної війни 1862-1865 рр. Під час пруссько-австрійської війни в 1866 р. обидві воюючі сторони користувалися залізницею для транспорту військ. У німецько-французькій війні 1870-1871 рр. також використано залізницю. За пол. маршала графа Мольтке в Німеччині були зорганізовані перші військові залізничні відділи. За нього залізниця в Німеччині під оглядом фінансування була поставлена на першому місці, а укріплення на другому. Під час російсько-турецької війни 1877 р. використано залізницю для транспорту війська на віддаль понад 3 000 км. В японсько-російській війні 1905 р. транспорт війська з Європи проводив цар кораблями. Найперше ці війська були призначені для приборкання повстання боксерів у Китаю (1800 р.) і для ліквідації колоніяльних заворушень. Однак, коли дійшло до війни з Японією, російська морська флота з причини технічних, організаційних і стратегічних браків себе не вправдала, тому понесла повну поразку під Чунімою в 1905 р. Під час першої світової війни 1914-1918 рр. залізниця здобула великий вплив не тільки на окремі операції, але також і на цілість стратегічної концепції обох воюючих сторін. Залізниця і морська флота були використані для транспорту війська і боеприпасів на далекі віддалі, а на тактичному відтинку започатковано застосування меха-

нічних засобів транспорту. Від того часу кінь перестав відігравати роль, як силовий засіб транспорту на далекі віддалі, залишаючись і надальше бойовим потенціалом, та засобом транспорту в тактичній зоні. Винахід пального мотору і його масова продукція змінили характер війни, можлививши її змеханізування.

Коли аналізувати історію впливу науки на війну, доходимо до дуже цікавих висновків. На підставі студії вченого Галілея про лет стрільна започаткована науку про динаміку. Історія стверджує, що розвій багатьох наук до кінця 18 ст. в більшості спримуався для військових цілей. Починаючи від Архімеда (ок. 287-212 до нар. Христа) і Герона (біля I століття), що були в 2 ст. найбільшими винахідниками на військовому відтинку і творцями механіки, а далі славного маляра Леонарда да Вінчі (1452-1519) і Галілея (1564-1642), які викладали військові дисципліни і математику на університеті в Падуї та інших науковців, як Лявузье. Лаплася, Монже, Кахота — які займалися науковою діяльністю тільки тому, бо нею щораз більше поширювали засяг воєннознавства. Щойно промислові слова революція 19 ст. започаткували скорій і незалежний розвиток науки. Кожна зміна залишала по собі здобутий досвід і науку, які опісля науковцями були аналізовані і на цій підставі щораз більше удосконалювано різні середники війни. Рівночасно такі досвіди науковців у неменшій мірі вплинули й на змінність характеру війни. Геній війни й безперебійний розвиток, зокрема техніки, були головними спричинниками перевороту, при чому в старині точка тяжіння спочивала виключно на техніці і щойно з часом розвинулись під її впливом різні форми війни та мобілізація мас на ідеологічному принципі. Під час першої і другої світових війн багато науковців в неменшій мірі, ніж це було попередньо, спричинилися були до їх затяжного і довготривалого перебігу. Коли в першій світовій війні з причини англійської бльокади Німеччина не могла одержувати чілійської сірки, яка була підставовим матеріалом у продукції вибухових матеріалів, з катастрофічного стану врятував країну німецький науковець проф. Габер. Він на підставі студій випрацював новий спосіб видобування азоту з повітря і цим уможливив продажу вибухових матеріалів та ведення війни в дальших 4-х роках. У другій світовій війні наука крім багатьох інших засобів війни, дала радар, який у великій мірі допоміг, зокрема альянтам, нищити німецькі підводні човни.

Ген. Фуллер твердить, що вплив науки на характер війни є рішальній. Технічний розвиток засобів боротьби впливув на зміну тактики, характер війн, організацію і озброєння армій. На цій підставі ген. Фуллер висунув свою тезу — «стара зброя означає стару тактику, а нова — нову».

Перша світова війна (1914-1918 pp.) довела який великий вплив, зокрема технічного чинника, на ведення воєнних операцій. Кілька років перед вибухом війни був застосований скоростріл, що став основною зброєю пі-

хоти. Ця зброя, зокрема на західньому фронті восени 1914 р., перемінила рухому війну на позиційну. Ця глибока зміна в способі ведення війни зуміла науковців шукати нових середників війни, відмінних від дотогодческих, більш удосконалених і потужніших, щоб унешкідливити окопаного і озброєного в скорострілі ворога. Появилася ручна граната яка щоправда перший раз в історії війн була застосована під час російсько-японської війни. Проти окопаного ворога застосовано гранати в більш зрізничкованих і великих кількостях та різна окопова зброя різних калібрів для здобування укріплених пунктів, які були недоступні для обстрілу артилерії. Рівночасно воєнні дії неменше вплинули й на розвій артилерії так під оглядом калібру, як і її кількости застосування, щоб можна було робити проломи в потужній фортифікаційній сітці ворога для промошення шляху власним офензивним відділом піхоти. Це потягнуло за собою зростання амуніції. У висліді масового зужиття амуніції, до скорострілів і артилерії, на західньому фронті відчувався щораз більший брак вибухових матеріалів, потрібних до заміновування передплії фронтових смуг. Коли гранати й артилерія не багато допомогли в проломах, виринула конечність винаходу нового середника війни, який би в умовах позиційної війни, при несподіваному заскоці ворога дав скорій і всеціле його обезвладнення. Цією новою зброєю були найперше бойові гази, яких перший раз застосовано у війні в квітні 1915 р. на західньому фронті під Іпрес. Цим засобом війни винищили німці дуже багато альянтських військ. У далішому перебігові першої світової війни гази, як засіб війни, були примінювані обома воюючими сторонами — при помочі газових хвиль і обстрілом ворожих позицій спеціальною газовою амуніцією з артилерії, мінометів, моздірів. Для послаблення оборонної сили ворога під час першої світової війни були винайдені й застосовані в боротьбі й вогнемети. З уваги на актуальність бойових газів і для майбутньої війни, присвятивмо децю уваги цьому засобові.

Розвій кожної науки поступає згідно з окресленим правом. Прикладом може послужити розвій хемічних наук яких найбільший розвиток припадає на 1850-1930 рр. Кульмінаційного вершка, цей розвиток хемічних наук досягнув під час першої світової війни, яку деякі історики називають війною хеміків. Під час першої світової війни, як уже було сказано, обі воюючі сторони на західньому фронті застосовували проти себе бойові гази. На увагу заслуговують такі з них, які можуть бути, не зважаючи на міжнародну Женевську Конвенцію, що їх забороняє як середника війни, застосовані і в майбутній війні.

В загальному німці на західньому фронті мали пересічно від 20-40% газової амуніції, не враховуючи спеціальних бутлів, наповнених бойовими газами. Коли взяти під увагу калібер газової артилерійської амуніції, він приблизно в німецькій армії ділився так:

до польових гармат 55% газ. амуніції
до л. пол. гавбіць 35% „ „

до т. пол. гавбіць 43% „ „
до 10 цм гармат 68% „ „

Коли йдеться про французи, вони від березня до червня 1918 р. випро-дукували приблизно 400 тонн іпериту. Крім цього французи продукували амуніцію, наповнену іншими бойовими газами. В більшості була проду-кована артилерійська амуніція до гар-мат кал. 7,5, 10,5 і 15,5 цм, як також і до гранатометів. Гранати, наповнені іперитом, вживали французи проти німців у серпні 1918 р. над Марною. Несподіване застосування цього бо-йового газу проти німецьких оборо-нних позицій спричинило дуже великі втрати в людях і послаблення пози-ції на цьому відтинку.

Англійці послуговувались під час першої світової війни такими самими газами, як німці. В серпні 1918 р. вони примінили 38 галонів бойових газів проти німецьких позицій під Аміен. Крім цього окремо англійці заatakували німецькі позиції 9 000 пляшками, наповненими бойовими газами, 8 000 газовими мінами, 8 000 — 10 цм мінометами (итокесами), перер-вавши німецькі позиції.

В 1936 р. італійці вживали бойових газів у війні в Абесінії. Під час другої світової війни німецька армія за-стосувала бойові гази тільки в 3-4 випадках на східньому фронті.

По другій світовій війні науковці винайшли окремий рід т.зв. «нерво-вих газів» — ГА, ГБ і ГД. Цей рід газів паралізує нервову систему. На окрему увагу заслуговує також спеціальний середник для вбивання інсектів «Д.Д.Т». Багато науковців стверджує, що на майбутнє в діяльності винаходів газових засобів боротьби не можна сподіватися якихсь сенса-цій. На відтинку науки хемії зауважується повне насичення, тому ця діяльність не може мати впливу (розуміється вирішального) на майбутню війну, бо й на другу світову війну вона вже його не мала. Не виклю-чається і в майбутній війні вживання хемічних бойових засобів.

Панцер, як засіб боротьби

Коли по багатомісячних змаганнях під час першої світової війни вияви-лося, що сила вогню артилерії і бо-йові гази були невистачальними, щоб проламати укріплені позиції ворога, застосовано новий середник ведення війни — танк (панцер), який завдяки своєму опанцеренні, рухливості по те-рені і силі безпосереднього вогню впливув на вирішення остаточної пе-ремоги альянтів над німецькою ар-мією. Вирішальний вплив на перебіг боїв показав танк шойно під час другої світової війни бо в першій йо-го бойове технічне вивінення ще не було досконале. Танки, які були застосовані під час першої світової війни, мали слабе опанцерення (30-60 мм), розвивали малу скорість і не були поворотними. Були це опанцерені, пальним мотором порушувані вози — носії зброї (скорострілів і ма-локалібрів гарматок) на гусеницях. Не зважаючи на слабі сторони цих перших танків, вони хоронили залогу перед обстрілом із скорострі-лів. Нищити ці танки можна було вогнем польових гармат кал. 7-8 цм. Під кінець першої світової війни, до-свід застосування танків у війні при-

мусив науковців до надання їм грубшого опанцерення і сильніших моторів, щоб вони могли протиставитись вогневі артилерії і більшою маневровістю по терені виконувати несподівані наскоки на ворога. У зв'язку з цим на відтинку протипанцерної оборони виринула конечність винаходу різних засобів для поборювання танків, зокрема науковці-металурги були змушені зайнятися винаходом спеціальних протипанцерних стрілень.

Вже від перших днів застосування танків під їх впливом дуже скоро дійшло до реорганізації фронтових з'єднань, зміни тактики і техніки боротьби. Танк став одним із складників модерної війни, надаючи їй характеру маневрування, близкавичності і причинюючись у війні до несподіваних засоків ворога доктриною.

Вартість панцерної зброї на початку німці недоцінювали. Щойно по успішному проведенні альянтами при помочі танкових з'єднань пролому під Камбрей 1917 р., німці звернули особливу увагу на цю зброю. Маючи на увазі пробесу спроможності панцерної зброї, німецька підготовка до другої світової війни здійснювалася під аспектом моторизації армії звертаючи особливу увагу на панцерні пробеси з'єднання. Основник німецької панцерної зброї ген. Гайнц Гудеріям, який рівночасно є одним з найкращих знавців модерної панцерної стратегії, цій зброї надав особливого значення. У зв'язку з такою настановою III Райх готуючись до війни, негайно запряг був своїх науковців до праці, над винаходом найбільш моторизованих панцерів, започаткувавши їх масову продукцію щойно з 1940 року. Для ілюстрації, з якою інтенсивністю працювала німецька зброяніва продукція під час другої світової війни, хай послужить наступна таблиця:

7,5 см протипанцерні гарматки
8,5 см протипанцерні гарматки
8,8 см зенітні гарматки
10,5 см зенітні гарматки
12,8 см гаубиці
панцер III
панцер IV
панцер пантера
панцер тигр I
панцер тигр II
штурмова гармата III/IV
гармати самохідні
пантера
тигр

Моторизація і організація панцерних з'єднань армії III Райху, у співдії з летунством заважили на скороості воєнних операцій на різних театрах війни. З якою швидкістю німецькі збройні сили провели були свої операції під час другої світової війни нехай послужить наступна таблиця:

Німеччина-Голландія	10. 5. 40 — 15. 5. 40	150 км — 6 днів 25 км на добу
Німеччина-Бельгія	10. 5. 40 — 28. 5. 40	200 " — 19 " 11 " " "
Німеччина-Франція	18. 5. 40 — 24. 6. 40	700 " — 38 " 18 " " "
Німеччина-Югославія	6. 4. 41 — 17. 4. 41	400 " — 12 " 35 " " "
Німеччина-Греція	17. 4. 41 — 30. 4. 41	400 " — 14 " 29 " " "
Німеччина-ССР	22. 6. 41 — 5. 9. 41	1850 " — 76 " 24 " " "
ССР-Німеччина	2. 2. 43 — 26. 4. 45	2150 " — 815 " 2,64 " " "
Альянти	5. 6. 44 — 26. 4. 45	1100 " — 326 " 3,40 " " "
Альянти-Італія	3. 9. 43 — 2. 5. 45	1800 " — 608 " 3,00 " " "

Німецькі з'єднання в поході на добу виконували пересічно 25 км, — а альянти 3 км на добу.

З протиставлених III-му Райху країн на панцерну зброю особливу увагу звернув був Советський Союз. До 1928 р. ССР не посідав власної панцерної продукції. У висліді дозвідів з першої світової війни щойно в більш корисного взаємовідношення між товщиною опанцерення, силовою вогню і мотору та тереновістю. Приглянемося близьче подібностям стандартних панцерів США, ССР, Великої Британії і Франції.

Стандартним типом панцера американської армії є танк «Дженерал Шерман», який під технічним оглядом і бойової вартості не дорівнює німецькому типові «Тигр». Вже після війни цей тип панцера більш удосконалено, даючи йому гармату кал. 7,5 см. Не зважаючи на це, цей танк є слабший від німецьких типів панцерів КВК Л/70 Пантера і КВК Л/71 Тигра. До удосконалених типів танків «Шерман» належать: Т-25 Е і 1933 р. в ССР приступлено до моторизації і організації панцерних з'єднань ч. а. В 1933 р. була заложена «Академія Механізації і Моторизації Червоної Армії ім. Сталіна», яка зайнялася проблемою модернізації збройних сил ССР. На підставі праць цієї Академії під час другої світової війни, ССР погратив здійснити продукцію своїх панцерів, які під бойовим оглядом перевищували німецькі. До стандартних типів панцерів советської армії в II-ї світовій війні належали: Т 34, Т 34/85, ЙС 249, КВ 85 і ЙС III. Крім цього заслуговують на увагу і штурмові гармати на самоїздних опанцерених ляфетах СУ 76, СУ 100. Ці панцери ще до сьогодні належать до найкращих.

ШАТАКОЖ звернули були увагу на панцерну зброю, тому під час II-ої

В підготовці до майбутньої війни, в якій панцері, з уваги на їх відпорність на удари тактичною атомовою зброєю, будуть дальше відігравати важливу роль, в усіх країнах вилемінсуються стандарти типи танків, яких характеризує подібність. В удосконаленні цієї зброї досягнено най-Т-26 Е 1 з гарматою кал. 9 см. У нових конструкціях зверніли науковці більшу увагу на силу вогню і маневрування, ставлячи опанцерення на другому місці. Велику увагу звернено на початкову скорість стрільба. Крім гармати кал. 9 см у М 3 Л/50 видовжено і дуло цієї гармати. Сконструйовані новий панцер тип «Паттон» (по невдалі типі «Пермін») зброяно гарматою кал. 9 см також з довгим дулом. Типи панцерів «Ген. Паттон» — М 46, М 47 і М 48. Останній тип «М. 48» є також стандартним типом панцера крім англійського «Центуриона», яким є озброєні війська НАТО. У випробуванні находитися танк Т 43, ваги 70 тонн, гармата кал. 12 см. На увагу заслуговують легкі панцері Т 41 Валькер Бульдог, М 50 Онто і М 56 Слат. Т 41 має велику спроможність маневрування і силу вогню. Його скорострільна гармата кал. 7,62 см має жироскопіві стабілізаційні приставки, які вмілюють стрільбю в русі, скорість 65 км на год. при обтяженні 26 тонн. Надається для повітряного транспорту. М 50 це панцер-вінчущувач, вагою 8 тонн, озброєний в гармату кал. 10,6 см і ракети. М 56 Слат панцер-вінчущувач вага 7,5 тонн, озброєний в гармату кал. 9 см. Крім цього американці звернули увагу на розвій амфібійних панцерів, які є незаступними під час десантних операцій. Як основу в розвиткові цього типу панцерів взято панцера «МК II». LVT A 2, як новий амфібійний панцер, є озброєний в коротку гаубицю. Артилерія є вивінчана самобіжними ляфетами типу М 45, на якій є вмонтовані гаубиці калібрів: 10,5, 15,5, 20 3 і 24,0 см.

У Сов. Союзі основним стандартним типом є панцер «Йосиф Сталін I-II». ЙС I був впроваджений в ч. а. в 1944 р. Озброєний в гармату кал. 12,2 см, опанцеренням дорівнює німецькому типові «Тигр II». ЙС був дещо удосконалений. ЙС III має багато змін. Передусім ціла панцерна поверхня є виконана з скісних сталевих плит, які не тільки в поземній, але також і в діжемній позиції мають нахилення 40°. Перед панцера є загострений. Озброєння — гармата кал. 12,8 см. Цей тип панцера ще даліше находитися в стадії ще більшого удосконалення. Типами панцерів ЙС I-II є озброєні совєтські панцерні з'єднання. Удосконалюється штурмова гармата СУ 152, яка є в діжемному вжитку армії. Крім цього впроваджено новий тип штурмової гармати 42 тонни, кал. 17,5 см.

Розвій середніх панцерів вже правдоподібно є закінчений. Стандартним типом середніх сов. панцерів є тип Т 34, якого вже під час війни обтяжено гарматою більшого калібру 8,5 см. Довжина дула зросла з 30,5 см. в Т 34 В до 41,5 см в Т 34/85. Тип Т 34/35 озброєний гарматою кал. 8,5 см, тому

П. Поліщук

Наслідки приспаної чуйності

Коли в Лондоні, на початку цього року, розпочиналися розмови про роззброєння, то на військовому секторі ситуація виглядала так, що комуністичний бльок розпоряджав вправді більшим людським військовим потенціалом, демократичний бльок натомість вирівнював це кращим технічним вивінуванням. Ця технічна перевага вистачала, щоб відбити комуністичну агресію. Західна опінія підтримала розмови про роззброєння, мовляв: «ми від нас нічого не хочемо, а ви нам нічого не зробите». Шкода коштів на перегони в озброєнні, і краче ті гроши зужити на піднесення життєвого рівня в своїх країнах. Кремлівські політики погоджувалися на розмови з інших мотивів. Після поразки, яку вони знали на Заході в з'язку з мадярським повстанням, большевики потребували передишки, щоб відискати

авторитет серед комуністичних партій демократичних країн.

Розмови в Лондоні виявилися спочатку безплідним, але й нешкідливим траченням часу. Демократичний бльок уважав, що за той час, коли б навіть не дійшло до якогось порозуміння, Німеччина поставить на ноги власну армію і це скріплення військового потенціалу в людях на заході, зможе вирівняти можливі технічні удосконалення на сході. Таким чином рівновага буде дальше збережена. Сейсмографи Заходу повідомляли час почасу про нові струси землі в Сибірі, але досліди з атомовою і водневою зброєю робили й західні країни. Дипломати в Лондоні могли вже готовитися в листопаді до від'їду, щоб відсвяткувати Різдво в колі своєї рідні. Оцей, сказати б святочний настрій і задоволення неуспіхів знівечила вістка про вистрілення в небо так званого супутника, що й по сьогоднішній день кружляє навколо землі. Виявилось, що совіти час передишки використали краче, як цього Заход міг сподіватися.

Серед певних читацьких кружків, на заході, любуються тільки сенсаціями, появі супутника викликала справжню паніку. На їх правління й науковців поспалася хмарою гірких докорів. інші нові сенсації до читання й забули страх а тим і супутника. На заході він «кружляє» ще часом по кабаретах, пародіях і анекдотах. На сході натомість його поява мас куди більші наслідки.

По смерті Сталіна підкорені большевизмом народи почали робити спроби усамостійнення, чим послаблювався людський потенціал комуністичного бльоку. Заходні країни, сподіючись виломів з східного бльоку, зменшили свої зусилля в напрямі дальнього технічного удосконалення, бо й при існуючій технічній перевазі вони зискали б тоді загальну мілітарну перевагу. Іншими словами Заход чекав, щоб не насторожувати противника. Тимчасом революцію в Мадярщині здавлено, Польщі пригвожджено через скріплення Східної Німеччини. Вкінці випущенням супутника виявилось, що технічна перевага Заходу не є така велика, щоб сьогодні зрівноважила перевагу людського воєнного потенціалу. Для підкорених країн не залишалося нічого іншого як захвати свої надії на скоре визволення в найближчі тайники

свого серця, і без викрутів, «йти в ногу» з Кремлем.

Таким чином один супутник згуртував східний бльок навколо Москви більше, ніж всі промови й декларації. Потім прийшли дальші наслідки. Тіто раптом почув своє привітання до комуністичного бльоку й не захотів мілітарної допомоги США. Кремль перестав «улибатися», а почав погрожувати в сторону заходу. Так звані економічно відсталі народи на заході почали ліквідувати рештки старої колоніяльної системи в себе.

З такої ситуації повинен Заход зробити один правильний висновок, що комуністичний світ не відступив від гасла про всесвітну революцію, і йому (Заходові) нема чого возитися з всякими теорійками про неділимість, всерускість, інтеграцію сходу, й «заборокою» перед китайською небезпекою. Коли б російський імперіалізм мав бути охороною Європи перед китайською небезпекою, то це те саме, коли б вовк вартував ягнят перед ведмедем.

В такій новій ситуації, перед західним бльоком виринула проблема переоцінки власних сил і зорганізація оборони в нових обставинах. До цього часу оборона передбачалася в цей спосіб, що на лінії Мажино створено оборонний вал, т. зв. шит, який мав би боронити випадкові бази перед першим ударом. В США була скуччена стратегічна зброя, яка мала б бути вжита тільки на випадок війни гльобальних розмірів. Для оборони передпілля та відбиття всяких льокальних провокативних наступів, творилася німецька армія, частина якої входить до протиударних збройних сил НАТО. Після того, як совіти випродукували ракетну зброю, що може осагнути кожний пункт землі, скуччування стратегічної зброя в одній країні виявляється недоцільним, і може бути причиною поразки. Скликані в грудні цього року конференція держав НАТО мала на меті перегруповання як тактичної, так і стратегічної броні. При тому сподіяється, що в Європі буде стаціонована також і стратегічна зброя. Через зменшення технічної переваги Заходу — вона є сьогодні ще існує — вирине конечно потреба посиленого скріплення людського військового потенціалу. Особливого значення набирає при тому розбудова німецької армії.

Поява на горизонті совєтського супутника довела до зміцнення оборонного тарану на лінії Бонн-Лондон. В Німеччині вага оборони лежатиме на землі, в Австрії — оборона з повітря.

ЗАКЛІК

До всіх колишніх юнаків Юнацьких Частин при 1. Українській Дивізії УНА

Юнаки!

Ініціативний Комітет по збірці матеріалів для видання Альманаху звертається до колишніх Юнаків з проханням надсилати пам'яткові світлинини, спогади й матеріали, що відносяться до творення, та дій Юнацьких Частин.

Прохаємо подавати Ваші адреси і надсилати світлинини й матеріали на адресу:

I. Welvorsky, 629 Gladstone ave.,
Toronto, Ont.. Canada.

Ініціативний Комітет зобов'язується повернути, після використання, всі світлинини і документальні матеріали власникам.

Ініціативний Комітет:

I. Велигорський, Яр. Розумний,
В. Стельмах.

Ю. Пасічник

Українські 115-й і 118-й курені в боротьбі з совєтською диверсією

(УРИВОК ІЗ ЩОДЕННИКА З 1941-1944 рр.)

(Закінчення)

Від 2. 6. до 21. 6. 1943 року було очищено 3 райони від совєтської диверсії, а саме: Білоспільський, Зембінський і Лисельський. Під час очищування цих районів здобуто від диверсії багато різної зброї, амуніції і різне військове устаткування. 22. 6. 1943 року 118-й курінь був перекинений автомашинами до станції Борислав, а опісля звідтіля поїздом до міста Барановичі. 30. 6. курінь переїхав до Новогрудка і там розквартирувався. 7. 7. 1943 року курінь був умундирений в нові мундири. Після кілька днівного відпочинку, 9. 7. курінь розпочав нову акцію проти червоних банд Новогрудського району. 10. 7. 1943 р. 1-ша сотня куреня зайняла позицію попри хутори Ігнатово, і вдернула зв'язок з 2-ю сотнею. 13. 7. бойовим маршуванням курінь дійшов до містечка Руда Яворська, в якому заквартирував. У цьому містечку мала свій постій 1-ша сотня 115-го куреня, якою командував сотн. Зарічанський, колишній старший лейтенант сов. армії. Був це важливий пункт. Там 1-ша сотня 115-го куреня звела важкі бої з большевицькими диверсійними відділами, зазнавши великих втрат. 15. 7. 1-ша сотня 118-го куреня рушила в дальший похід, пройшовши коло 20 км, і о год. 12.45 зайняла село Межнікі, яке сильно пограбила совєтська диверсія, відступаючи в сторону річки Німана. Після зайняття села зараз були виставлені польові застави. Чергового дня, 16. 7., згідно з наказом штабу куреня, 1-ша сотня була залишена на зайнятих позиціях аж до часу зміни наказу. 17. 7. сотня залишила село, маршиючи в напрямі с. Нізовце. 1-ша чета зайняла село Бінін, 2-га — хутори наліво від с. Бініна, а 3-тя — разом з тяжкими скорострілами с. Нізовце. 18. 7. 1-ша сотня залишила село Нізовце, вдавшись у напрямку с. Верескув.

До села сотня прибула на год. 9.45. Згідно з наказом сотенного сотн. О. Винницького, 1-ша чета вислала розвідку з 3-х воїнів під командою ст. дес. Катрюка, яка встановила з 2-ю сотнею зв'язок. О год. 20.30 проголошено бойову тривогу.

Група совєтських партизан відкрила вогонь по нашій заставі. Під силою станкового кулемету партизани втекли. Решта ноочі пройшла спокійно. 19. 7. 1-ша сотня рушила бойовим маршем в напрямку містечка Любча, яке лежить по правому боці річки Німан. Пройшовши коло 12 км, вона зайняла село Нянків, в якому задержалася, виставивши застави. День і ніч пройшли спокійно. 20. 7. о год. 6-й сотня рушила в напрямку Налібоцької Пущі, і о год. 9-й прибула до містечка Любча, перейшовши річку Німан, зайняла позиції від річки в напрямі хутора Зельонос. Опісля, згідно з наказом штабу куреня, сотня була стягнена до м. Любча. 21. 7. о год. 11-й сотня зайняла позиції в такому порядку: 3-тя чета зай-

няла відтинок вздовж червоно-німанського каналу, від його устя вліво, 2-га чета — середину, а 1-ша чета — хутір Зельонос, вдергуючи зв'язок з 2-ю сотнею. 22. 7. 3-тя чета провела розвідку до с. Бор, яке є положене по лівому боці Німана. Поза селом простягалася багнista низина, вкрита купами цибульковатої трави. Переїзд на цьому відтинку в глибині ліса був утруднений, та в деяких місцях майже неможливий. 24. 7. в густий чатирний ліс, який простягався перед нами, відступили совєтські диверсії відділи під командою Апанасова, та комісара Маньковича. Ці відділи належали до бригади, якою командував бригадир Цішіков. Бригада була зорганізована з тих частин сов. армії, що залишилися при відвороті в білоруських лісах, і частинно з білоруського населення, яке було насильно мобілізоване. Відділи були в більшій частині озброєні в автомати «ППД», «ІППШ» та в півавтомати 10-ти зарядні.

Мертива тишина, темінь лісу. Випари з багна змішувалися з запахом живиці, витворюючи неприємний запах розкладаючого трупа. Тільки де не-де перескачували з дерева на дерево дятлі, які своїм стукотом у кору дерев нарушували лісову тиші. Після відправи старшин, на якій були видані докладні інструкції, 1-ша сотня 118-го куреня бойовим маршем рушила вперед. О год. 21-й вона зайняла с. Осова, що лежало в глибині ліса і належало до району Любча. По короткому задержанні о год. 1-й вночі сотня рушила в напрямку с. Березінь, в якому поромом переправилась через річку Березу. 1-ша сотня зайняла відтинок по лівому боці річки. О год. 10.20 розпочато наступ. Густий ліс, місцями покритий багнами та кущами, з яких, здавалося, не наче визирали цівки ворожих автоматів. Все це задержувало марш кожного стрільця, бо кожний мусів уважно приглядатися до кожного лерева і куща, за якими міг скритися ворог. Рівночасно треба було вдергувати зв'язок по правому й лівому боцях фронту, щоб не розірвати лінії наступу і не допустити до того, щоб ворожі відділи дісталися в наше за пілля і не завдали нам несподівано важкого удара. По 3-х годинах наступу сотня пройшла 4 км лісом, зайнявши село Мала Чапуня, в якому заочувала, виставивши польові застави вздовж річки Шільв'янка. Ніч пройшла спокійно. 26. 7. о год. 7-й розпочато дальший наступ, під час якого курінь перейшов річку Шільв'янку. 1-ша сотня зайняла відтинок від річки Берези, і маршем дійшла до визначеного по карті пункту 136 перед село Поташня і тут задержалася 2 дні. 30. 7. о год. 12.30 переправившися через річку Березу, бойовим маршем пішла вперед, пройшовши 7 км лісом, сотня підійшла до річки Волка. Передня сторожа була обстрілена ворожим вогнем, і після корот-

кої перестрілки партизани відступили в глибину ліса, залишивши 1 диск до «ППД». О год. 17-й сотня перейшла річку Волку, зайнявши позицію вздовж дороги, яка веде із с. Слобода Камінська до містечка Бакти. З. 7. о год. 5-й почався дальший наступ 1-ї сотні в напрямку на хутір Навсо, що лежить по лівому боці річки Волка. По правому боці річки простяглася багнista низина, шириною коло 500 м; дальше зайняла становища 2-ї сотні. О год. 14-й 1-ша сотня дійшла до визначеного пункту, зайнявши хутір Навсо. 1. 8. о год. 22.30 партизани пробували прорватися на відтинку 2-ї сотні, різночасно сильно обстрілювали праве крило 1-ї сотні. Сильний вогонь перешкодив партизанам прорив іхніх відділів. 2. 8. о год. 17-й провів провірку фронтової лінії май. Кернер і полк. К. Смовський.

Після цього відбулося відкриття святочного вечора, присвяченого річниці переходу Буковинських Стрільців у 1941 р. на центральні землі України і до Києва. В свята взяли участь: полк. К. Смовський, май. Кернер, сот. Мельльн, сот. О. Винницький, піпор. Васюра, курінний лікар сст. Коваль, піпор. В. Мелешко, піпор. Білик, піпор. І. Пасічник, ст. дес. І. Кліт, ст. дес. Г. Лакуста, ст. дес. Катрюк, ст. дес. Паньків і всі старшини, підстаршини та стрільці сотні. Полк. К. Смовський виголосив промову на тему нашої майбутності, яку всі присутні прийняли з великим захопленням. У своєму слові він візвав вшанувати поляглих друзів у боях проти совєтської диверсії під містечком Хабне, під селами Губа і Черніговом та по всіх інших бойових відтінках.

Під час офіційної частини окрему промову виголосив май. Кернер, в якій згадав усіх стрільців, впавших у боротьбі проти партизан, рівночасно висловлюючись, що бажає дожити часу, коли Україна стане вільною, від нікого незалежною державою. На закінчення він побажав усім старшинам, підстаршинам і стрільцям багато успіхів у дальшій боротьбі з червоною московською партизанкою в користь країного майбутнього українського народу. Промову закінчив окликом «Слава Україні! Свято, на наказ май. Кернера було закінчено салютом усіх родів зброї, гук якої сколихнув тишну ночі в гущавині білоруських лісів.

2. 8. 1943 р. хутір Навсо став позиційним відтинком 1-ї сотні. 4. 8. була закінчена акція в лісах Налібоцької Пущі. 1-ша сотня повернулася до містечка Любча, в якому деякий час квартирувала. Під час мосей відпустки, яка тривала від 6-27. 8. курінь перенісся до містечка Слонім. По зголошенні в команді куреня 30. 8. я відіїхав до своєї сотні, до села Деревні. В цьому районі вона очищувала терен від совєтської партизанки, яка безперервно тероризувала і грабила білоруське населення.

За цілий час, а саме до 18. 10. 1943 року сотня втратила тільки одного стрільця, який був вбитий. По стороні партизанки втрати були великі.

20. 10. 1-ша сотня 118-го куреня, згідно з наказом штабу куреня, рушала бойовим маршем в напрямку містечка Слонім, і тут всіши на поїзд, о год. 14,30 від'їхала через Волковиськ-Ліду до станції Гав'я, на якій висіла і відмаршувала на поизнаєне місце постою до містечка Ів'є, заквартирувавши в одноповерховім домі при вул. Віленській. У цьому районі в той час оперували дві сильні партизанські групи. Перша — польська, під назвою 1-ий Лідський Бат., під командою кап. Леха. Штаб цієї групи находився в містечку Траби. Друга — советська, якої командира не встановлено, находилася в селі Заріче, за річкою Німан. Обидві, згадані групи діяли спільно. Основним завданням цих груп було паралізувати залізодорожний шлях, що проходив на Юрацішки-Молодечно. Прохарчування ці групи грабили в місцевих селян. Найбільше потерпіли такі села: Марих, Дипдилішки, Старченята і Дуди, та багато інших, зокрема советська група робила наскоки на село Дипдилішки, де був водний млин, до якого селяни з довколишніх сіл привозили свої запаси зерна для перемелення на муку. Під час такого наскоку, советські партизани змушували селян, які були в млині, вантажити муку на вози, опісля їх заганяли до середини до млина, і під загрозою автоматів іх всіх клали, на доловівку, внеможливлюючи в цей спосіб побачити, в якому напрямку від'їхали їхні навантажені вози. Часто сотня виконувала нічні бойові вимарші в різних напрямках. За короткий час 1-ша сотня зневіралізувала активність советської групи на просторі від річки Щара до річки Німан. Місцеве населення почувало себе вже безпечніше і мало можливість більш свободного руху. В містечку Ів'є розпочато нормальнє життя. На базарі почали появлятися селянські підводи, які привозили сільсько-гospодарські продукти — молоко, м'ясо, сир, яйця, м'ясарські вироби, овочі та городину. Все це можна було купувати по підвищених цінах. У вільні дні, в неділі і свята населення свободно проходжувалось вулицями міста, не боячись вже, що є пічнущіся вуличні сутички між місцевою поліцією і партизанами, які дуже часто відбувались перед приходом 1-ої сотні. Харчування сотня одержувала з продуктового складу містечка Ліда, що залишило перевозилось до станції Гав'я, а звідсіль вузькоторівкою, тягненою кіньми, постачано харчі до сотні. Еагонетки, які були до цього пристосовані, стояли в одному з гаражів в містечку Ів'є. Доставою транспортів завідував ст. дес. господарського відділу Іван Струк. Для охорони кожного транспорту був призначений кожночасно один рій з легким кулеметом. В місці квітні 1944 р., під час одного такого транспорту, група польських червоних партизан зробила заїздку і захопила стр. Ярослава Погамурського, (службовий № 3037), який був відстав від валків, забравши його з собою до штабу. З ним партизани поводились лагідно. Вони хотіли при

переслуханні його встановити бойовий стан сотні, та хто нею командує. Після цього, негайно була скликана нарада старшин, на якій вирішено взяти закладників із чоловічих місцевих польських громадян містечка Ів'є, змушуючи цим способом польських партизан звільнити захопленого стрільця. У вимогах, висланих до штабу польських партизан на руки кап. Леха, говорилось про негайне звільнення стрільця, а також вимагалося, щоб зі сторони польської партизан на майбутнє не повторювалися більше подібні виступи проти українських частин. На випадок негативного полагодження справи, польські громадяни-закладники будуть поставлені в прикре становище. На знак прийнятого польським партизанським штабом домагання, кап. Лех його підтвердив окремим письмом з своїм підписом. Від польського громадянства також було вислане домагання до штабу польських партизан, щоб успішно полагодити справу, звільнюючи стрілця. Це прохання було підписане 20-ма чоловічими польськими громадянами, з виразним підкресленням, що українська частина прихильно ставиться до місцевого польського населення. Це домагання вручив штабові польські партизани латинський священик. Після цього був звільнений стрілець і закладники. З приводу цієї небажаної події директор місцевого фільварку влаштував прийняття, на яке був запрошений командант 118-го куреня полк. К. Смовський і старшини 1-ої сотні, а також чолові громадяни-поляки для остаточної ліквідації конфлікту.

Вдень і вночі горіли села, іноді разом з своїм населенням. Страшне звірство доконували брутальні західні вандали, чим вони себе зрівняли з полководцями Римської імперії — Марієм і Помпеком, які розпинали на хрестах полонених спартанців вздовж дороги аж до Риму. Цей вандалізм був доконаний над українським і польським населенням, в підозрі, що воно співпрацює з партизанами.

22. 5. 1944 р. кап. Лех знехтував ним підписану умову між українськими відділами і польською партизанкою. Він сконцентрував свій батальйон в районі села Дипдилішки, яке лежало в лісистій околиці, на північний схід від містечка Ів'є яких 4-5 км, з метою напасті вночі на 1-шу сотню і її зліквідувати. Однак йому це не вдалось так легко здійснити. Плян кап. Леха завчасу був здемаскований і унешкідливий. Після віправи старшин, 1-ша сотня скорим маршем вирушила о год. 14-їй в напрямі розташованих ворожих частин. 3-тя чета під командою ст. дес. О. Панькова пішла в північно-східному напрямку від сторони села Старченята, розгорнувшись в бойову лінію. Наблизившись до села Дипдилішки на 200 м, зайняла позицію на краю ліса. 1-ша і 2-га чети, під командою пpor. В. Мелешка, пішли в напрямку села Марин, і розгорнулися з південної сторони села Дипдилішки. Богнем артилерії і мінометів був розпочатий наступ, який тривав коло 15 хвилин. Сконцентрований удар 3-ої чети з північної стогони розгромив ворожий партизанський відділ, перемінивши його в безладну масу втікаючих. На

п'юсчині цей відділ залишив тижденно міномети і 2 підводи з телефонічним устаткуванням, 20 роверів, багато вогнепальних та вибухових матеріалів і медикаментів. Виправа польського партизанського відділу, який співпрацював з советською партизанкою була закінчена повною його поразкою. В цьому бою 3-тя чета втратила 2-х стрільців вбитими і 2-х було ранених. О год. 17,30 сотня повернула до своїх приміщен.

За час від 19. 5. 1942 до 22. 5. 1944 р. сотня звела з партизанськими відділами 65 сутичок. Під час цих сутичок червоні партизани потерпіли поважні втрати в людях і воєнному матеріалі. За свою хоробрість вона була нагороджена срібною відзнакою, яка зображала вінець з дубового листя, а по середині кутими звивками, з піднесененою головою біля листків, виглядала змія. Командант сотні сотн. О. Винницький був нагороджений срібною, а всі старшини бронзовою медалею. В «Краківських Вісіях» з місяця травня 1944 р. була надрукована ілюстрація з фрагменту наділення сотн. Винницьким відзнака стрільцям у присутності полк. К. Смовського і всіх старшин 1-ої сотні.

Друга сотня 118-го куреня мала своє місце постою в містечку Щучин. 18. 11. 1943 р. було переведено її на найдальше висунений на схід пункт, до села Лаздуні. — з метою охороняти відтинок від сторони Бакшти-Мінськ. Тут 2-га сотня стояла до травня 1944 р. Її командантом був пpor. Сандула. Згідно з наказом штабу куреня з 12. 6. 1944 р. курінь був стягнений до містечка Юрацітки, з метою очищення цього району від советських партизан. 2-га сотня зайняла відтинок містечка Юрацітки, 3-тя під командою пpor. Нарадька — середній відтинок, а 1-ша — відтинок станція Юрацітки, який був найбільш важливим. Сотні вкопалися і старанно замаскували свої окопи та в поготівлі вичікували дальших наказів. На нараді старшин було вияснено, що від сторони Мінськ-Бакшти йдуть частини разом з танками, завданням яких було стиснути партизанські відділи, і тим самим спрямувати їх відворот на лінію фронту 118-го куреня, щоб у цей спосіб повністю унешкідливити. Після закінчення відпраї, всі старшини вернулися до своїх відділів. Озброєння сотень — у кожній по 3 тяжкі і по 2 легкі кулемети, по 1 протитанкові гарматці і по 3 відділів і 1 курій міномет. При відсутності пpor. Сандули, 2-ою сотнею командував пpor. І. Пасічник. За 2 дні, то є 14. 6. 1944 р. від сторони містечка Ів'є пройшли німецькі полки в напрямку на Юрацішки-Молодечно. Стало всім самозрозумілим, що 118-ий курінь опинився в першій лінії проти регулярних військ червоної армії. Ліве крило 1-ої сотні, якою командував сотн. О. Винницький мало зв'язок з частиною німецького вермахту. Червоне летунство безперебійно доконувало нічні налети на вузлові пункти. 15. 6. 1944 р. червона армія зайняла Барановичі і Молодечно. 17. 6. 1944 р. на шляху, що йде лісистою смугою від сторони Мінськ-Бакшти, зауважено на віддалі 2 км через вузьку прогалину, яка перетинає лісову дорогу, що пройшли танки в напрям-

ку станції Юрацішки, Рівнож від стони в напрямку села Лаздуни, на дорозі, яка веде до містечка Юрацішки, також показалися танки. В цій самій хвилині на відтинку 1-ої сотні почався бій. На краю ліса показалися бойові групи червоних військ, під ударом вогню 1-ої сотні вони залягли. Тим часом бій дальше продовжувався. Танки, які їхали в напрямі станції, відкрили вогонь по відтинку 2-ої сотні. Цільний вистріл спричинив експлозію протипанцерної амуніції, що була на возах під деревами. У міжчасі танки, які їхали від сторони села Лаздуни, пробилися до містечка Юрацішки і, не задержуючись, поїхали дальше в напрямку містечка Ів'є. Німецька частина, яка держала з'язок з 1-ою сотнею, не видержавши удару союзників танків, відступила і таким чином відкрила люку, яка загрожувала 1-ій сотні оточенням. Таким чином не тільки 1-ша сотня, але в дійсності весь 118-ий курінь був залишений на тилах червоних наступаючих військ. Завдяки лісовій дорозі, яка проходила в напрямку станції Гав'я курінь вийшов без втрат. Тут була вже оборона бойова лінія союзників танків. Частини дальше відступали, — пройшовши річку Шара, задержалися. По короткому відповіднику, о год. 22,30 курінь наблизився на 3 км до міста Ліда, затим рухнувшись у ліс по тривозі перед налетом союзного летунства, що тривав коло 40 хвилин. Це був одинокий шлях, на який був спрямований відступ з північного і з південного відтинків фронту, після зайняття союзниками військами Вільна і Барановичів. На цьому шляху були скучені великі маси військ, поліції і цивільного населення з центральних українських та білоруських земель. Багато з них нещасливців було повбиваних від бомбардування союзного летунства, і місто Ліда стало для них могилою.. Я, як учасник цієї великої трагедії, закликаю всіх очевидців цієї події, щоб у майбутньому подбали про те, щоб після повалення московської червоної імперії і по постанні вільних і незалежних держав — української і білоруської, — побудували на цьому місці величний пам'ятник у честь поляглих українців та білорусів у боротьбі з червоним наїздником.

О год. 9,30 курінь пройшов через місто Ліда, яке своїм виглядом надувало пекло мистеця Данте. На вулицях міста валялися порозрізані бомбами тіла людей, коней, частини порозбиваних возів, та всякої добра селян, яке вони змогли бути захопити із собою. Поруч цього лежали тіла воїків, та зброя й амуніція. Горіючи доми, чорні руїни знищених забудувань валились і засипали своїм грузом повбиваних й іноді ще живих людей, що з божевільним переляком бігли, самі не знаючи куди. Чорні хмари диму заслонювали очима Все-вишнього тяжку людську трагедію на цій землі. Запах горіючого людського тіла розносився далеко поза місто, наносячи переляк на населення довколишніх місцевостей. Дальший відступ було спрямовано Наполіонівським шляхом до містечка Шучин-Ціханів. У селі Колозошиб курінь заквартирував. Тут почалась організація «Української 30-ої дивізії

СС», у склад якої входили різно-національні частини — литовські, польські, білоруські, кавказькі, українські й інші. Щоб надати цій дивізії більше українського характеру, цій новозорганізованій «Українській дивізії», німецьке командування рішило розв'язати всі українські частини, тобто 102-ий, 115-ий і 118-ий курені, включаючи їх в інтернаціональні, і також таким чином українізувати «30-ту дивізію». На нараді старшин, що відбулася під проводом полк. К. Смовського, рішено протестувати проти розв'язання українських частин, з домаганням відслісти їх до Дивізії Галичина. Копію протесту було передано в штаб 30-ої СС дивізії, яка находилася під командою ген. Зіглінга. Через два дні гавптман Лібе в формі наказу повідомив, щоб усі старшини прибули на нараду, яка мала відбутися в штабі цієї дивізії. Цей наказ-повідомлення був поданий до відома по всіх українських частинах, рівночасно пороблено заходи в напрямку бойової готовності сотень на випадок арешту старшин, що очевидно передбачувалося. На нараді в штабі «30-ої УСС дивізії» гавптман Лібе пояснив, що домагання в формі протесту не може бути прийняте, тому що штаб дивізії не може виділити із свого складу найкращих частин, якими в першу чергу з «українські частини, що мають за собою великі бойові заслуги. З уваги на це, штаб дивізії рішив залишити їх на місцях, за виміром тільки деяких змін у старшинському складі, а саме, з хвилиною реорганізації кожна бойова одиниця одержить нове число і для цього буде переведено деяких старшин з 1-ої до 7-ої, з 3-ої до 9-ої сотні і т. д. 118-ий курінь одержав ч. 2 і був приділений до 2-го полку 30-ої УСС дивізії. Після кількох днів курінь відмаршував у напрямку Східної Пруссії і став постосм у лісі біля містечка Розенберг. Тут сотн. О. Винницький і ппор. В. Велагаш були перенесені до 1-го вишкільного полку, а ппор. І. Пасічник до 2-го, де був приділений ком. 7-ої сотні. Ця сотня складалася з білорусинів, і була сформована ще в Білорусі, як самооборона проти союзників партізанських відділів. Щоб піднести босздатність, сотня проходила перевишил тактично-бойових вправ, нащо звернено особливу увагу, призначаючи стрільців до бойових дій на території південної Франції, куди був спрямований переїзд т. зв. 30-ої УСС дивізії. В другій половині серпня 1944 р. розпочато прискорене відслання транспортів. Частини вантажились на станції Розенберг, і поспіхом їх відправлювано трасою Берлін-Страсбр - Бельфорд до південної Франції. 2-ий курінь 2-о полку мав призначене місце постою місто Бізажон, дуже важливого стратегічного пункту. Тому то командування 30-ої УСС дивізії призначило 2-ий курінь (командантом якого був сотн. визвольних змагань Нагребецький), бо уважало його за найкращу частину, яка мала за собою пройдений кровавий проти союзників партізан бойовий шлях. Цей курінь пройшов від Хабного до Юрацішки, встелюючи цей шлях трупами союзників партізанських відділів.

Не так було на французький території, як цього надіялись німці. З

перших днів постю в Ельзас-Льотрінгі був пророблений зв'язок з місцевим французьким підпіллям, і розпочато підготовку переходу 2-го куреня 2-го полку на сторону французьких повстанців. Після переходу куреня, гавпт. Лібе в присутності пор. В. Гаврилишина (був проти переходу куреня) прибув автом до ліса, в якому знаходився курінь, і намагався прихильною поведінкою вплинути на старшин, щоб вони змінили свої погляди супроти II-го Райху, тобто, щоб курінь вернувся на своє місце постою, і так, як до цього часу, виконував свої обов'язки. При тому запевнив, що він дає слово німецького старшини, що ніхто з старшин, ані з підстаршин, не будуть потягнені до будь-якої відповідальності. Відповідь була наступна: «Німецьке командування до єре знало про бойовий дух українських частин та патротичне наставлення супроти свого народу і національних прагнень повної незалежності України, як також знало добре про те, що герой 2-ої сотні, щоб не попасти в полон польських червоних банд (це було під Шучином), і не бути мордованими, розривали себе гранатами. А що творилося в той час на землях нашої Батьківщини? Ви ставили шибениці по всіх закутках наших земель, на яких висіли жертви наших братів, забороняючи їх похоронити. На початку війни ми ставилися прихильно до німецького народу, бо наїво вірили, що він допоможе українцям визволитися з червоно-московської неволі. Окупувавши Україну, німецькі окупантіні власті винищували біологічно і матеріально нашу батьківщину, на кожному кроці підкреслюючи свою вищість, рівночасно вважаючи український народ за меншевартісний. Коли тепер прийшов час щораз ближчого вашого упадку, ви приходите до нас і просите, щоб ми пішли разом з вами мордувати і грабити французький народ. Цього ми ніколи не виконували, і не зираємося робити. Поміж нами пробігає рубікон, який є заповнений кров'ю невинних наших братів, яких ви знищили. Ваші звірства над українським народом розпалили в наших серцях жадобу пімсти, а не бажання йти вам з допомогою. Тому ми, вояки, і члени української нації ніколи не зираємося повернути своєї зброї проти французького народу, навпаки, ми радімо, що вже наближається хвилина, в якій ми бодай частинно зможемо відмстити заподіяні кривди над українськими матерями, батькама і найкращими синами та доньками народу».

З прикрістю нам приходиться писати оці гіркі слова правди, але їх мусимо зафіксувати, щоб і на майбутнє не повторилося те, що заінтувало.

Час і день, в якому відбувся переход 2-го куреня на сторону французьких повстанців ще не був устійнений. Старшини до цього не прикладали особливої уваги, і у висліді це довело до зайнівих жертв. Відділ був залишений під командою ст. дес. О. Панькова, який у той час виконував вартову службу. Після переходу куреня, цей відділ був німцями розброєний і за-

на 11 стор.

А. М.

Усунення Жукова з міністра війни

Усунення Жукова з посади міністра війни ССРР та викинення його з членів ЦК КПСС сталося так само раптово, як і призначення його до найвищої партійної верхівки на цього-річному пленумі ЦК партії.

Коли заглянути за лаштунки офіційної писанини московської преси накінці 1956 року, а також простудіювати докладно всі повідомлення за-кордонних кореспондентів з Москви, переконаємося, що Хрущов у той час мав для свого становища в партії дуже критичну ситуацію. «Колективний» керівник тримався в ЦК КПСС на дужетоненкій волосині. Можливо, що у звязку з дуже гострою кризою московської зовнішньої політики Хрущов не полетів з крісла первого секретаря в Кремлі. Не таємниця, що головним козиром хрущовської зовнішньої політики було навмисне загострювання міжнародних стосунків на Середньому Сході. За хрущовськими плянами головну роль серед арабського світу пози-нен був більшість відгравати Нассер, щоб започаткувати чергову московську рунду «пролетарських революцій» у колоніальних країнах. Для того й полетів у липні 1955 р. до Каїру перший хрущовський дорадник зовнішньої політики в ЦК партії, Шепілов. Після того як Шепілов уклав з Нассером угоду, тільки що повернувся до Москви, Чехословаччина негайно розпочала постачати Єгиптові та іншим арабським країнам советську зброю, разом з військовими інстукторами. Між Москвою та Нассером за-

існувала найміцніша дружба, до якої згодом прилучилася і Сирія. Ця дружба нарешті осягла вже такого вершика, що Нассер офіційно заявляв про свій намір знищити Ізраель. 26. 6. 1956 р. він уніважлив умову про Суезький канал і оголосив його власністю держави, хоч не мав на те ніяких підстав, а Хрущов категорично заявив, що у війні на Середньому Сході Москва стане на боці Єгипту. Тепер можна ствердити, що авантюра Хрущова через Нассера була продовженням стадінської політики створення і підтримування напруження між Ізраїлем та арабським світом, яку Кремль вів до кінця 1951 року. Але проти такої політики виступив Молотов, тому Хрущов ще в 1955 р. заборонив Молотову вручатися в арабсько-ізраїльські справи, а доручив їх Шепілову.

Але навколо авантюри Хрущова з Нассером у Кремлі відбувалася дуже вперта і запекла боротьба. Вона перерхувалася і з питаннями в галузі внутрішньої гospодарської політики Хрущова. Повторилось майже те саме, що відбулося в час «добривального» усунення Маленкуву з посади голови ради міністрів ССРР, коли розбіжності в зовнішній політиці замасковувалися питаннями «про перевагу розвитку тяжкої промисловості над легкою». Суперечки «про перевагу» фактично були суперечками над розмірами витрат для потреб озброєння, які потрібно було здійснити, щоб продовжувати зовнішню військову агресію.

УКРАЇНСЬКІ 115-ИЙ...

з 10 стор. ~~████████~~
одержаний під сильною охороною. Стрільців німці загнали до концентраційного табору в місцевості Ширмек в Ельзас-Лотрінгії, а підстаршин ст. дес. О. Панькова, ст. дес. Петренка гестапо розстріляло в лісі біля міста Бельфорту. В той сам час, то в 10-го вересня 1944 р. були проведені з наказу штабу 30-ої дивізії арешти по всіх частинах. Між іншими в першу чергу арештовано тих, що були переведені з 2-го куреня до інших частин. І так було арештованих багато старшин і підстаршин та стрільців, при цьому німці вжили підступного способу, окремим наказом візвавши старшин, щоб вони пройшли 2-тижневий курс у Страсбурзі, а згодно по його закінченні будуть призначенні до окремих частин. Всіх старшин на курсі арештовано і заслано до концентраційного табору. Попав до концентраційного табору і я разом з іншими. В. Вельгатом. Табір був дуже строгий. Біля табору находилась фабрика літаків, що могло кожноточно стягнути американське бомбардувальне летунство, яке нас всіх було б знищило. На щастя до цього не дійшло. З наближенням американських військ нас перевезено автомашинами до міста Гагаслав біля Радштату. В таборі Шірпек я зустрів свого односельчанина і кол. товариша з школальної лавки П. Кулик, який був арештований за те,

що молодь з цього містечка пішла до французьких повстанців. Населення містечка було інтерноване до тауору, а місто знищили. Вікторіт на деякий час фронт устійнився над рікою Фен. З того часу, то є від січня 1945 р. табір находитися під постійним обстрілом американської артилерії. Богнем артилерії, американці утруднювали постачання для фронту, яке проходило від міста Гагаслав. У бараках ніхто не перебував. Навіть вночі кожний вичікував в поденеруванні свого кінця. Кожний з нас думав, що ось-ось кілька стрілень, і з мешканців табору ніхто не залишився живим. Дістатися з табору було неможливо, бо він був обведений подвійною огорожею з колючого дроту і за нею постійно вартували вартівники. Часто нас у бараках замикали. Через вікна бараків ми притлядалися пролітаючим американським бомбардувальнікам, які спричинювали загальний пеперолох. У такому напруженому стані нам прийшло жити аж до дня визволення нас американськими військами.

Таку заплату від німців одержали 115-ий і 118-ий українські курені, які чимало допомогли німецькій армії і адміністрації у винищуванні совєтської партизан на головних магістралях постачання, живої сили і різних бойових припасів для східнього фронту.

Здається, Маленкуву повелось частинно скортити витрати на озброєння та спрямувати їх на покращання матеріального рівня населення. Але, коли владу до своїх рук перервали Хрущов і Булганін і знову оголосили «перевагу розвитку тяжкої промисловості над легкою», це було програму збільшення мілітарного потенціалу Москви, витрати на озброєння значно збільшилися, а життєвий рівень населення погіршав. На підставі «переваги» було запроектовано шосту п'ятирічку, що її затвердив 20-й з'їзд партії, після булганінської доповіді. Але вже перший рік її здійснення показав, що виконання її приведе підсовєтській економіці до повної катастрофи.

Всі ці питання розглядались на грудневому пленумі ЦК в 1956 р. Пленум, як відомо, зібрався з величим запізненням, бо Хрущов напевно навмисне відкладав його скликання, маючи надію, що перебіг подій поліпшить його становище в ЦК партії. Але грудневий пленум також завдав Хрущову великої поразки. В оголошених до загального в дома рішеннях пленуму зверталася на себе увагу резолюція, яка пропонувала переглянути всю затверджену 20-м з'їздом шосту п'ятирічку, щоб «виробничі завдання та обсяг капіталовкладів відповідали матеріальним ресурсам» країни. Однака резолюція ані словом не засуджувала «перевагу розвитку тяжкої промисловості над легкою», хоч за своєм змістом вона була фактичним документом засудження. А щоб вправдати нереальність шостої п'ятирічки, пленум зробив винуватим у хибах плянування голову держекономкомісії Сабурова. Та кожна логічно думаюча людина розуміла, що резолюція грудневого пленуму засуджуvala в першу чергу проектодавців шостої п'ятирічки Хрущова і Булганіна, які не рахувались з «об'єктивними економічними законами соціалізму», що їх неодноразово висовували маленковські парттехнократи.

Щоб викрутитися з політично невигідної ситуації, грудневий пленум вирішив реорганізувати держекономкомісію. Отже маленковські парттехнократи на грудневому пленумі 1956 р. перемогли хрущовських партспеців всеціло.

6 лютого розпочалася чергова сесія верховної ради ССРР, а 13 лютого знову засідав пленум ЦК партії. Головним питанням на пленумі був хрущовський проект реорганізації керівництва промисловістю, тобто те саме питання, яке розглядалося і на грудневому пленумі. До лютневого пленуму Хрущов ніколи не був прихильником децентралізації керівництва. Його політика під час урядування на Україні була політикою скрайнього централізму та найбрутальнішої русифікації. Зокрема дуже гостро здійснено її на західних українських землях у 1939-40 рр. та після 1944 р. Коли Берія усунув секретаря Львівського обкому партії З. Сердюка, за його загонисту і занадто відверту русифікацію, Хрущов взяв його під свій захист.

Але після поразки на грудневому пленумі, Хрущов кинув перед маленковцями свій останній козир-децен-

транзіацію керівництва, тим самим розраховуючи на підтримку своїх партійних на загарбніх Москвою неросійських землях — со- ветських республіках. Щоб забезпечитись іхньою підтримкою, Хрущов став поступово, ніби «розширюючи права національних республік», зауважувати партійних наглядачів-секре- тарів президії ЦК республік до скла- ду ЦК КПСС, тим самим одноразово централізуючи і децентралізуючи партійне керівництво. Осягши на лютневому пленумі ухвали ЦК в пита- ннях реорганізації керівництва промисловістю, Хрущов таким чином одержав вже перемогу над маленков- ськими парттехнократами. Це в свою чергу уможливило йому і його парт- спецам викинути з ЦК партії на червневому пленумі Маленкова, Молотова, Кағановича та Шепілова. Здавалося, що перемога Хрущова в партійній верхівці вже забезпечена. Партийні технократи перемежені, армія, тобто її найвищий генералітет на чолі з Жуковим стоїть на боці Хрущова, від МВД ніяка небезпека не загро- жує.

Однаке 26. 10. ц. р. події внутріш- ньої боротьби в Кремлі розгорнулися далі, а 3. 11. ц. р. московські цент- ральні газети опублікували інформа- ційне повідомлення, що пленум ЦК усунув Жукова з членів Президії ЦК, який декілька днів перед тим був звільнений з посади міністра війни ССР. Одноразово з тим оголошено ухвалу пленуму ЦК «Про поліп- шення партійно-політичної праці в советській армії та флоті». Ухвала пленуму звинувачувала Жукова в двох напрямах:

1. За останній час кол. міністер оборони Жуков нехтував ленінськими принципами партійного керівництва збройними силами, вживав заходів, щоб зліквідувати працю партор- ганізацій, політапарату та військових рад в армії, прямував до скасування керівництва і контролі над армією і флотом.

2. За безпосередньою участю Жу- кова в советській армії прищеплю- вався культ його особи. При співдії підлабузників та вислужників Жу- кова розпочали вихвалити в лекціях, доповідях, статтях, кінофільмах і брошюрах, прибільшуочи навмисне його ролю в другій світовій війні. Тим самим, щоб додогодити Жукову, викривлялась дійсна історія війни, перекручувався фактичний стан справ, применшувались велетенські зусилля народу, героїзм збройних сил, роля командирів і політпраці- ників, військове мистецтво командувачів фронтами, арміями і флотом, керівна і надхненна роль компартії в армії».

Загалом всі «гріхи» Жукова по- станову пояснює браком у нього партійності та тим, що він ви- ливився політично нездібним діячем — схильним до авантуризму, як у ді- лянці розуміння важких політичних завдань зовнішньої політики, так і в керуванні міністерством війни. Пле- нум ЦК доручив секретаріяту призначити Жукова на іншу роботу, але на яку не вказано. В кінці постанови зазначається, що вона «гаряче схва- лена також і присутніми на пленумі військовиками та відповідальними

партийними і советськими працівни- ками.» Редакційна стаття ««Правда» від 3. 11. ц. р. до певної міри розкриває ті події, які відбулися напередодні пленуму та на самому пленумі. Пере- ре» пленумом у багатьох військових округах та в флоті відбулися збори і наради партактиву, в яких ніби приймали участь «десятки тисяч комуністів-військовиків». Вони й «допомогли виявити всі недоліки партійно-політичної роботи в армії», «наводили багаточисленні факти, що кол. міністер оборони партійну і політично-виховну роботу в армії підмінив адміністрування», — так пише газета «Правда». Цікаве те, що військова газета «Красная звезда» в тій справі ані словом не відгукнулася, тільки вміщувала на перших сторінках передовиці головного політичного управління, а можливо й секретаріату ЦК.

На пленумі були присутні маршали ССР, командувачі військових округів та флотів, члени військових рад та відповідальні працівники міністерства оборони. З промовами звинувачення про Жукова виступали маршал Малиновський, Конев, Рокосовський, Соколовський, Еременко, Тимошенко, Бірюзов, адмірал Горшков, генерали армії Батов, Захаров та Казаков. Ніби не виступали маршали Василевський (заступник міністра оборони), Москаленко (командувач московською військовою округою, Чуйков (командувач Київською ок-ругою) та головний маршал авіації Жігарев. Не виступав також і Гречко — командувач советськими окупа-ційними військами в Східній Німеччині. Очевидно, що після усунення Жукова в армії відбудеться якась чистка, але не знати кого вона затортить? Маршал авіації Жігарев здається вже попав під Хрущовську неласку, бо на зборах московського партактиву 31. 10. ц. р. з проти Жуковською промовою виступав головнокомандувач повітряними силами маршал авіації Вершнін. Скінчилася напевно кар'єра і маршала Василевського, так само, як і маршала Гречко, якого за радіоповідомленням від 25. 11. ц. р. ніби усунено з посади командувача окупацийними військами в східній зоні Німеччини.

В своїй статті в «Правді» від 3. 11. ц. р. Конев, намагаючись довести, що ніякої визначальної ролі в опрацюванні плянів стратегічного наступу на німецьку війська під Сталінградом Жуков не відігравав, зробив закінч Василевському, як відповідальному працівнику генерального штабу. Газета «Правда» помістила також і «по- каянну заяву» Жукова, складену ним перед пленумом. З заяві можна пере- реконати, що Жуков вперше не по- годжувався з тими обвинуваченнями, які закінчав йому Хрущов на спілку з Коневим та іншими членами політ- генералітету. Стало тепер відомим, що за життя Сталіна Жукова в 1946 році було вже один раз усунено зі складу ЦК партії. «В ті часи я не міг визнати і не визнавав за правильне усунення мене з ЦК. Не згодився я також і на ті обвинувачення, які міні в той час закінчали», — заявив Жуков на пленумі. Треба думати, що для Ворошилова, Мікояна, Хрущова та Булганина така заява Жукова бу-

ла політичником, бо ж усі вони в 1946 році належали до складу ЦК партії.

В перші дні усунення Жукова з посади міністра війни хрущовці намагались насвітити пропагандивно, що відбулася звичайна чергова і малозначна подія в середовищі партійної верхівки. Але, дізнавшись, що в армії з кожним днем зростає хвилювання і напруження через усунення Жукова, ЦК КПСС зарядив негайно скликати збори партактиву, на яких проти Жукова виступали з обвинуваченням перші секретарі обкомів. Сам Хрущов виступив з проти Жуковською промовою на зборах партактиву Місцевої області, а на партактиві м. Москви виступав голова ради народного господарства К. Петухов. На зборах партактиву Київського військового гарнізону виступав не Чуйков і не начальник політвідділу, а секретар Подільського райкому м. Києва П. Маршал. Всі промови секретарів обкомів партії підкреслювали, що «нікому і ніколи не дозволиться знову відновити в партії культ особи», нависне промовчуючи, що він уже відроджений трупом Леніна, але з кожним днем все більше заступається культом Хрущова.

Характеристичним є те, що розвінчуючи Жукова, його обвинувачено не тільки у викривленні та намаганні ліквідувати в армії партійно-політичний апарат, але також і в тому, що він винен в усіх поразках советської армії в час другої світової війни. Такі обвинувачення закидає йому старий його ворог маршал Конев. Злоба Конева зрозуміла, бо протягом урядування Жукова на посаді міністра оборони ССР, Конев прикладав дуже багато зусиль, щоб його повалити. Зокрема після того, коли у військовій пресі з'явилися статті, які підносили Жукова на щабель найвизначнішого советського полководця. Тут треба зазначити, що першим претендентом на визначного полководця та на посаду міністра війни ССР є маршал Конев — перший ворог Жукова. Те, що Конев виступив дуже гостро в «Правді», і проти Василевського також, є зрозумілим. Василевський перед другою світовою війною був військовим дордзінком та близьким приятелем Молотова, а Конев, колишній комісар у громадянську війну, дуже заприятелював з Хрущовим під час другої світової війни. Призначення Жукова в лютому 1955 р. на посаду міністра війни потягло за собою і призначення Конева на посаду головнокомандувача Варшавським пактом, щоб зірвоножити вплив Жукова на советську армію. Але Коневу було того ще мало, хоч згодом його й призначено на головнокомандувача советськими наземними збройними силами.

Немає сумніву, що усунення Жукова з посади міністра війни відбулося таємно, ще в той час, коли він перевізував з дружиною «візитою» в Югославії. Але хрущовці не були впевнені, що для повалення Жукова вже все підготовано. Тому Хрущов, щоб виграти на час, наказав Жукову поїхати з дружиною «візитою» з Югославії також і до Альбанії, яка пляном не передбачалася.

Лютневий пленум 1957 р. з хрущовською реорганізацією керівництва

промисловістю, викинення з президії ЦК партії маленковців-мологовців у червні 1957 р. та висунення Жукова в члени президії ЦК, нарешті підступне усунення його з посади міністра оборони, свідчить, що між хрущовцями та його противниками в кремлівській партійній верхівці відбувається дуже завзята й жорстока боротьба не тільки за владу в ССР, але також і в питаннях зовнішньої та внутрішньої політики. Якщо в економічному житті ССР Хрущов нарешті переміг парттехнократів, заступивши їх своїми партспецами, усунення Жукова свідчить, що те саме здійснює тепер Хрущов і в армії. Чи буде відновлена в армії інституція комісарів та політруків, сказати дуже тяжко. Правдоподібно не буде, лише посилиться партійно-політична контроля, а заступникам командирів по політроботі будуть надані окремі війниткові права.

Можна припустити, що з усуненням Жукова московсько-югославські відносини погіршують, бо ж дійсно, як може стерпіти Тіто таку образу? Москва доручила візиту «дружби» маршалові, якого наперед було замінено з членів Президії ЦК та міністра війни. Першим проявом такого тітовського невдоволення треба вважати відмову Тіта по хаті до Москви, щоб взяти участь у святкуванні 40-ліття жовтневого перевороту.

Те, що ніби Жуков недооцінював політичну роботу в армії є тільки формальним обвинуваченням. Ще в час другої світової війни, працюючи разом з Булганином на фронти, Жуков поставив вимогу скасувати в армії комісарську інституцію, на що погодилися Сталін, Хрущов, Маленков та всі інші члени ЦК. Підпорядкування міністерству війни головного політичного управління абсолютно зрозуміле з погляду запровадженого в советській армії единонаочали. Тим більше, що Жуков належав до членів президії ЦК, а Хрущов дав свою згоду підпорядкувати йому військовий відділ ЦК КПСС. Це було необхідним для Хрущова в той час, коли йому було потрібно спертись на армію. Отже не було ніяких причин поспішатися зі скликанням позачергового пленуму ЦК партії, а тим більше на передодні святкування 40-річчя жовтневого перевороту. Усунення Жукова лише з тієї причини могло відбутися і після свята.

Без сумніву, що хрущовці були перелякані можливістю військового перевороту в Москві та установлення військової диктатури. Цей переворот міг відбутися або напередодні жовтневих роковин, або в день свята — 7. 11. ц. р., коли до Москви на наказ Жукова прибули для участі в параді віддані йому війська.

Після розгрому молотовсько-маленковської групи в червні ц. р. позиції Жукова в президії ЦК та в армії значно змінилися, а це очевидно перелякало хрущовців. Треба також згадуватись, що між Жуковим та Хрущовим дійшло до гострого зудару в питаннях сирійсько-турецького конфлікту. Провокаторська заява Хрущова в тій справі привела була вже світ на кордони третьої світової війни. Крім того Хрущов, без згоди Жу-

М. В.

З щоденника одного з десяти тисяч селепків

(Закінчення)

Понеділок, 2. 6. Світ такий гарний!.. Глянеш за дроти — і під серцем за скобоче. Сонце купається в зелені й синяві, радують люди, птахи, тільки ти один, селепе, сидиш за дротами і «кукаєш», світом нудиш, кінця неволі виглядаєш.

А кінця того так і не видати. Привели ото недавно нову документацію. І що ж? Виявляється, що ми попали до полону... 20 травня 1947 р., понад два роки по війні, по двохрічному фактичному перебуванні в полоні. І протестувати нема перед ким. Довелося ще й власноручно підписати оту брехливу анкету.

Нудьга чіпляється все цупкіше. Переїзд обіdom зайшов до церкви і, хоч не міг видобути з себе молитовного настрою, простояв там годину з лишнім.

Надвечір відбувалися футбольні змагання між нашою і німецькою командою. Хоч німці мали перевагу, наші виграли відношенням 2:0 (з карніго і з ріжка). Хвилинами, гра дуже брутальна за намаганням німців виграти за всяку ціну.

Не знаю, як пояснити собі пофальшування дати нашого попадення до полону. Одні кажуть, що тут іде виключно про те, що англійці не хочуть виплатити належного нам жолду за два роки. Але інші стоять на становищі, що наші опікуни змагають до того, щоб мати претекст досвіше нас потримати в полоні. Може, одне і друге правдиве?

Вівторок, 3. 6. Над Європою хвиля спеки. Навіть Англія від неї не воятувалася. Правда, нам, після Італії, вона мало дошкауляє, але тубільцям, сподіваюся, дастесь знаки. Майже цілий день пролежав у ліжку. Спав і читав напереміну. Шайно як вечіріло, скористав з нагоди, що ворота на спортивний майдан хтось забув замкнути, то пішов на зелену траву, щоб... далі лежати. Тут хоч отії пілюки нема, що здіймається поміж бараками і душить та бруднить. Вже з туюго виглядаю тісі хвилини, коли скажуть їхати до робочого табору. Во тут можна сказитися з нудьги і з бездіяльності...

кова, призначив маршала Рокосовського, також жуківського ворога, командувачем Кавказької військової округи. Хоч наслідки усунення Жукова можуть мати в середовищі соєвського генералітету далекосіжнє значення, але Кремль напевно не ризикне на велику чистку армії від жуківців. Правдоподібним є те, що Хрущов в першу чергу посилить свій партійно-політичний апарат в армії, а це знову загострить антагонізм між офіцерами-військовиками та політінгліядачами. Це в свою чергу збільшить внутрішні суперечки між соєвським генералітетом та між партійно-організаціями і пересічним вояцтвом, що послабить боєздатність соєвської армії та збільшить неспроможність хрущовців розпочати в найближчих часах імперіялістичну агресію проти західного світу.

В напрямі виїзду наша група зробила сьогодні ще один крок: відбула лікарські оглядини, які, власне, обмежилися до перемаршу цілої нашої «гауфи» перед столиком лікаря. А з команд напливають уже перші листи. Пишуть, що працюють переважно на бурячаних плянтаціях групами від 10-100 людей. Нарікають, що харч поганіший, ніж у таборі, але водночас і згадують, що в тому відношенні має прийти якесь поліпшення. Бараки огорожені лише провізорично, волі досить. Коли б була змога й якслід використовувати.

Був Гоцький. Говорив про висліди наших заходів про те, щоб нас виділили в одну робочу групу. Тож ото прохання відхилили, мовляв, ми і так будемо жити цілою тисячкою, як сидимо в переходовому таборі... Такий оборот справи не вдоволяє. Во що компанія буде разом — не погано, але тисяча людей на купі — це вже загато.

Оглядав місцеву пресу «фюр крігс-гейфене»: «Вохенпост», «Аусблік». Роблять просто гнітюче враження своїм не то вже опортунізмом, а німецьким сервлізмом і біdnістю. Наша, рімінська преса, хоч і не друкована машиново, на небо ліпша за оту «бібулу», і навіть «Ді Брюке», на яку так часто нарікали німці, не має чого соромитися перед отим крамом. Ще не знаю, як тутешні німці відносяться до «своєї» преси.

Поговорюють, що англійці у своїх газетах досить широко розписуються з нагоди нашого приїзу. Сам я власним очима бачив репортера у таборі. Про нас, ніби, пишуть, як про наскрізь надзвичайних людей: амбітних, честилюбних, працьозитих, що зійшли цілу Європу і скрізь залишили по собі лише добру славу. Проте останнє мало б свідчити безліч посилок, які ми мали б отримувати до табору з усіх країн, де перед тим перебували. Як багатовартісних людей, англійський уряд постановив нас спrowadити до Англії, не дивлячись на большевицькі протести, щоб затруднити на ріллі... І інше в тому дусі.

Середа, 4. 6. Похолодніло. Цілий день просидів у ліжку, читаючи німецький криміналінний роман з таборової бібліотеки. А до англійської мови не можу якось размахнутися, хоч і свідомий, що вчитися вже найвищий час. Ходив на майдан, але довго там не загрів місця. Вирішив зайти до німецької канцелярії, поговорити про можливість перенесення. Порадили скласти прохання.

Відношення німаків до нас доволі цікаве: не можна його назвати товариським, але також не можна порівнювати до відношения тих же німаків у Ріміні, де панувала просто погорда та ледь приховане ворогування. Тут живемо одні поруч одніх, наче б одні для одніх не існували. Зустрічі лише службові. Замітно, що вже при першій зустрічі деякі німці остерігали, що в діянні і в говоренні з німцями треба бути обережними, мовляв,

О. Горбач

Українська морська й судноплавна термінологія

(Закінчення)

Наша морська термінологія княжої доби розвинулася в основному на базі слов'янської рибальської й річкоплавної при незначному співдіянні старонордійської (варяжської), коли мова про народно-розмовне словництво, та при сильному болгарсько-македонської й греко-візантійської — зокрема в випадку словництва книжної, літературної мови. Те останнє напливало до нас враз із перекладами церковно-релігійної літератури й далеко не завжди проникало в розмовну мову. Устійнити однак сьогодні межу поміж цими сферами лексики здебільша не можливо. Відсутність бо тих давніх, відомих із літератури термінів, по наших говірках іще не значить, що не було таких виразів у минулому. При тому лексика наших говірок і досі не вивчена достатньо ні в сучасному ні в історичному аспекті. До того ж слід пам'ятати і про відтіснення наших предків кочовиками від морських берегів: якраз ця обставина й пояснює немалу відчуженість нашої нової судноплавної лексики від давньоукраїнської. Це вислід і неорганічного зростання тут нового нашого словництва майже без зв'язку з давнішою добою; зрештою це факт помітний і в інших ділянках нашого громадського життя нової доби.

Староукраїнська термінологія річково-морської географічної ділянки в повні слов'янська своїм походженням: річка це ріка; потік це ручай, пруд, стуга, помил; берег це гора, пол, возополіс, (каменистий) корга, (морський) прикрай, поморіє, бережіс, бережъ; мілина це пісок, рінь, вимол, (камениста прибережна) луда, (коса) кошка; мілкий — исопний; бистрина — борзина, протолч(іє), стрижень; русло — ложе, роздол, (висохне) усох; течія — струя, оструеніе, отврат; протока — узмень, рвениця, увод, водоточа, соломя; вир — слап; коліно річки — плес, (меандер) круг, лука (з чого: лукавий «з мзандрами»); луг заливаний водою в повновіддя — рель, розплав, затон, паволок, наволок, поймище; водопад — хляб; підводні камені в руслі — пороги, кості; порожистий — прудний; гирло — устіє, усть, уста; гребля — переспа, припор, тверділь, навал; затока — заток, губа, пазуха; мис — нос, рог, оток; суходіл — суха(я), сухо; океан — дишуще море (себто з прибоем і відливом!); поверхня (моря) — снадь, пучина, шириня; дно (моря) — цілина; заглиблена затока — холмниця.

Подібне багатство виявляє й називництво **морсько-кліматичних явищ**: погода — веремя, (ясна) ведро, яснина; негода — безкрайство; штурм — туча, буря, вихр, віялиця, жупелевиана, чернява, трус, триволніє, треволненіє, приволньство, мятечі вітрний; водяна труба — сморч, смерч, сморк, смерк, бурун — волна, вал; бульбашка — піна, гвор, гворок, -рець; хвилювати — сліпнати, воднитися, мутитися, приснути, влати; хвилювання — рвеніє; море схвильоване — притмутьное, многоволненое, (много) мутное, — спокійне: безбурное; зашуміти — встутнути; приплив — излияніє; — і відплив — митіплутіє, митітечініє; захищене від вітру місце — завітре; вдарати (хвиля) — приражатися, (вихор) похизити; штиль — утишеніе, тишина; дріфт — приплив; вигладити поверхню води (про вітер) — остекляти (від: стъкло „скло“!).

Доволі розвинуте й слівництво **риболовлі**, в основі спільне всім слов'янам, — зокрема при назвах річкових риб та найосновнішого рибальського приладдя. Є тут у нас і свої дальші утворення (отмет „невід“; закол, учуг „відгороджене місце на річці ловити рибу“; назви на рибалку: неводич, рибарин, рибарь, рибітв, рибітник, риболов(ець), кочетник — від кочета „кілка — кокота в борті човна, що до нього прив'язане весло“, сланник „морський рибалка“, тоня „місце де, неводом ловлять рибу“). Їх

ніж ними багато агентів. І правда, за продаж пари черевиків, на донос німця, одного нашого вже посадили. Півтора року дістав козачисько!

Увечорі табір облетіла вістка, що прибули старшини з 1-го і 2-го транспортів, а серед них — Яськевич. Був надто лінійний, щоб іти спроваджувати че. Казали, що Яськевича юрба зустріла — більш іронічними, ніж злобними — окликами «Хай живе Англія!», роблячи натяк на його оптимістичні промови в Ріміні з захвалюванням перспектив на поселення в цій країні.

Четвер, 5. 6. Навідався до старшинського бараку, говорив з Кукурудзою, служав комунікатів... Відчуваю, що перше враження від непривітливої Англії затрачується в мені, як і в інших. Вже не така то, мабуть, — та робота в англійських «базорів» страшна, коли німці, що мають право репатріюватися, дэбровільно залишаються працювати на контракт. Кукурудза, що був три тижні у Шотландії, говорив, що шкоти в особистому контакті — люди, як люди, навіть показував знімку, підписану якоюсь молодою шкоткою...

П'ятниця, 6. 6. Погода трохи покращала, але все ще холодно. Закатарений, не виходжу з бараку, читаю книжку в ліжку. Тим разом роздобув у німецькій мові «Фрідіоф Нансен Сага». Великий характер...

Хотів було зробити маленький допис про становище полонених в Англії, але вирішив відкласти це на слушніший час. Передчуваю, що той допис не міг бы вийти дуже прихильним для Англії, а тому не міг бы знайти собі місця в ліцензованій українській пресі в Н'меччині. А за океан не хочеться висилати. Чомусь не люблю преси з того боку.

Газета «Стар» з Шеффілду надруковала допис про життя полонених. При тому дві світлини: «англійці переглядають лахміття полонених» і «полк. Нікітін дає інструкції відділові». В довгавій дописці репортер цитує слова полк. Нікітіна: «Українці захоплені своїм прибуттям до Англії, і свою вдачність англійцям виразять твердою працею... Мені це нагадало втврту фразу з більшевицьких мітінгів: «За краще життя, за повсякденне піклування партії та особисто наймудрішого..., товариші, ми попрацюємо ще краще, ще відданіше!» і т. д. Сердився я і сердилися інші українські читачі «Стар»-у за того роду «пропаганду».

Для людей з бльоків «А» і «Б» видали англійського фасону уніформи полонених: крашені на бронзове, з сірими латами на плечах і на колінах. Завтра ми маємо отримати такі самі. Люди вже швендуються з тими латами по таборі й досить гірко сміються... Англійці нищили майже зовсім нові однострої й опоганювали їх отакими латами з єдиною, мабуть, метою образити людську гідність тих, хто потім такі однострої мав носити.

Субота, 7. 6. Зранку збірка до обмеждування. Отримав крашений односторій з латами, нові черевики, дошовик, шкарпетки та сиву сорочку з чорною латою на плечах (наче тюремну). Люто змерз і, вернувшись до бараку, взявся продовжувати лекцію Нансена.

Відбулися футбольні змагання наших проти англійців. Англійці прибули спізно, і то дев'яткою грачів. Почекавши на двох бракуючих, вирішили взяти собі в доповнення німців. На грище вибігли зорганізовано тільки українці. Англійський капітан не подав руки нашому... Англійці гралі купою, брутално, нещікаво, до того мів піском холодний вітер, тому пішов до бараку зараз на перерви. Остаточний вислід — 4:1 у користь українців.

Неділя, 8. 6. Нудьга заїдає живцем. Ото поснідаєш — і вже не знаєш, до чого взятися. Ще ввечорі, коли лягаєшся спати, голова повна плянів, гарних постанов на другий день. Зате вранці відчуваєшся якася неозначенна знеохота до всього, отупіння. Щось писав би, щось робив би, але до чого лиш приложишся, — все з рук летить. Якася туга охоплює цілу істоту, туга, що їй важко придумати навіть назуву... Ще розважає читання. І читаю оце про Нансена, про його бліскучий поворот з виправи на бігун, і знову отгортає туга і жаль: його вітала і славила ціла Норвегія, світ цілий; в його честь били салоти гармат рідної армії; він вертався до родини, мав мету повороту — свій варостат праці, свою батьківщину, родину. А що отакі, як ми?... А все таки: якщо б удруге хто пропонував за те саме перейти те саме, а навіть наратився на гірше, — чи «селепки» не пішли б і не наражувалися б? Мабуть, так.

Понеділок, 9. 6. День пройшов на читанні та на грі в карти. Нічого цікавого до записання.

Вівторок, 10. 6. Висвітлювали фільм «Дівчата в білому», відбулися футбольні змагання, збірка і розподіл на групи до виїзду, видавання харчів на дорогу.

Середа, 11. 6. Нас звели на ноги в 3,30 ранку, видали сміданок. Спакувався, розпорошився з товаришами, з якими хотілося бути разом і не вдалися. Довго потім довелося чекати на збірку... Вкінці почали нас уставляти гусаком за азбукою та сказали чекати зісну. Врешті, просовуємося вперед, але дуже повільно, бо спереду роблять ревізію. Це в мене не може називатися інакше, як одним з щиканів. Бо ж знають, що у нічого нічого нема. А при ревізії кричать і поштовхують... Боже, коли тій штовханині приде вкінці край! Коли вони таким способом задумали «демократизувати» «націстів», то не можуть чекати великих результатів. Можуть отримати щонайбільше нацистів до квадрату, ворогів принаймні такої «демократії»... Німаки не даремно казали, що, як вибухне нова війна, то вона з певністю буде вдесяtero жорстокіша, ніж минула.

Проходжу ревізію і я, але мій «Томі» вдається делікатний в обходженнях: не розкидає речей, як інші. Зрештою, по довгій тяганині, навантажуємося на автобуси.

Перед залізничною станцією такий випадок: якийсь цивіль кидає нашому цигарку та питає: «OK?»

У вагоні розміщуємося доволі вигідно. В дорозі дрімаю, бо навколо рівнини і, назагал, нема на що дивити-

поява свідчить про дальший самостійний уже в нас розвиток рибального ремесла.

Ще багатіше називництво різних **рибалсько-річкових і морсько-флотних суден** зі складнішою вже й технікою будування. Чужомовні впливи тут помітно ще найвиразніше: назви, особливо ж великих морських суден, переважно позиченні з грецького, подібно як назви кладнішого (вітрильного) оснащення суден та деякі перевізно-пасажирські терміни. Все воно каже здогадуватися, що й самі ті речі та поняття передмано тут з Византії чи в меншій мірі від варяжських купців і дружинників.

Первіні слов'янські рибалсько-річкові судна (судъно, судъ, съсудъ), як виходити з їх назв, — представляли собою колоди з товстих відземків дерев, видовбувані й випалювані аж до потрібної товщини днової й бортової стінки. Для провірки тієї товщини проверчувано при обтісуванні дірку („сторож“), що її згодом забивано кілком. А щоб запобігти перевертанню судна, то зрубаний відземок спершу спускали на воду, щоб дослідити, яке він там займе положення й аж тоді починали з відповідного боку жолобити в нім середину для майбутнього судна. Про сліди такого виникання суден свідчать їх давніші й сьогоднішні назви, в корені яких звичайно скрита назва колоди (ком'яга, дуб, дубас, човен — старе чълнъ, литовський відповідник якого kelmas це ще й досі „колода“! — струг, однодеревий стружок, огара, гара). Як і нинішній наш рибалський човен, це були випукло-днові суднадовбанці, що легко повзають по поверхні води, але — тому що без днового, кільового гребеня — теж і нестійкі на бокове коливання; звідси то їх новіша жартівлива назва „душегубки“. Для перевозу більшого тягару на другий берег служили плоско-днові мілкособадні: пором, поромя (чи церковнослов'язований: прам), павозок, паузок, а то й: плот (плит) — кілька до купи збитих обчімханих від гилляк деревин. Теж термінологія плавби (плути, плову) наскрізь проглядна: веслом (утворене від везти) чи опачиною (мабуть, спершу назва на відворотне плескъ долоні?) гребли (н'бі лопатами землю!); звідси то й весло звали ще — греблом. Для якоїсь дальнішої плавби такі судна були надто малі; щоб збільшити їх поємність, то їхні борти підвищувано додатковим обшивттям із дощок-, „набоїв“: отакі „набойні лоді“ ставали вже й „морянками“ (морехідними суднами). Відображене воно і в назвах суден, що тоді нав'язують до назв різних дерев'яніх посудин: лодя, лодка (первісно „ночви“), делва (первісно „бочка“), учан, вchan (первісно „дощана посудина“; дехто волить тут приймати малоймовірну позичку з половецького ис'ап „човен“, а не рідне: (дъс/чанъ), насад (від насаджуваних, набиваних дощок; чи з уваги на варіант носад „т. с.“ дехто вбачає тут утворення від ніс „перед судна“, отже ніби „гострокінчасте судно“). Судна будував дереводіля (тесля); скважні (щілини, діри) утлої (дірявсі) лоді глобив глобками (плішками) й осмоляв точеницею, пеклом (смолою).

Судноплавання в етнічно чужі терени принесло з собою й переймання від сусідів їхніх типів суден — враз із назвами: найбільш на Чорному морі від греків (згадувані вже: корабль, бучча, катарха/катарга, варка „барка“, галея/галія — первісно „ласиця“; рід риби“ — скедія/скідь, сандалія, тририя „трирема з потрійним рядом весел“, кубара, олядія/оляд/лядь). Йдеться тут здебільшого про великі морські судна. На російській півночі — в Новгороді — переднято декілька назв від варягів (буса, пабуса, шнека) на бойові судна; а ще більше назв на дрібні рибалські човни від балто-фінських племен (ушкуй/скуй, кербать/карбас, лойва — з фін. laiva, первісно „жоліб, яслі“). Крім слова ушкал (за козаччини це в нас уже „річковий розбійник“!), про інші оті північно-російські терміни годі сказати, наскільки вони були проникли й на українську територію. Багато чого — в тому й неодна грецька назва — прийшло було книжним шляхом від південних слов'ян: такому болгарському посередництву завдячуємо й біблійне ковчег „арка“ (що з тюркського koburčak „коробка, посудина“, отже з мови тюркських протоболгар).

З розвитком мореплавання розвинулася й техніка суднобудівництва та плавби: поруч давніх слов'янських термінів появляються й чужомовні позначення — знову ж головно з грецького та в меншій мірі із старонордійського. Та основні частини судна носять ще слов'янські окреслення: *п е р е д* — нос, чело, передний корг, прѣжъдъ (церковнослов'янський варіант! Його укр. відповідник був *би*:* пережъ); *з а д* — корма (з уваги на те, що на судні бувало й два кормила/правила, себто теж на переді — отже крім кормочого, кормника, кормителя, (у)правителя, ще й носник, — то інколи кормою звали теж і „перед корабля”!); *д н о* — пучина; *щ о г - л а* — упруг, шегла (зі старонордійського окреслення на вітрило!), катартъ (з грецького); *в і т р и л о* — ядро, ядрна, ядрило (від іду, їхати!); *п р я* (від: *перо*, „крило”), парус (з грецького, де це первісно „шматок сукна”), ін, ныни (неясного походження рідкі назви!); *я к і р* — котва, котка, укоть, ставило, якорь (з варяжського), анкура (з грецького); *р е й* — рапа, рилинь, ріль; *с н а с т ь* — със суд, пристроя; *к а н а т* — бечева, веревка, уже, ужище (поруч: новгородське шейма „якорний канат”, позичене через ляпонське зі старонордійським *sími*, „канат”); *ч е р п а к* (вичерпувати воду з човна) — спол.

Техніку будування глибоких воєнних суден з гребцями, схованими під палубою, мабуть, перейняли на Україні аж з часом — може від византійців, бо факт застосування таких суден на Дніпрі в половині 12 в. відмічує літописець під 1151 р.: „Ізяслав придумав бо лоді неабияк: гребців у них не було видно, одні лиш весла можна було бачити; самі бо лоді були покриті дошками”. Самі однак назви: палуба, полуба (себто ніби „покриття корою!”), поклад, мост (себто „наметані дошки!”) — походженням свої й промовляють за місцевим виникненням цієї техніки. Подібно слов'янські походженням і терміни подорожньо-купецької ділянки: *м о р е ц ь* — морянин, корабльник, пловець, повозник, поводник; *с у п у т н и к* — всадник (від: всіти в корабль), присадник, с'отходник, спутник; *г р е б е ц ь* — лодейник; *т р а п* (драбинка на корабель) — кольце; *ф р а х т* — рухла, рухло; *п р и м і щ е н н я* під палубою — подница (від: дно!), пождь; *х а р ч* на дорогу — борошень; *п р и с т а н ь* — изсад, отишіс, пристан(ище), присталяще, примост; *с і с т и* на міліну — заслянути; *р о з б и т и с я* — избитися, уразитися, тапати; *п о т о н у т и* — погрузитися, погрязнути, поничи. Трапляються тут однак і грецькі походженням терміни, як от: навклир „хазайн корабля; кормчий” (*navkliros*, „т. с.”), налон „плата за проїзд кораблем” (*navlon*, „т. с.”), акти „мор. берег” (*akti*, „т. с.”), лимень „пристань, гавань” (*limen*, „т. с.”), пиргос, пирг „кам'яна вежа, стіна над морським берегом” (*pyrgos*, „вежа”), фанаръ „ліхтарня” (*fanari*, „т. с.”, що попало навіть у половецьке як *fanar!*). Каторгу, себто неволю на гребному судні перекладано з грецького як — „лодійну тяготу”.

Слід підкреслити, що майже всі відомі терміни вітрильної на вігації — походженням теж слов'янські: (*вітер*) сильний — толстий, рамний, рамяний, сврат (себто: *зворот!); слабий — тонкий; *п о п у т н и й* — покосьний, стройний, погодіє, повітре; *п р о т и в н и й* — (су)противний; *п і в н і ч н и й* — сівер; *п і в д е н н и й* — уг (юг), літний; *о б і й т и* волоком пороги — оболочитися.

На гречника (купця, що торгував з Византією) чигали по дозі небезпеки не лише на Дніпрових порогах, але й на морі — хусарі (морські розбійники), що хусували навіть у галіях (від: хуса „набіг, розбій”, що з готського *hansa*, „юрба, загін”). Звали цих небажаних гостей ще й своїм рідним словом — потопники (від затоплювання здобутого й пограбованого судна) або ж іскусники; це останнє це калька-переклад їх грецької назви *piratis* (до *rejrão* „робую, досвідчу; нападаю”); „ключами” (баграми-таками) чіплялися вони за здобуване судно.

Оця доволі розвинена наша судноплавна термінологія княжої України занизила в нас із татарською навалою та з опануванням нашого морського побережжя кочовиками. Перетривала,

ся. На полях зустрічаються групи полонених при роботі, переважно на бурячаних плянтаціях. Але... ні одного табору ніде не бачили. Англійці не хочуть показуватися з такими речами, воліють їх приховувати. Зустоїче населення більшістю непривітливе.

Висідаємо на станції Фейкенген. Зустрічають нас англійський «лефтенант», польський капітан та ще — правдоподібно, жид — сержант-майор. По звичайному в таких випадках переліку, ведуть нас до табору. Наплечник тяжить несамовито, валіза обриває руки, ледве-ледве власними силами доплітаємося на місце поизначення. А там стаємо і... чекаємо. І це чекання — така думка висловлена в гурті — «може християни загнати до гробу». Тоді виходять наперед два поляки — капітан і підпоручник, що обидва говорять по-українськи — і з ними наш «комендант» Пагута, щоб вчитати всіх по імені та поділити на групи по 45 до бараків. Збоку приглядаються англійські офіцери.

В таборі віднаходяться знайомі: Троян, Пелех, Славич. Трохи відрядніше стає. По вечери — знову збріка. Польський «подпоручник», що виглядає на задиркуватого півника, ходить перед лавою та шукає собі гудза. Побачив в одного розіп'ятого гудзика у штанях. «Чи то медаль українські таїкі?» — питає. Стоячи трохи збоку, я відчув, що мені кров ударила в лиці. Але не ворухнувся.

Німці, обізнані з обставинами, говорили заздалегідь про наш табір, як про найгірший у цілій Англії. Мабуть, небагато й пересолили в цьому. В нас з місця вмовляють, що ми — військо, отже заповідають найсуворішу військову дисципліну, порядок, вчать по-чудернацькому стелити ліжка, наказують вітати кожного англійського вояка, ставати на струнко перед кожним. А провести води до табору не подбали. Воду набирається мідинцями з двох великих бочок, що стоять коло умивального бараку. Як буде тут взімі — не уявляю собі.

Надвечір з Пелехом і з Тимкевичем пішов до містечка на прохід. Зазнаємо розчарування. Містечко мале, нічого цікавого не має. По оглядинах церков, англіканської та католицької, пробігли хутенько головні вулиці — і на тому кінець. Можна вертатися до табору. Поставновляємо в містечко більше не ходити, бо нема змислу. Ліпше піти кудись у поле або в ліс.

Четвер, 12. 6. Звичайною чергою: вставання, порядкування, збріка. Був апель на шмаття; доповняли, що кому бракувало. На збріці до новоприбулих говорив підполковник, комендант. Звичайне переповідання правильника. Окремо запитував підстаршин, чи згодні йти працювати, але при цьому грозив, що, коли хто не згодний, буде виділений до окремого табору на половину пайка. Не було впертих.

П'ятниця, 13. 6. Вийшов на збирку з харчами, але до роботи ще не пішов. Не було запотребування. По збріці сів грата в карти. Холерний холод.

Неділя, 22. 6. Перший день відпочинку, відколи — тиждень тому став до роботи... Перший день було об-

ривання гороху. Робота не важка, зате треба настоитися. Повних 8 годин. Другий і третій день просікання буряків. Тут уже приходять в рапубу мускули. На вечір добре таки руки... Далі — аж до кінця тижня — копання дренувальних ровів. Робота важка, але водночас легка, бо можна присісти, помаркерувати. Отак кладеться лопату впоперек рову, сідається і сидиться, аж поки наглядач надійде. Сидиться і розводиться тетревені з «соузниками» про гречану кашу з молоком, яку варили вдома, то про рибу, яку ловили в Стирі чи в Золотій Лілії, а то ще про військові «геройства з часів Фельдбаху». Братство, назагал, добре живе з наглядачем, що цілій день походжує зі своєю погаслою цигаркою, а до роботи майже не вміщується. Часом торгує з нами: за шкарпетки платить цигарками, за які потім відбувається гра «в двадцять одно» в бараку... Селепки, інколи, йдуть до роботи вранці, не змруживши перед тим ока за грою в карти... На роботі ще трапляються «добрі баори», що виносять хлопцям картоплі й молоко. Нашій групі за тиждень роботи таке трапилося двічі.

По роботі гуртами виходимо в місто, не зважаючи на змучення. Виходимо з надією — якою то: хто мріє про те, щоб познайомитися з дівчиною; дехто — щоб пошукати недокурків на вулиці, бо тютюнові запаси з Італії вже вичерпуються або й вичерпалися, а в таборі дають якісні таї цигарки без марки, що не мають ні смаку, ні диму; а ще дехто — просто в надії, що побачить щось цікаве, відмінне від нашої таборової буденщини. Але населення лишається незворутильно непривітне, негостинне та, здається, боїться писаних і неписаних законів з забороною входити в контакт з полоненими. Одним тільки дівчатам з «Ленд-Арми», переважно позамісцевим, байдуже до всіх заборон. Вони виразно кокетують хтопчиків, пробують знайомитися. Але все даремно. Наці хлопці, хоч зі шкіри вискочили б, щоб піти за ними, дуже несміливі, а крім того — не знають мови.

А все ж між англійцями зустрічається й такі, що досить добре поінформовані про наш кінець Європи. Напр., розказував Террюк, що він розмовляв з якимсь старим, що сам почав балачку про Україну. Спершу записав, а потім дав солідний виклад про книжку добу нації історії, про Хмельниччину, Мазепу, закон 1876, Центральну Раду, Скоропадського, Петлюру. Свою мову він мав закінчити старим зворотом: «не було, нема і бути не може».

Неділя, 29. 6. Тиждень пройшов, і то надзвичайно швидко, при копанні ровів. Хотів було промініти одного доляра, щоб купити поштових марок та тютюну. Та кому лише пропонував з англійців, ніхто не хоче брати. Ка-жуть, що мені грошей не вільно мати, а тому їм не вільно їх від мене брати. Навіть наш наглядач побоявся зарисувати. Надія тільки на те, що оце повідомили часописи, від половини наступного місяця полонені будуть отримувати по кілька грошей з своєї тижневої платні цивільними грошами, а не таборовими бонами, за які можна купувати за піднесені ціни тільки

правда, й низка термінів — головно тих, що пов'язані з річковим судноплаванням та рибальством. Не слід бо забувати, що дніпровськими суднами користувалася транзитна торгівля турецько-московська і в литовську добу 14-16 вв. Зайняття ж пристанів Криму та ще Дністрового лиману генуезькими купцями в 13-15 вв. і отже їх стики там з українським населенням — внесли в нашу судноплавну термінологію низку італійських позичок, живих і досьогодні в приозівських говірках. Їх ми вже називали; стосуються ж вони головно термінології суднобудування та навігації. Неодні тут могли бути перейняті гребці-невільники на тих італійських галерах, то знову ж — українське населення міст, що були під генуезькою владою. Дещо могло тут прийти й пізніше — наприкінці 17 в., коли Петро I. свою озівську флоту розбудовував і італійськими інженерами та офіцерами, школеними у Венеції.

Постійний контакт із тюркськими народами на річкових шляхах Дністром, Дніпром, Дінцем — ще від часів нашої суцільної кольонізації над Чорним і Озівським морями в 6-10 вв. не міг не залишити слідів і в судноплавній лексиці. Спершу це було перенімання розвиненішої техніки рибальства й судноплавання кочовиками — від нас. Доказом тому слід уважати проникнення відповідних лексичних позичок із мови наших причорноморських предків у половині 9 в. в мову мадярських кочовиків, що то близько 830 р. вийшли з-над Кубані й стали просуватися в напрямі Буджаку, щоб звідси 895 р. перейти в Панонську низовину. На Причорномор'ї займалися вони, як і всі кочовики, м. і. і ловленням невільника та його торгівлею з візантійцями. На думку мадярського славіста І. Кнежі („Слов'янські позички в мадяр. мові”, 1955, по-мадяр.), мадяри позичили тут такі рибальські терміни, як: *iszap* „намул” (з якогось ст.-укр. *изоп*), *szégye* „прилад до рибовлі” (з якогось укр. *сіжа*), *tanya* „річкова глибина; (рибальський) курінь над водою; шопа; хутір” (з укр. *тоня*), *naszásd* „річкове судно” (з ст.-укр. *насад*), *varsa* „верша, рибалль. прилад” (укр. *верша*), *ikra* „ікра”. Не станемо тут входити в справу інших мадярських позичок з мови наших предків. Може це від них таки мадяри позичили й такі терміни, як: *karab* „човник”, *ladik* „човен”, чи *vitorla* „вітрило” (іх Кнежка вважає сербізами!); це зокрема насувається мимоволі ще й тому, що й аналогічні половецькі судноплавні терміни — *kerep* „корабель”, *samala* „смола” — позиченні з мови наших предків також.

Воно правда, що судноплавання в кочових народів стояло без порівняння нижче від його стану хоча б на Україні, а тим самим — напрям позичень міг іти спершу з українського до їх мов. Все ж наявність південно-басарабських бродників-берладників, риболові (і піратів), з їх певно немалою примішкою тюркських етнічних елементів, холження наших залозників-чумаків по сіль у кримсько-татарські лимани, бойові контакти-морські походи запорожців у 16-17 вв. на татарське й османське побережжя, побут бранців і полонених козаків на важкій „корабельній тяготі” (на каторгах-галерах) як гребців — все воно відкриває шлях тюркським позичкам у нашу судноплавну лексику. В багатьох випадках ішлося про перейняті османами італійсько-грецькі назви. Насамперед з тюркських мов прийшла низка водно-географічних і морсько-кліматичних окреслень (лимани, сага ..річковий затив”, хуртовина — з чого далі й хвирса „в'юга”, ерик ..рукав річки, затока” з тюрк *ягык* „наводнювальний рів, канава”, чичмаря „дрібний дощик” — осм. *сіш* „сеч”), далі — рибальських термінів, живих і досі по приморських рибальських промислах (тафа ..рибальська артіль” — осман. *tayfa* „залога судна; морець”; шепотинник „купець на рибу” — осман. *çufyt(yko)* ..жид”; батберка „рід крючків на рибу на шнурку з поплавцями” — осман. *beraber* „разом”; едек „довгий канат тягти човен вздовж берега” — тувін. *üde* „супроводжати”, *üdekçi* „супровідник”; койлити „складати канат кружевами” — осман. *koymak* „складати”; тербук „рід сака на обручі” — осман. *torba* „мішок”; тузлук „розслі солити рибу” — осман. *tuz* ..сіль”, *tuzlu* „солоний”; чинбурка ..ко-

ліщатко на бичеві лямки тягнути невід" — осман. *çuma „канат"* і *burgun „ніс"*). Сюди слід додати й низку суднових назив і їх частин (крім уже згаданих: чал „канат", чалити, чердак, демено, бурундук), як от: чайка „козацький човен" (осман. *şajka „човен"*), гемія „велике судно" (осман. *gemi „корабель"*), сала „козацький плотик при переправі, на який складано зброю й одяг та прив'язувано коневі до хвоста" (осман. *sal „плотик"*) та може й: чайма „вітрило" (з осман. *çalma „завій"*?). З тюркського пішов і важливий термін річково-морського „промислу" — ушкал „пірат", а далі назива придунаїського українця буткóл (при чому в першій частині слід здогадуватися осман. *put „ідол; хрест"* як лайливої прізви християнина); з тим останнім імовірно в'яжеться й окреслення українсько-татарського перекладача — бут.

Зустрічаються десь від 13-14 в. при долішньому Дунаю й Дністру з інтенсивною експансією волосько-молдавського населення, наші предки перейняли неодне з річкової судноплавної та рибальської термінології саме від нього. А що румуни свою судноплавну лексику позичили у великій мірі від слов'янських болгар, то майже при кожному такому позиченні з румунської мови йдеється про первісно слов'янські вирази; іх легко розпізнати при порівнянні з відповідними українськими словами, бо їхня фонетика не відповідає укр. розвиткові. Будуть тут такі здебільша загально знані вирази, як от: гирло (рум. *gîrlă „річка, рукав річки"* з болгар. *гърло*; укр. *горло*), керма „провід; кормило", керманич (рум. *cîrma „кормило"* з болг. *кърма*; укр. *корма*), гард „із, перегорода на річці для риболовлі" (рум. *gard „загорожа, затон"* — його укр. відповідник це *город!*); а далі: лютстра „вузький довгий човен" (з рум. *luntre „баркас"*, що з італ. *londra „човен"*), чигінь „жердка підпирати бік плota чи берлини, щоб їх поставити просто, якщо вони нахилені" (з рум. *ciochîna „гачок; бадилана"*), турунчук „бистрий глибокий рукав річки" (з рум. *torrent „бистрий потік, струя"*). Сьогодні ці вирази виступають головно в південно-західній смузі укр. території: від Одещини й Добруджі по Покуття й Гуцульщину.

Тоді, як обговорювані оце рибальсько-судноплавні терміни увійшли в наші приморські говірки й живі досьогодні, то судноплавні терміни німецько-польського походження, які до нас стали втискатися з розвитком річкової торгівлі від 14. в. Сяном-Вислою, Бугом-Вислою й Німаном, — назагал хвилі польонізмів у нашій літ. мові 16-18 вв. не перетривали й у говірках якось здебільша занікли. Їх відмічує у „Лексиконі славено-росському" 1627 р. П. Берінда як відповідники церковнослов'янських і староукраїнських термінів, вони трапляються в мові тогочасних (зах.-укр.) письменників, сьогодні однак їх переважно немає не то, що в літ. мові, але навіть у наших найзахідніших говірках. Можливо, що йшлося тут тоді просто про вислови з фахової термінології зах.-укр. дарабників-плотарів („флісників") і тому вони — враз із заніком самої професії у 18-19 в. — теж занікли.

Виринає в нас у згаданому періоді низка польонізмів на окреслення морських і атмосферичних понять (отхлань „безодні"; виспа „острів", фалія „мор. хвиля"; вільготность „вогкість"; віяльниця-вітр попудливий; хвіятися, колібатися „хвилювати") на суднобудівельні й навігаційні поняття (окрут „корабель", лина, поврозок „канат", стир „кормило", стирник корабельний „керманич", стиравати „керувати судном", жагель „вітрило" (нім. *Segel*), машт окрутовий „щогла" (нім. *Mast*), фліс, флісник „гребець", пропорець „стяг", коловорот „баран-лебідка". Це ймовірно тоді замандрували у наші землі гагілки загадковий жельман — з поль. *zejman „старий досвідчений моряк"*, а далі „пройдисвіт, що такого моряка вдає" (з нім. *Seemann „моряк"*).

Такий наплив маси польонізмів і германізмів у цю ділянку зрозуміємо, як зважити, що з розгорненням збіжжово-фільтварочної шляхетської господарки в 16. в. майже кожен заможніший землевласник-шляхтич сплавлював раз або й двічі в рік (весною й восени після молотьби) збіжжя до Гданська найманими або й власними флісниками (орилями — первісно це, мабуть, „воен-

те, що є в кантині. Газетну відомість потвердив навіть і комендант табору, який у денному наказі оголосив, що полонені будуть мати право мати 30 шіл. маєтку «на рило», заходити до ресторанів, їздити за місцею і т. д. Розпорядження, що стосується відносин з цивільним населенням, всі залишаються зобов'язуючими.

Хотів облишити курення, бо нема що, власне, курти. Не вийшло. Не куривші день, позичив грошей і купив тютюн...

Неділя, 6. 7. Цей тиждень група — при роботі на буячках. Робота нудна і виснажлива. Хлопці сердяться та витинають неповинні рослини цілими рядками. А потім увечорі по замуружені очі, в очах весь час мигтить зелена гичка... На диво, полковник заявив, що господарі вдоволені нашою роботою.

Поміхав гурт (49 людей) з останнього транспорту з Ріміні. Між прибулими є Кіселик, брати Масляки, Верига і ін.

Верига говорив про потребу засновувати нову таборову газетку. Очевидно, робота мала б відбуватися поза роботою в полі та під його «верховним командуванням». Зупинка на тому, що нема охочих писати. Я особисто поставився до проекту без ентузіазму.

Написав листа до Українського Пентоального Допомігового Бюро в Лондоні, щоб наладили справу постачання преси до таборів, але наперед сумніваюся, чи вони це зроблять. Пам'ятаю, в Шеффілді був представник ШУДБ десь зараз по нашему приїзді. Йому зробили параду, скликали нараду, він записував, що треба, потім поїхав — і стільки ми про нього чули.

(Місячна перерва в щоденнику).

3. 8. 47. Учора з в-ва «Нові дні» написала на мое ім'я посилка книжок, зібраних українцями в Австрії в дарунку полоненим. Убога, а все ж симпатична, несподіванка. Заповідають, що можна чекати ще дальших посилок. Від імені таборян написав подяку видавництву.

Удома діється щось невиразне. Газети приносять все нові та все жахливіші відомості про ту глуху, нещасливу частину Європи й України, де мій дім, де моя родина. Нові спільнини — москалі, поляки та чехи — приступили до спільніх операцій проти УПА. Поляки усувають рештки українського населення з прилеглих їм земель кудись в глибину СССР та на захід — до Прусії та на Помор'я. Хто знає, чи й мої уже досі не викинули з дому. А тут доводиться сидіти без ніякого пожитку...

Вже серпень, розпал літа. А здається, що зовсім недавно була весна, Ріміні... Ще місяць, і вже буде осінь, а там — зима. Минає рік стрімголов, а ніяких змін на ліпше — ні в світі, ні в Україні, ні в нашему житті полоненському — не видати. Все затягається, наче на століття.

(Кінець)

З КНИЖОК І ПРЕСИ

В. Беляєв і М. Рудницький: ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ, Київ 1956, стор. 244; в-во «Радянський письменник»; передмова В. Сарбя, малюнки В. Григор'єва і К. Полякової, тираж 15 000.

«Одинока нині заслуга проф. М. Рудницького це те, що він видав книжку «Під чужими прапорами», з якої загал підсоветських українців може дещо довідатися про українську еміграцію, її життя й ії політичні напрямки; а позатим це нині остання надлюка й худобина» — це досадна й іцина думка молодого підсоветського укр. інтелектуаліста про довголітнього співредактора «Діла», «Назустрічі», автора літературних есеїв «Від Мирного до Хвильового», «Між ідеєю й формою», малозамітних прозових нарисів «Уста й очі», автора перших ганебних безсмачних статей у львівській «Вільній Україні» 1939 р. (про «синьковту тряпку»!), професора зах.-европ. літератур ЛДУніверситету (де своє безсумінне лінівство з готовуванням власних лекцій під час курсу надроблював потім при державних іспитах бурсацько-школярським тоюком із роздачею питаннєвих карток наперід!). Це с один нещасний автори-на оцього безславно-цикуванального пашківлю на укр. історію останніх 50-70 років і загалом на — українство; як виходило б із «обізнаності» з обставинами зах.-укр. політичного життя, виявленого тут, то дав він не лише «фірму», але й чималий пай тексту оцього «сачінення». Про другого співавтора передмовець твердить, що це «письменник, автор трилогії «Стара фортеця»; зрештою відомо ще, що це жонатий з полькою один з тих десятків тисяч новоспечених «льво-в'ян», яким це укр. місто сьогодні завдячує своєм російське мовне обличчя (в адміністрації, торгівлі, залізниці, трамваях, на пошті) й половину своїх російсько-мовних шкіл. Зрештою мовна форма цього пр'зыща дуже добре відповідає національно-ідейному змістові його ж носія. — Крім імен своїх героїв, кожен народ звичайно затримує в пам'яті й імення своїх ефіяльтів, носів, бисаг; тому то може таки не від речі було почати нашу замітку саме від витаврування імен наших московських яничарів на вічну ганьбу й позорище в прийдешніх покоління.

Який же це образ історії України подають наші московські яничари? Цих «соборників» цікавлять тут лише зах.-укр. землі: в першу чергу Галичина та в меншій мірі Волинь; і тут ця «грязь Москви» мала за завдання: 1) спалюзити Укр. Греко-католицьку Церкву з її Митрополитом Андрієм Шептицьким та Й. Сліпим як «вислужників і шпигунів Ватикану, Австрії, Польщі, Гітлера, США» (промовчавши при тому дискретно поліційно-русифікаторську роль приношеній 1914 і 1946 рр. російської православної церкви!), 2) спалюзити українізаційні тенденції в Православній Церкві в Польщі та в УАПЦ — в'яз із їх єпархами митроп. Поплікарпом, архиєп. Мстиславом та ін. як «агентами Польщі», 3) спалюзити

політично-військову історію Галичини від УСС, УГА ОУН, політичних партій і їх діячів починаючи, а на Дивізії І УПА кінчаючи — враз з усіма політичними постатями тієї історії (К. Левицький, В. Коновалець, А. Мельник, С. Бандера, В. Кубайович, К. Паньківський, генерали В. Курманович і М. Капустянський та ще спеціально «династія шпигунів» Барвінських і Пулюй, тощо), 4) спаллюжити всю укр. політичну еміграцію з її пресою, інституціями (ЗУАДК, ПАУК, КУК, УНРада тощо), — крім само собою «прогресивних» советсько-агентурних «Укр. Щоденних Вістей» у Нью-Йорку чи «Укр. Життя» в Канаді; 5) спаллюжити всіх тих нечисленних чужинців, (на-

уковців), що про Україну відважуються писати не з русофільських позицій (професори Меннінг, Кіркконелл, Сімпсон); цікаво, що зазвісм тут не лаються ні не згадують тих чужинців (а ім'я «легіон!»), які про укр. питання пишуть з позицій рос. шовінізму: як це тут гарно гармоніє білі і червоний колір на шкурі того самого московського імперіяліта! «Тихого слова» удастоїлися навіть таих пару заробітчанських вартівничих сотень, що то їх у книжці як «укр. армію» організує ген Капустянський... Щоб підсоветський укр. читач не подумав бува, що не кожен «непроgresивний українець» на еміграції це шпигун, зрадник, запроданець, який тільки й знає, що боротися на смерть зі своїм політичним конкурентом, то пощаджено в цім пацівлі лаятися ще на укр. науковців і письменників. Спеціальні абзаци зате присвячені описові вбивства ганебної пам'яті московського янічара українського походження Я. Галана. З інших джерел нам відомий той погром **українства**, що його було

ний морець” від назви воєнного балтійського — швед.-нім. корабля 17 в. *orlog*), що мали вироблену свою цехову термінологію, сперту на польсько-німецькій лексичній основі. Ті флісники здебільша продавали сплавлювані судна — хоч враз із збіжжям хоч окремо на розбірковий матеріял — і тоді вже пішки верталися додому. Тоді як серед назв їх суден поруч німецьких позичок (шкута „найбільше, 2-маштове навіть, судно”, ліхтан „мале судно до ліхтування-розвантажування шкути”, бат „вітрильний перевізний човен”, галяра, люза, берлина; тратва) трапляються ще й слов’янські назви (ком’яга, дубас, бик, коза; на Дніпрі ще й коzaцька — липа!), то термінологія суднового оснащення, залоги й навігації майже вповні німецька походженням. Харчами завідували шипер; при стирі (руделі) судна стояв стерник (ротман) і його відповідник на штабі (носі судна) — штабник. Ладунок збіжжя міряли лаштами (нім. *Last*); помічником лоцмана „керівника судна” був ботсман. 16-20 флісників шкути відштовхували сприємствами (дрючками) судно від берега, на річці держалися бакборту („лівого берега”), штемборту („правого берега”) й середини, а як доплили до порту, то трагували (причалиювали) до берега й шафували (зсипували) фрахт (вантаж) у шпихлі, ліхтуючи (розвантажуючи) його поменшими ліхтами на мілкій воді. Коли приходилося вертатися з судном додому, то одні жаглі (вітрила) на маштах помагали проти струї небагато: галяру приходилося важко галювати (волікти; з чого може наше — гарувати „важко працювати”) галівниками-линами здовж берега. Після щасливого фрияру (весняного сплаву) фричів (новаків) фрицували тоді на справжніх флісників. Тоді як дрогобицькосамбірська сіль, карпатський поташ, галицька смола й збіжжя йшли отак Сяном, Бугом і Вислою до Гданська (а теж — у меншій мірі — Дністром і Прутом у Молдаву-Туреччину!), то волинське збіжжя, поліський дьоготь, смола, дерево — ішли хоч Німаном до Прус, хоч Прип’яттю й Дніпром на Запоріжжя й далі в Чорне море (Крим, Туреччина). Не слід забувати, що Січ 18 в. це важливий транзитний центр, що вів внутрішньо-укр. й закордонну (з Польщею, Кримом, Туреччиною) суходільну й морську торгівлю: у Січ на р. Підпільній щорік запливало 5-10 турецьких кораблів та й самі запорожці човнами возили товарі в Очаків на торги; запорожські 4 північні паланки (на Орелі й Самарі) продукували збіжжя, а 4 південні приморські — займалися риболовлею й добуванням лиманської солі у прогноях (прибережних лягунах). Подібно водною артерією — зокрема для транзитної торгівлі Туреччини з Московщиною — були Дніпро-Десна-Сейм: і тут

збереглася незасміченою германізмами термінологія сплаву оснащів (плотарів) і бурлак. Саме на ній як і на приморсько-рибалській нашій лексиці змогла б опертися й наша модерна судноплавна термінологія, якщо в ній колись буде поставлене питання про її очищення від голляндизмів, чи англізмів, наплилих до нас у 18-19 вв. почесні російську мову.

Саме ті германізми, доречі, й досі ще не перетравлені українською мовою зі словотвірного погляду, — мали й мати посьогодні неперевершений вплив на наше морське називництво. Принесли їх голляндці й англійці, що то як суднобудівельні інженери й техніки від кінця 17. в. прибувають до Петербурга, Москви, над Каспій, над Оку, до Вороніжа, до Брянська — й тут керують працями в відповідних корабельнях, а далі як флотні старшини (враз із данцями, французами, італійцями) вишколюють морців російської флоти та командують ними в боях. Для всіх тут новозасвоюваних понять російська мова приймає повінь голляндизмів — і то й на низах, — переймаючи їх від майстрів-чужинців; на верхах же це робиться при перекладах відповідної західної фахової літератури на воєнно-морських уставках, неохайно вводячи такі варваризми і в російський текст. Те останнє особливо тут поширилося в перших десятках 18 в. Наскільки швидко вривається ця нова зголляндщена термінологія і в літ. мову наших лівобережних освічених прошарків, про те свідчать хоча б відповідні місця із щоденника Якова Маркевича уже з другої половини 1720-тих років, де при записах із Каспію вже зустрічаємо всі оті — боти, гекботи, щерботи, гавані, мічманів. До поширення отієї нової морської термінології в нас особливо причинилася розбудова корабельні (верфу) в Вороніжі від 1696 р. як бази для рос. флоти, що здобуває Озів та опановує Озівське море, а далі — розбудова твердині й порту в Таганрозі. Крім того, що наші козаки попадають і як морці до рос. флоти і як робітники та майстри до корабелень — скрізь переймаючи цю нову рос.-голляндську термінологію, — вони ще зустрічаються з нею постійно і хоча б як рибалки приозійської калміюської паланки. Про козацьких майстрів по корабельних варстатах Таганрозу й Ростова оповідає й німецький подорожник, акад. А. Й. Гюльденштедт при нагоді своєї подорожі тудою 1771 р. (A. J. Guldendestadt: Reise durch Russland, 1791).

Голляндизми тепер розливаються по всіх ділянках, по в'язанях із судноплаванням, витіснюючи з офіційної термінології низку своїх, слов'янських термінів. Майже скрізь ідеться тут про іменники та в куди менший мірі про дієслова. Велика їх частина вже вийшла з ужитку — з заником вітрильної флоти. Більш менш повний їх перелік у російській мові можна знати в загуваннях уже працях Н. Смірнова та Р. фан-дер-Мілена. Ми не називатимемо тут їх усіх, обмежилося лише до наймаркантніших із кожної галузі. — В ділянці водно-морської географії й кліматології появляються: бухта „затока“ (bocht), шторм „буря“ (storm), штиль „безвітря“ (stil „тихий, спокійний“), шпувати „дути; хвилювати, близкати“ (spulen „провівати; пускати воду“, первісно „плювати“), дюна „піщана надма“ (duin), гавань „пристань“ (haven), рейд „місце перед портом, де зякорюються кораблі“ (reede, споріднене з нім. bereit, англ. ready „готовий“, давніш „місце, де оснащувалися й готовилися в дорогу кораблі“), верф „корабельня“ (werf, первісно „місце, де обертають сюди й туди“), стапель „сполука, риштовання в верфі, де будують корабель“ (stapel, первісно „стовбур, підпора“), док „споруда ремонтувати підводну частину судна“ (dok, первісно „водяний жолібець; водопровід“), елінги „споруда витягати корабель на берег“ (helling, первісно „склін, схил“), шлюза „запірна споруда на каналі“ (sluis, первісно „запруда, клюза“), фарватер „стриженъ русла проїздної для суден глибини (vaarwater, дослівно „пропливна вода“).

З голляндського перейнято тоді й низку назв суден, головно морехідних: баржа „вантажне волочне судно“ (barge), барк „змаштовець з рейовими парусами фок- і грат-машти та гафельними парусами безань-машти“ (bark), баркас „гребна шалюпа во-

вчинено московськими опричниками на зах.-укр. землях 1949 р. після цього вбивства, використаного як претекст до такого погрому: у висліді того погрому у Львові заговорення по-українські на пошті, на залізниці, в трамваї, в урядах, в доноуправах навіть — до насланого сюди росіянин-урядника числилося вже «укр. буржуазним націоналізмом»; воно то й насуває згадку, що й тут — подібно як і з о. Костельником — ішлося про провакативну історію МВД, а на які Москва це «чемпіон світу» (вистане тільки пригадати волинські історії з «загубленим припадково» залишуванням совєтськими вбивниками німецьких чиновників для ту-полобих гештапівців синьожовтих стяжок та нотесів з адресами місцевої української інтелігенції!).

Метода поборювати укр. політичні діячів і групи — дуже проста: представити їх як злодіїв громадського гроша, шпигунів усіх розвідок світу, вбивників, інтергантів, донощиків, продажників свого народу кожному, хто за це платить (неконсеквентне й психологічно незрозуміле в тих «чорних характерів», що воно чомусь не позапродувалися були ще царські і большевицькі Москві!). Вони «для блізіру» інколи напр. виступають і проти польських властей: тоді їхніми руками одні польські кола усувають інших, невигідних поль. діячів (це про атентати УВО-ОУН!); в останній війні це донощики до поліції, гештап, куди передають усякі «чорні списки» польських і живідівських науковців. І таке саме робить тепер і вся еміграція — в Зах. Німеччині, Канаді, США...

Трапилися, правда, прикір помилки, що їх годі приписати проф. Рудницькому (радимо тому «старшому братові молодшої сестри» на майбутнє при таких виданнях знайти не тільки «галицького автора», але й «галицьких коректорів!»); ми їх називемо для прикладу кілька: 1) в Укр. Грекокат. Церкві ніде не співають «многая лста», але «мно-ая літа», 2) священики там не носять тонзур отже відповідні «карикатуристи» мусили б спершу пройти відповідний емгебівський «спецперевішкіл» в пупці всього світу-Москві, закі. беруться ілюструвати книжку з «укр.» тематикою, 3) це неграмотно писати «22 жовтня 1918 р. армія панської Польщі, озброєна американською буржуазією, захопила Львів» (стор. 21), бо не всі маркантні історичні події діялися в «жовтні»; таке наплутання історії родинного міста проф. Рудницькому трапитися хіба не могло, а зумисного «саботажу» з його сторони не припускаємо!); це приходиться приписати хіба тому новоспеченому «львов'якові», який ще «місціх» історичних фактів і дат добре не звичав. Дещо наплутали московські «руководітлі» зарахувавши на кошто опікунів укр. націоналізму (того з ОУН!) і американських русофільських «приватників»: Айзика Дон-Левіна, алм. Стівенса і містера Печа (стор. 209) і навіть римське «Руссікум», довкола якого гуртується «бывші»-росіяни і такі ж русотяпи з-поміж інших «російськатильних» кол, а де вже від самої назви «Україна», «українці» пчихають як чорт від свя-

ченої води, хрестяться, плюють тричі й вимовляють «Анафема!» — Правда, вже краще в Москві визнаються, як то воно з тим тризубом («знамя князя Владіміра!») та з рос. фашистами з НТС (не даром же там постійно курсують на «путькові» всяки «політическі деятели» літаками з Москви в Берлін-Франкфурт-Вашингтон і назад!): бо якось ними не збільшено в обговорюючому памфлеті лав «українсько-націоналістичних недобитків», хоч тризуб карикатурований на всі лади!

Дивізійника-читача може цікавити, як це тут «інформують» підсвітського читача про 1 УД (дивізію СС «Галичина»!): ця справа бо в західніх областях УССР потрохи актуальна через спорадичні звільнення декотрих дивізійних старшин у 1956-57 рр. з сибирських концтаборів. Й присвячений аж цілий розділ («Рятівники «Третьої імперії», стор. 92-107); ясно, що її фронтовий противник під Бродами не росіяни, але «країні сини України», які її «нешадно перемелюють і нищать»: «Країні сини України — двічі Герой Рад. Союзу Дмитро Глинка, Герой Рад. Союзу командир ескадрильї бомбардувальників Павло Гусенко, танкісти генерала Рибалки, льотчики, піхотинці, артилеристи нещадно громили гітлерівських найманців. П. Гусенко, воюючи в рядах 1-го Укр. фронту, жорстоко карав зрадників народу. Його бомби завдавали поразки гітлерівцям і есесівцям з животблакитними нашивками на рукавах і тризубами на шапках. Він, українець Гусенко, і сотні тисяч його земляків у ті липневі дні 1944 року чинили справедливий суд над тими, хто виконуючи волю чужоземців, намагався повернути колесо іс.опії. Такий був ганебний кінець дивізії СС «Галичина». Вона розсилася, зникла безслідно, не залишивши нічого, крім спогаду про безглаздину, ганебну авантюру. Лише незначні частині стрільців і офіцерів дивізії СС «Галичина» вдалось вирватися з бродівського «казана». Вони служили фашистам до повного розгрому гітлерівської Німеччини. Укр. есесівців з цієї дивізії бачили на руїнах Варшави під час придушення варшавського повстання. Разом із відділами Гіммлера йшли ці зрадники проти повсталих поляків, вони закидали гранатами підвальні варшавських будинків, переповнені жінками і дітьми, розстрілюючи за містом тисячі мирних жителів. Один із таких есесівців, якийсь Ващенко, вбитий учасниками варшавського повстання, в своєму щоденнику залишив характерні рядки: «Наше становище жахливе. Життя обривається в молоді роки. Доведеться нам загинути або від руки поляків, або від руки своїх братів і батьків, або від руки німців — наших союзників. Куди не піде — скрізь жде нас куля або граната, тут кожне вікно дишить смертю». Укр. фашистів, які уціліли, можна було зустріти після розгрому дивізії СС «Галичина» біля підніжжя Альп як вартових у гітлерівському концтаборі в Маутгаузені (!). Вони звозили туди останніх арештованих з Майданека та Освенцима, відвозили чесних патріотів у каменоломні Сан-Георген (!) і вбивали там нещасних, знесилених людей камінням; вони були вірними

енного корабля» (barkas), бот „1-маштове вантажне судно” (boot, первісно „відземок, балка”), пакетбот „поштове судно” (pakketboot), брандвахта „військове вартове судно в пристані” (brandwacht „пожарна варта”), брандер „запалене судно, пускане на ворожу ескадру” brander, галют „малий вітрильник з заокругленим ахтерштевенем/гузою” (galjoot), галіас „рід галери 2-3-маштової з 30-50 парами весел” (galjas), крюйсер/крейсер „кружляк, воєнне судно для віддалених від бази дій на ворожих комунікаційних лініях” (kruiser, від kruisen „перехрещувати, перетинати”), шхербот „мілкосадне судно плавати при берегах зі шхерами, скалистими островцями” (scheerboot), шхуна „2-7-маштовий вітрильник з гамельними парусами” (schoener, що з англ. scoop „кидати камінці по воді плавом, щоб сковзали поверхнею”), яхта „спортивний швидкий невеликий вітрильник” (jacht, первісно „ловецьке судно”).

З голляндського ж пішли назви частин корабля й майже усіх його головних конструкційних деталей: дек „поклад” (dek, себто „накриття”), кіль „поздовжна днова балка чи їх в'язання від фор- до ахтер-штевеня” (kiel, первісно „горлянка”), штевень „балка-продовження кілю вгору на обох кінцях: фор-штевень — передня, ахтер-штевень — задня” (steven, первісно „стояк-відземок”), борт „бокова стінка-общиття судна” (boord, первісно „дошка”), трюм „нутрівина судна” (het ruim, себто „простір”), камбуз „корабельна кухня” (kombuis, первісно „відгороджена припасова комірка”), койка „прикріплена до стіни ліжко на судні” (kooi, первісно „обшальювана комірка”), каюта „житлове приміщення на судні” (kajuit, первісно „халупка з койкою”), кубрик „обширніше приміщення для суднової залоги” (koerbrug „спідній поклад судна”, дослівно „коров'ячий поміст”), галюн „різьблена прикраса на дзьобі судна; корабельний кльозет” (galjoen, первісно „галеона, 3-4-маштовий, дзюбастий воєнний вітрильник”), кнект „пали на покладі або причалі намотувати кінець швартову причалюючи” (knecht „парубок, служка”), шпіль „доземний коловорот піднімати ланцюг якоря” (spil, дослівно „веретено”), шпігат „отвір у фальшборти (надпалубні частині борту) для стікання напалубної води” (spiegat, дослівно „виплювна діра, доріжка”), домкрат „підйомна вантажна вінда” (dommekracht, дослівно „сила великого пальця”), шланг „вуж, рукав передавати рідину” (slang „вуж”), трап „східці” (trap „т. с.”), аншпук „ручний важиль-підйома підважувати тягарі” (handspaak, дослівно „голінна кістка передрамени”), ринда „полуденєшне дзвонення корабельного дзвону” (зі спутання голл. ronde „рунда” й англ. ring the bell „бити в дзвін”!), швабра „сушка з розплетених старих канатів стягати воду на покладі” (zwabber), драїти „змивати палубу” (draaien, дослівно „викручувати” себто мийку, швабру з води!), чи то назва матроських шапок: зюдвестка „моряцький капелюх, що ним рибалки захищаються перед („південно-західнім”) буревієм” (zuidwester).

Подібно ж без знайомості голляндщини нефахівцеві незрозуміло буде й термінологія оснащення судна маштами, вітрилами й такелажем (линвами). На о м а ш т у в а н и я складаються: 1) маши: фок-, гrot- (перша й друга) та бізань або крюйс- машта (fokke-, „підтяжна”, groote-, „велика”, bezaalet-, „середуща”, kruis- „хрестова”), — кожна з одної жердини, або складені з кількох надточуваних кусків стеньги (steng „жердка”); отже перші надточенні машт вгору звуться стеньги (фок-, гrot-, бізань-), другі надточенні звуться брамстеньги, bram „чепурність” отже „чепурні” (фок-, гrot-, бізань-) і врешті треті надточенні — бомбрамстеньги, boven „горішній” (фок-, гrot-, бізань-); споювальний башмак машти й стеньги це езельгофт (ezelshoofd „осляче копито”); площаця при споєнні фокмашти зі стеньгою звуться (фок) марс (mars „кіш”), при інших споєннях салінг, zaling (фок-, гrot-, бізань-);

2) реї — поземі перекладини, на яких завішуються ліки, lijk „рубцева мотузка”, — простокутних вітрил (на фокмашти це від низу: фока-рей, долішній і горішній формарса-рей, voor „перед”, dol. і гор фокбрам-рей і форбомбрам-рей; те ж саме на громаш-

ті; на бізань-машті: бегін-рей, begijn, дол. і гор. крюйсмарса-, крюйсбрам- і крюйсбомбрам-рей);

3) га ф е л і — скісно вгору прикріплений одним кінцем до горішньої частини машти реї (gaffel „вила”), на яких завішується тоді трапезоїдні вітрила (трісель); залежно від машти звуться: грота-гафель, бізань-гафель;

4) г і к і (gijk „оберталльна жердка”) або б о м и (boom „деревище”) — поземо прикріплений одним кінцем до долішньої частини машти жердини, до яких причеплено спідній рубець трапезоїдного вітрила (залежно від машти звуться: грота-бом, бізань-бом);

5) б у к ш п р і т (boeg „заокруглений перед судна; перса”, spriet „жердина”) з бомстеньгою — як скісно-припіднята балка на дъюбі вітрильника.

На вітрильне оснащення складається ціла система: 1) прямокутних вітрил, причеплених до реї, які в першій від низу верстві звуться лише своїми маштами (фок, грот, бізань або бегін), а в вищих — як іти від низу — звуться за своїми реями з дочепленим -сель) цебто -zeil „вітрило”): на фокмашті — дол. і гор. марсель, дол. і гор. форбрамсель, форбомбрамсель; на гротмашті — дол. і гор. гротмарсель, дол. і гор. гротбрамсель, гротбомбрамсель; на крюйс-машті — дол. і гор. крюйсмарсель, крюйсбрамсель, крюйсбомбрамсель;

2) гафельних вітрил, називаних за маштами (фок, грот, бізань) і їхніх трикутних допарків між гафелем і вершком машти — топселів (top „вершок”): фок-, грот-, бізань-топセル;

3) трикутних вітрил на штаках (stag), линвах, що кріплять машту й стеньгу допереду — штакселів (stagzeil) і апселів (aarp „мавпа”, себто „мавп’яче вітрило”!);

4) трикутних вітрил кліверів (kluiver від kluif „кіготь; відний перстень, на якім це вітрило ходить”) на таких же штаках, линвах, що кріплять фокмашту й її надточенні до дъюбового букшпріту.

На линове оснащення складається такелаж (takelage; takel „суднові ужви”): а) стоючий, нерухомий (різні непорушні линви: ванти — want „сукана мотузка” — що кріплять машту з її надточинаами від боків; штаки, що кріплять машту до переду; фордуни (pardoen), що кріплять її до заду); б) біжний, рухомий — реї й гафелі піднімати (фал, val „петля”; реп, geer „пасок”; гардель, kardeel, первісно „мотузка, кодола”) та опускати, як теж окремі вітрила розтягати (булінь, boelijp „прив’язна линва”, шхот, schoot „пола, спідній кінчик вітрила; линва до його напинання”) й збирати (горден, gording „пояси”, гейтов, geitouw „мотузза”); для скісних вітрил — нірал, neerhaler „стягач”). Виключно голландська й спеціфікована термінологія різних канатних деталів (талі „блілок підйомний”, talie; шлаг „звій, круживо канату”, slag; шкентель „кінець канату з блоком”, schenkel; ковш „металевий хомутик в петлі канату”, kous), подібно й якірна (верп-анкер „зазвізний якір”, werpen „кидати”; кабельтов „якірний канат”, kabeltouw; томбуй „поплавець, що вказує місце зачіпу якоря на дні”, tonne-boei; буйреп „канат від якоря до томбуя”, boei-reep). Те саме помічається в термінології морецьких ранг (флагман „адмірал”, vlagman; боцман „бунчужний”, boots-man; матрос, мат „морець”, matroos, maat; шкіпер „капітан корабля”, skipper; юнга „корабельний хлопець”, jongen) і врешті в навігаційних термінах, де перевінено з голландського навіть окреслення на всі напрямки „рожі вітрів” (норд, ост, вест, зюд „південь”, zuid, зюд-вест „півд.-захід”, зюд-вест-тень-вест „півд. захід до заходу”, зюд-вест-тень-зюд „півд. захід до півдня”, zuid west ten zuiden) і загалом вітрильного плавання (фордевінд „повний попутний вітер; ф-д правого/лівого бакштагу „справа чи зліва ззаду”; гальфвінд правого/лівого гальсу „боковий вітер з-права/з-ліва”; бейдевінд „супротивний вітер”, hals „канат до спіднього кінчика вітрила”; дрейфити „відходити від наміченого курсу”, drijven „гнати”; буксирувати „тягти інше судно на линві”, boegseeren; кільватер „слід за судном на воді”, kielwater).

Невелике порівняно число позичень з німецької мови: пакгавз

і дбайливими помічниками команданта т. зв. «Руссенлягера» Бахмайра і тут розправлялись з полоненими радицькими воїнами, які вмиралі від голоду і знушення.

Пізнаєте себе, друзі-дивізійники, в цьому портреті? Ви, що з-під Бродів проривалися крізь Карпати, Мадярщину, а потім як пів-інтерновані сиділи в Нойгамері, а згодом через Словаччину-сх. Австрію-Словенію пройшли на протиболышевицький фронт під Фельдбах-Гляйхенберг! Алеж тут зовсім не йдеться про якусь «буржуазну історичну правду»! Для московських брехунців це справа «діамату»: півада це те, що допільне загрибущії Москві на даному історичному етапі! Очевидно, всі оті цитовані «дані» (іх ми так обширно навели, тому що не всі наші зацікавлені читачі мають зможу цей пашквіль перевірати!) такі ж вірні, як і історія з тризубами на шапках у вояків і УД під Бродами (червоним карапчукам пригадаємо, що тризуби на шапках у 1 УД появилися аж наприкінці квітня 1945 р. після її включення в УНА!); але чи турбуватися карапському ведмедеві про такі «деталі»-«пустякі»? Головне, що вписали на конто Дивізії Варшаву і концтабори! Треба бути наївняком, щоб повірити, що це сталося через «незнання історії» (ми певні, що дані аб-аци писав уже не М. Рудницький, який таки таких фактажних помилок не допускався б; «діло» тут було шкіто москалем, який оті тризуби й синьожовті опаски на рукавах зназіз т. зв. «укр.» поліції, вербованої з військовополонених, усяких косооких і темношкірих, що рятуючися з табору перед голодовою смергю зголошувалися як «тоже укранонци» й звичайно виявлялися звироднілими, визутими з усіх засад людяності, вихованими в комсомолі садистами!). Та ж ця тема (Дивізія в Варшаві!) вже стільки разів обговорювалася поль. і укр. публіцистами на еміграції, а тут ото ще раз повторювати небільниці з 1945 р., коли то треба було люту поляків за зруйновану Варшаву звалити з росіян і Червоної Армії на «укр. націоналістів»!

Кожному ясно, що оцей пашквіль — це політ. пропаганда. Черені москалі ж нічого не роблять у пропаганді без холодного вирахування й якості цілі. Яка ж тоді ціль цеї виданої 1956 р. «кніжонки»? Так «спізне» воювати тільки з укр. еміграцією чи з «недобитками УПА й ОУН» вдома та ще й таким невисоким тиражем (15 000 на УССР трохи мало; доречі, книжка видана в столичному Києві, а не обласному Львові!), це якось трохи «дивно». Бо ж у Львові успішніше могла б з тим усім воювати щоденна «Вільна Україна» (48 000 накладу), двоєднна «Ленінська Молодь» (25 000 накладу), місячник «Жовтень» 8 000 накладу), чи хоча б на мові соєвсько-російських панів міста — щоденна «Львовська Правда» (30 000 накладу) або «Львовський Железнодорожник» (9 000 накладу); у Києві ж це з успіхом може робити ідентично-ілюстрований «Перець» (156 000 накладу). Відповідь знайдемо, уважно прочитавши всенікце оце «сачін ніє»: це — загальмувати п'ючес наближення поміж «націонал-комуністичною» Польщею й УССР (зокрема зах.-укр.

колами!), спихаючи всякі можливі звірства гітлерівців і їх вислужників у Польщі за нім, окупації (вбивства поль. лікарів-професорів у Львові з 4. 7. 1941, придушування варшавського повстання, вбивання жертв по німецьких концтаборах) не на кого іншого, як на укр. «націоналістів» чи то на загал зах.-укр. населення; оде населення, яке в вересні 1939 р. дoreчі закликували бути летючими командуванням Червоної Армії брати коси, вили, сокири й гнати «польських панів»!

Як зважити, яка жива ще на пункті трагічних вражень з останньої війни польська публіка (говоримо про стосунки в Польщі, не на еміграції!), то діяння цього хитрецько обдуманого червоними москалями східного пляну можна собі уявити. Не слід забувати, що в сьогоднішній Польщі серед думаючої частини поль. інтелігенції ідея підтягнення УССР до статусу «сателітної» а не «совєтсько-союзної» держави дуже жива; це для Польщі означало б відсунення росіянську на сотні кілометрів від своїх східніх кордонів. Доречі, не чужа така думка й у деяких югославських партійних колах: тому незабаром слід буде сподіватися що якоїсъ советської публікації про «звірства укр. націоналістів» в комуністичній Югославії.

Читачеві сугерується: 1) що списки поль. і жидів. професорів-лікарів Львова для розправи «фельдештапові» 3. 7. 1941 ще в Кракові доставили (враз із адресами!) Бандера й Мельник; «агенти-перекладачі» говорили і по-поль. і по-укр.» (стор. 116), а одного з них згодом зловлених «бандинтів» Василя Ост. Охримовича, мозоляв, «Військ. трибунал Кий. Військ. Округи» присудив до розстрілу в травні 1954 й «вирок виконано»; 2) що звірства в нім. концтаборах над поль. і жидів. в'язнями виконували нібиго лише гестапівці й поліцай, які складалися виключно з німців і ще більш із «україн. націоналістів»; не станемо тут перелічувати тих випадків з «укр.» поліцаями, де самого прізвища — енко, ук інколи вистачає на доказ «українства» такого злочинного індивіда. Характеристичне, що там якось серед поліцай не попадається ні один росіянин! А як то з тими «українцями», навіть в мундирах із укр. відзнаками, бувало, то ми вже добре знаємо. Москалі безцеремонно числять «рускімі» всяких — енків, якщо це вчені чи славні люди, але відрікаються тут всього «сміття й підлоти» та списують його зараз на конто «нацменоф!» 3) читач набирає враження, що над варшавськими повстанцями знущалися саме «дивізійники» (стор. 98) та «укр. поліцай» (стор. 67), себто насправді «українці взагалі» — бо ж для кожного поляка, «совєтський українець» без національної свідомості це «росіянин!» I не зустрінете знову ж ніодним слівцем згадано про всіх тих «українців» із Власівської РОА, кавалерівської дивізії Камінського, чи козаків фон Панвіца! Та ж навіть в Історичному музеї нинішньої Варшави записано серед руйнівників міста якраз ої названі частини (крім ще німецької «Поліцай-дівізіон» та дивізії «Вікіні!»), а не якихось мітичних українців взагалі; а про спеціальні сим-

„складовий магазин у пристані”, Packhaus, врак „рештки розбитого корабля”, Wrack „непотріб, забраковане”, вахта „варт”, Wacht, тощо.

З французького увійшло впродовж 18-19 вв. у нашу судноплавну термінологію теж деяке число позичень; крім назв суден (шаланда „плоскоднове річкове судно”, chaland, те саме слово, що олядъ!; понтон „підмостовий човен”, ponton), це терміни навігації й воєнно-морської тактики (каботаж „прибережне плавання”, ekipаж „залога”, équipage, тонаж „поємність судна”, tonnage, абордаж „зчіплення з ворожим судном і опанування його рукопашним “боем”, abordage, десант „висадка”, descente, гардемарін „кадет-морець”, garde-marine).

Щодо чисельності то за голляндськими позичками в нашій морській термінології стоять на другому місці ще хіба англізми; стосуються вони — як і ті перші — насамперед термінології різних суден, рибальських і воєнних (кліпер „швидкий торгово-вельний вітрильник”, clipper; катер „велике гребне судно; транспортове судно; 1-маштовий вітрильник”, cutter ніби „перетинач хвиль”; бриг „2-маштовий вітрильник”, brig; дріфтер „риболовний парохід”, drifter від drift — плавання на течії; травлер „т. с.”, trawler від широкого невода trawl — з чого й трапити „провірювати глибину й ширину підводного терену”; сейнер „рибал. моторовен”, seiner від seine „рід невода”; трамп „вантажне судно без окреслених ліній курсування”, tramp „т. с.; волоцюга”; рейдер „воен. корабель з окремими задачами”, raider від raid „набіг”); велике число англійських позичок стосується технічних деталів суден, при тому головно — модерніх кораблів і їх апаратури (бімс „поперечний підпалубний брус”, beams „балки”; кільсон „днищове поздовжнє в'язання судна”, keelson; тріммер „ладувальний механізм-розкидувач у тюрмі для сипких тіл”, trimmer). Англійськими позиченнями опанована ділянка модерної морської торгівлі й права (чarter „фрахтове домовлення”, charter; абдон „зречення судновласником зі свого аsecурованого майна”, abandon, „зректися”; ордер „доручення, розпорядження”, order „наказ”); трапляються англізми при назвах портових споруд (пірс „просто-падний доо набережної двосторонній причал”, piers „кам'яні стовпи”), рідше в водно-морській кліматології (шквал „зрив вітру, бирса”, squall „шум, крик”) та в назвах морецьких ранг (мічман „підхорунжий”, midshipman „морець-кадет”). У відрізненні від голляндизмів, які помалу власне заникають і ще заникатимуть — особливо в тій частині, що стосується віджилих уже понять і речей (напр., у вітрильному плаванні), — англізми будуть все більше поширюватися — з уваги на переймання в нас розвиненішої мореплавної техніки саме від англосасів — англійців та американців. Цього факту теж не слід спускати з ока.

Вже оцей побіжний перелік позичкових джерел нашої судноплавної термінології, як це вона складалася самочинно, без втручання мовників, лікарів від гігієни слова, вказує в загальному на ті проблеми, які якщо не виринають іще сьогодні в цій немаловажній термінологічній ділянці, то виринуть завтра — при умовленні українського водного спорту й флотної справи. Ледве чи вдастся затримати такі дивогляди зі становища нашої мови, як ото гробомбрамбакштаги й езельгофти. Нам може дехто запине пропагування зайвого мовного пуризму; але ж такий був шлях і сербохорватської і польської морської термінології і годі сказати, щоб їм було невигідно зі своїми новими тут термінами. Правда, це було викликувало голосні жалі в декотрих німецьких славістів (які, доречі, ніраз не лаялися на своїх туристів за усування з німецької мови европеїзмів і замінювання їх своїми Fernruf-ами, anrufen замість Telefon, telefonieren!) — на дотичних польських і хорватських колег. А „Hamburger Hanse“ ще в 1930 р. кепкувала собі з поляків, як то вони зватимуть по-польськи — Kreuzbramstengestagsegelniederholerleitblock? За несповна рік міг їй польський германіст проф. Клечковський відповісти, що цей деталь зватиметься по-польськи незгірше від німецького терміну — krążek wodzący ściągnicy tylnego więźnika nadwyższego. Подібно б також

(Wladimir Dudinzew: „DER MENSCH LEBT NICHT VOM BROT ALLEIN“. Verlag der Sternbücher, Hamburg 1957, 5 Auflage, 437 Seiten).

Ця книжка незнаного нікому со- вєтського письменника Володимира Дудінцева наробила в цьому поці, в цілому світі найбільшого шуму. Це була перша спроба використати кі- нець сталінської диктатури і знову вивести російську літературу на широкі води, бо дотепер вона лише слу- жила сліпому вихованню ленінської й сталінської творчості народів, і в рожевих фарбах мусіла представляти досягнення московської комуністичної імперії. З тієї першої спроби автор вийшов побідником, тому що книжка була видрукована за кордо- ном і вкінці вона з'явилася в росій- ській мові, хоч у дуже обмеженому накладі. Дудінцев представив у пов- ній нагоді дві кляси людей, які сьогодні знаходяться в Советському Союзі, а саме партійних можновладців, диктаторів, які користуються з усіх прав і живуть у великих достатках, і клясу робітників та селян, що сьогодні живуть у тяжких матеріальних умовах, а їм нібито є доступні всі можливості; однак коли хтось з них скоче скористати, побачить, що перед ним закриті всі дороги. Автор, одна-

че, не відважився скритикувати най- головніше, а саме сваволю ссоветсько- го суду, якого карний кодекс за най- менші прозини засуджує від 5-10 ро- ків тяжкого заслання, як також комуністичну партію. Можливо пізніше знайдуться смішні і порушать у своїх творах ті проблеми.

В романі представлене прагнення московського уряду створити з усіх народів Советського Союзу один со- вєтський моноліт. Ми страймо всо- ди: чи в Москві, чи в далекому Си- біру представників усіх народів, які разом виконують прикази Кремля, працюючи над розбудовою московсь- кої імперії, званої сьогодні ССР.

Треба відмітити ще одно, що тільки москаль міг отверто порушити ті проблеми, бо якби порушив їх хто ін- ший, його ніхто не відважився б на- друкувати, а автора давно вже зни- цили б, як це московські можновлад- ці й робили з письменниками неро- сійських народів.

Зміст роману такий:

Леонід Дроздов, директор індустрі- яльного комбінату, хитрий, підлій і холодно вирахований кар'єрист є диктатором і паном кількох тисяч йо- му підлеглих робітників. Він добре знає про те, що його найближчі до- радники його ненавидять, але стара- ються утримувати з ним приятель- ські зв'язки, щоб не попасті в нелас- ку. Одинокою його книжкою, з якої він черпає всі свої мудрості, це «Ко- роткий курс історії комуністичної партії». Свою молоду жінку він ува- жає звичайною річчю. Таким самим кар'єристом є і заступник міністер- ства індустрії **Павло Шутіков**. Чиміт- рій Лопаткін — автослюсар, студент, старшина в другій світовій війні, згодом стає учителем фізики в сибірсь- кому університеті. **Надія Дроздова** — гарна дівчина, викладачка географії в тому самому місті, виходить заміж за Дроздова, бо спочатку в ньому ба- чила піонера, який своє життя присвячує для розбудови Сибіру; але скоро в ньому розчаровується, пере- конавшись, що він є звичайним ка- р'єристом.

Молодий учитель фізики Лопаткін, винахідник нової машини, не може добитись, щоб його винахід був виз-

наний і успішно примінений в інду- стрії. Всі його спроби розбиваються об скелю байдужності бюрократії, яка відкидає його проект, мотивуючи, що він не є практичним. Індустрія, однаке, працює старими методами з великими втратами, бо диктатори со- вєтської індустрії не хотіть погодитись на те, щоб якийсь невизначний учител фізики поправляв їхні блу- ди. Бонзи стають ще більше нерво- вими, коли жінка великого і впливо- вого керівника покидає свого чолові- ка і залибується в молодому Лопаткінові. Вони укладають один плян: Лопаткін дістає завдання зробити модель свого проекту, зберіга- ючи це як строгу державну тайну. Одного дня контроля знаходить Надію в Лопаткіновій кімнаті, що й ви- користовується як підстава поставити молодого дослідника, як зрадника, перед судом і післати його на Сизір на 8 років заслання. В міжчасі міні- стерство краде його проект, щоб сконструювати машину.

Роман кінчається тим, що вкінці винахідникові всміхається доля, він по багатьох несправедливостях добивається правди. На протести народу тією справою зацікавлюється комуністична партія і органи безпеки. Лопаткін повертається з заслання, закінчує остаточно свою машину, а всіх бонзів покарано.

Першим хто заговорив про Дудін- цева з великим захопленням, були критики московських газет, які його порівняли до таких величин росій- ської літератури, як Достоєвський і Тулагенев. Роман був видрукований у літературному журналі «Новий мір» і в скорому часі здобув собі широку популярність.

У московському університеті відбу- лася дискусія над романом, з участю автора. Те, що присталінській дик- татурі прикривалося, тепер все вий- шло на поверх. Люди пізнали, що такі дроздови, які з'являються в романі, не є тільки винятком у комуністичній системі, а є загальним явищем, і ці їхні методи є подібні до метод ро- сійського комуністичного проводу. Вони сидять всюди всемогучо, керу- ють державою, партією і супроти них кожний рядовий громадянин є тільки безборонною комахою. Дудінцев під час дискусії прочитав уривки із свого роману, де Дроздов каже Лопаткіну: «Люди в нічим, а тільки працюючими муралями». Всі слухачі напружують свій слух, коли автор вкладає в уста Лопаткіна свої думки: «Але одна з тих мурашок вилізла на дерево так високо, що дозволила собі думати за всіх. Вона рішає, що народ потребує, або чого не хоче. Я також є тою му- рашкою з тих мільйонів і я тягну той ланцюг, що є десять разів тяж- чий в тій мучавлиній праці.» Це був протест бідного дослідника проти божків, які розігруждають у люксусо- вих автах, живуть у розкішних по- мешканнях, працюють у розкішних бурах і вони одні тільки рішають про долю цілого народу.

Але кремлівські можновладці скоро опам'яталися, що цей роман є для них небезпечним і заборонили його друкувати, з бібліотек познікали журнали, де був надрукований роман,

на 25 стор.

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

з 23 стор.

патії до українців серед укладачів дотичних діяgram Музею говорити хі- ба трудно, щоб це вони зумисне про- пустили українців, а записали росі- ян; бо ж і роблено це на підставі до- кументів!

Хто знає засади большевицько-ро- сійської пропаганди, той ніколи не повірить, що це в нашій книжці трапилося «припадково»: поназивано випадки з українцями, а комплетно пропущено будь-які негативні згадки про росіян-злочинців; московським майстром від пропаганди такі «про- махи» з погляду рекламиованої на кожному придорожному стовпі «друж- би народів», не трапляються! А що до такої підлої прислуги укр. наро- дові взагалі — приклад руку, хай і під примусом, проф. Еудицький, то й ми від себе з чистою совістю назве- мо його теж **падлюкою**.

M. Vas.

за допомогою нашої приморської й річкової термінології можна було замінити тих розпаношених чужинців і в нашому морсько- му словництві: буери — плаваками, піон — важком, штиль — безвітрям, руфу — гузою, вимпел — майвою, щпіль — веретеном, трап — похіднею. Подібно при оснащенні — неодні можна б при- тягти з відповідної ткацької та інших фахових термінологій. І не буде все воно гіршим від оцих названих термінів, що виника- ли — як це подають їх схематичні етимології — в такий же спо- сіб, себто шляхом переношення назв з інших ділянок на судно- плавну. Для зацікавлених мовними питаннями найперша задача це якнайповніш зібрати морські терміни наших приморських го- вірок і призадуматися, які серед них найкраще змогли б засту- пати занесене те чи друге чуже слово. Де таких відповідників не знайдеться, там все можна вдатися й до новотворів, спираючися на досвід ще й інших слов'янських мов: польської, сербохорват- скої та чеської.

I. Каменецький: ГІТЛЕРОВА ОКУПАЦІЯ УКРАЇНИ (1941-44), студія про тоталітарний імперіалізм, Мільвокі, 1956, стор. 95.

I. Kamenetsky: HITLER'S OCCUPATION OF UKRAINE (1941-44), A study of totalitarian imperialism, The Marquette University Press, Milwaukee, Wisc. 1956.

Ця коротка аналіза німецької політики на Україні в останню війну — появляється в серії «Слов'янських студій» Маркетського університету під редакцією проф. Р. Смаль-Стоцького й становитиме напевно одну з виразно солідніших позицій серед тієї «советознавчої» літератури, яку нині міряють бібліотекарі на полицях бібліотечних магазинів «метрами». Во «советознавство» стало скрізь поплатним «джабом». А власне шкода: обговорювана бо студійка заслуговує більшої уваги і якби вона так була появилася тому 10 років, напевно не пройшла б була хіба без фахового відмічення. Та біда, що в нас тому десять років публістиши ше займалися фабрикуванням полемічних цикльостильних памфлетіків, а не спробами синтетичного схоплення пройденого етапу найновішої нашої історії. Наш автор належить до молодого покоління істориків (тих, що не чекають традиційних 50 років, закі під її документами по архівах «влежаться» й пожовкнуть!) в тому часі кінчива в Австрії гімназію та починав у Граці студії, щоб їх згодом продовжувати вже в новій прибраний батьківщині — США.

НЕ ХЛІБОМ ЕДИНИМ...

з 24 стор. ~~■■■~~ автор зник і ніхто про нього не міг дати відомості; післано пропагандистів із завданням очорнити роман.

До Німеччини припадково попав оригінальний примірник роману і видавництво Штернбюхер рішило його видати. Офіційного дозволу не можна було дістти, але німці використали те, що совєти не належать до Міжнародного союзу оборони авторських прав, перевідкладаючи самовільно роками закордонні книжки. Через те в цьому випадку совети не могли того заборонити німцям. У скорому часі роман видано в 23 мовах.

Вкінці московські диктатори рішили видати книжку в російській мові. На конгресі московського відділу письменників з'являється також і Дудінцев, як центральна постать. Зібралися на ньому багато літературних критиків, які думали, що їм вдасться в дискусії побити автора роману. Але він і тут вийшов побідником і в дискусії вияснив, чому наїсав цей роман.

«Я пригадую собі перші дні дюнгої світової війни, — говорив Лудінцев. Я лежав у стояльському рові, а надімною розігрався летунський бій. Німецькі літаки збивали начін літаки, хоч наших літаків було більше. І в тому моменті у мене постав сумнів. Як це було можливим? Цілий час я чув і вірив, що наші літаки є крацими і швидкішими від німецьких. Коли наші літаки падали один за одним, я відчув як це небезпечно прикривати свої слабості і жити в мрії пропаганди. І тому я написав свій роман, вірячи, що пізнання правди принесе народові більше користі, хоч би вона й була гіркою.»

В. Стечішин

Його з'ясування подій за німецької окупації — в основному не відбігають від тієї компромісової «синтези», як її дає укр. національна історіографія й сублімована об'єктивна укр. публіцистика, без яких яскравих односторонностей при представлений повстанчого протинімецького руху, такої характеристичної для публіцистів чи не всіх заангажованих тут наших політичних середовищ. Відрадне це явилось що наше молодше покоління вміє об'єктивніше (на сором неодному старшому мемуаристові й публіцистові!) повестися з опублікованими матеріалами різних політичних середовищ і то якраз у чужомовній публікації; такого бо признання не все, жаль, можна висловити неодному нашому авторові й чужомовній публікації і то навіть іще про Визвольні змагання.

Автор виходить із залежності, що божевільною ідеєю Гітлера (її руху) від самих початків було здобуття укр. черноземного простору, щоб сколонізувати цей простір німецьким пільгником: про те говорили загальніко Гітлерові напрямні від «Майн Кампф-у» почавши і таки недвозначно вже інструкції напередодні і під час війни 1941 р. Цю ідею хотів був реалізувати «в руках» Розенберг, а реалізував без рукавичок — «німецький Постишев на Україні» — Еріх Кох. Тому укр. національні кола вибрали боротьбу на два фронти — у формі УПА. Може трохи солодково, і трафаретно вже, звучать висновки автора, щоб мовляв західний світ — ідеями поборював соєтизм на томч просторі, і не лиш атомовою зброєю. Це помилка думати, ніби США й Англія не мають «готових ідей» на наш терен на випадок зудару з ССР; «ідеї» то в них без сумніву є, лише на жаль, як це виходить із різних нефортунних «откривень» їхніх діячів і таки «приватної ініціативи» — вони нікудиши, в нашому розумінні. Тому б радше слід було, такими ж уже конкретними витиканнями вказувати на глупість і недоречність таких «ідей», раз такі «висновки» в того роду праці — конечні. Цінне, що автор пошукає ідеї «лебенсравму» в нацистській ідеології ще перед 1941 р. і перед 1919 р. (зречення з «етнографічного принципу» при впорядкуванні політично-національних проблем Середушо-Східної Європи з окупацією ЧСР): ця тема якось і досі висміюється з поля уваги укр. мемуаристів. Врешті б треба було поставити одвітне питання перед відповідальними політиками з міжвоєнної ОУН, чому вони того не помітили скоріш, ніж у липні 1941 р.; далі — ставити відкрите питання редакторам міжвоєнної літературної зах.-укр. преси, чому вони своєчасно не остерегли свого громадянства перед такими нацистівськими «визволювальними ідеями України» (напр. пам'ятасмо добре повні теліячого захвату репортажі з Німеччини декого навіть з-поміж одітих у ряси людей чи ентузіастичну хлопчаку-

вату писанину у львівському «Новому Часі» в 1938-39 рр.!). Замовчуванням тут не відробиться ніхто. Хіба якраз брак друкованих укр. матеріалів примусив і нашого автора не заторкувати цього питання. А без цього ж незрозуміло для чужого читача залишиться поставка укр. національних чинників супроти німців геть аж до 1942 р. Конче слід було б при того роду публікаціях байди конспективно заторнути і справу совєтської політики — на ОСУЗ до 1939 р. і на ЗУЗ 1939-41 рр. враз із масакрами політв'язнів і виселюванням в Сибір.

Партизанські противовітські відділи існували в 1940-41 рр. не лише на Поліссі (от. Бульби-Боровця), але скрізь на ЗУЗ, і рекрутувалися з молоді, яка втекла перед арештами НКВД й вивозами, вже не могла прорватися до Ген. Губернії. Менша противінімецька активність зах.-укр. націоналістичних кол 1941-42 рр. поєднувалася в неменшій мірі і тим, що собі здавано справу, що йдеться про змаг двох однакових у відношенні до України хижаків — німецького й російського — і що добре буде, коли оба вони скривляться; після Сталінграду ясним стало, що вертатиметься на укр. землі російський хижак і з ним треба буде стояти в іще більш осамітненій боротьбі, ніж проти німецького, якого побоювалася ще й уся західно-середуша Європа. Тому дії УПА супроти німців носили радше вимушено-оборонний характер, всі ж сили вадше зберігали до тієї передбачуваної назавтра осамітненої боротьби. Райони Полісся й Каїпат при перекочуванні фронту мали творити радше реєрвурні «бастіони-редути» УПА, і звідси зрозуміле посилення дій саме в Карпатах 1944 р. Велися переговори з мадярськими військовими чинниками про створення спільного фронту на карпатському луці проти червоної Росії (спогади укр. і мадярських учасників переговорів з'явилися в нашій пресі!).

Дівізія «Галичина» формувалася при відповідних політ. концепціях не лише німецьких чинників СС, але й укр. сторони: проф. Кубайовича, і так само тих, хто до неї ішов; навіть в рядах самої ОУН(б) були різні концепції в справі Дівізії (не конче лише негуючі!). На ту тему вже теж написано немало і дивно, що автор, цитуючи різні газетно-журналні статті (наприклад з «Розбудови Держави!»), не поцікавився ще й іншими компетентними (і доступними!) спеціальними виданнями, як от «Вісті Б-ва», збірник «Броди», «До Зброй» тощо. Сьогодні це вже у нас об'ємом література, що її можна мірити на «метрові» полиці в бібліотеці.

Не точно подекуди автор висвітлив культурну політику німців (а теж і румунів — на Буковині, Басарабії й Трансістрії, чи мадярів — у «Карпатському краю!»): «вищі фахові курси» у Львові, як відомо, обмежувалися всього до — «воєнно-важливих» для німців ділтанок (медицина, ветеринарія, техніка), з виразною відмовою урuchомлювати будь-яку іншу дисципліну (гуманістику, право). З подібних міркувань у Києві було спершу дозволено відкрити Медичний інститут, щоб школити медичний пер-

сонал для німецьких військових шпиганів (потім студентів половено для вивозу до Німеччини!) То ж годі це звати «високими школами» без окремого застереження.

Поважним недотягненням студійки є промовчання церковної політики німців на Україні (УАПЦ, УГКЦ), дoreчі, навіть у доданій до книжки бібліографії.

Надто вже упрощено автором питання партизанського руху — поза ОУН-ом у 1941-42 рр. на СУЗ. Нині вже можемо собі сказати одверто, що невикористання цього людського матеріалу керівництвом ОУН-у (обох відламів!) належить до іхніх грубих промахів: його там використали доволі скоро рос. большевики. В той час в ОУН були ще люди, що чекали, ануж «німці порозумішають» і воліли давати себе звербовувати до різних німецьких шуцманшафтських і поліційних батальйонів, щоб там вести етнографічно-культурницьку пропаганду, замість своєчасно простудити що проблему і включити діючі тут (на ОСУЗ) сили в свою акцію. В висліді в багатьох національно-збайдужнілих східних українців укр. націоналістична ідея ідентифікувалася з синьожовтими нарукавними опасками «вахманів» з написом «ім дінste дер дойчен вермахт», даючи лише ко-зирі відповідній советській анти-українській (назверх нібито лиши «антинационалістичній!») пропаганді. А ці протинімецькі партизани творилися спершу самочинно: 1) з колишніх партійців і комсомольців-українців (не все тільки спеціально-залишених большевиками при відступі з Україні!), яким недвозначно загрожувала від німців фізична ліквідація, 2) з розпоршених оточувальними битвами червоноармійців, що не хотіли йти в тabori полоненіх, де їх очікувало певна голодова чи епідемічна смерть (у програмі депопулізації України під німецьку колонізацію!), 3) з боєздатного населення, що втікало в лісі перед вивозами на роботи та перед відплатною акцією туполобих німців за якусь зумисну советську диверсію в сусідстві даної місцевості. Ішлося тут головно таки про укр. населення, що його — через спершу оту індиферентно-вичікучу поставу ОУН-у — використали скоро рос. большевики, надсилаючи своїх військових командирів, радистів, чи різних «спеціалістів» з НКВД, що незабаром тихцем поліквідували інако-думаючих по таких самочинних партизанських загонах. Не вдалося воно большевикам уже на ПЗУЗ і на ЗУЗ, коли ОУН перестала чекати «порозуміння в німців» і сама перейняла політичний провід по таких відділах фактичних і потенційних партизан.

Чимало цікавого представляє собою й національна політика совет. партизан в УССР, якою автор чомусь зовсім не цікавиться. Дивно, чому нацменшини в УССР і їх поставу супроти німців і навідворіть (німців супроти цих нацменшин) — автор обмежує виключно до жidів і подекуди до поляків: не існують же для нього такі ж проблеми — російської меншини, фольксдойчів, татар на Криму, молдаван і навіть — циган. Вони б теж авторові допомогли неодне «вияснити». Ця прогалина, дoreчі, характер-

ризує чи не всі наші публікації того роду. А треба б раз і тут мужньо та виразно сказати все, «до дна». Тим, що ми про все те мало, чи то нічого не пишемо, не значить, що ті проблеми «не існують». Дуже шкода, що авторові невідомим якось залишився цінний нарис Л. Шанковського «Похідні групи ОУН» («Укр. Самостійник», 1955-7). Це знову приклад прикладів наслідків того, що жден з наших військово-історичних періодиків не спромігся завести систематичної бібліографії статей, спогадів матеріалів — на тему участі українців в останній війні, а вміщуваних в еміграційній пресі. Хоч таке питання вже стільки разів заторкувано, якось досі не знайшлося ні охочого молодого історика такий огляд скласти (їм чомусь радше всміхається складання відразу різних «революціонізуючих синтез» нашої історії!), ні — мабуть, у неменшій мірі — охочих редакторів, які б були готові в своєму журналі давати місце на бібліографію статей із преси своїх політичних конкурентів. А оце — результат! Во ж інколи справді годі знати про всі еміграційні періодики іншого континенту і про цінністі матеріалів в них до даної історіографічної теми.

З інших ще важливіших прогалин обговореної студійки згадати б конче треба, як це в програмі політики «лебенсравму» на Україні німці пляново винищували її індустрію (Донбас, Кривбас) та штучним голодом приму-

шували фахоро-рбітниче населення тих районів в гіман ровувати за хлібом в інші, хлібні околиці, — як це міг усікий помітти вже осінню 1941 р. Конче бракує і розділ про большевицьку тактику «спаленої землі» 1941 р. на Україні і подібну німецьку — теж при відступі. Подібно варт було згадати, що залишені большевиками при відвороті агенти-росіяни, втиснувшись в німецькі окуповані установи, допомагали якнайактивніше поборювати «укр. націоналістів», а супроти укр. населення були найбезогляднішими виконавцями чоловіко-ненависницьких німецьких розпоряджень, — щоб тим ще збільшити обурення населення на німців.

В автора трапляються помилкові транскрипції російських книжкових назв, яких радше слід вистерігатися, щоб ніхто не потребував йому робити закиду в незнанні мови, на публікації в якій йому приходиться посилатися. Теж може здивувати віньєтка книжки, про яку годі сказати, щоб вона була і вдалою, і естетичною і зрозумілою, навіть після прочитання книжки; маємо при тому на думці європейського читача.

Наши заваги й вимоги авторові ставимо тому, що серед советознавчих «метрів» книжок його праця вибивається дуже позитивно й варта вона належної уваги; а цим якраз автор і довів, що до нього можна ставити однакові вимоги, що й до серйозного історика.

О. Гор.

В. Стечишин

4 книжки Українського Восино-Історичного Інституту

1. Михайло Садовський: «Микола Ковальський», рік вид. 1954.
2. Інж. Борис Артюшенко: «Генерал Борис Поджіо», рік вид. 1955.
3. «Оборона Замостя 1920-1955», рік вид. 1956.
4. Сот. Гриць Рогозний: «Листопадовий рейд», рік вид. 1956.

Видавництво Український воєнно-історичний інститут — Торонто.

Ці чотири книжечки видав Український воєнно-історичний інститут, що тепер осідком його є Торонто. Постав він у 1925 р. в Польщі, як українське воєнно-історичне товариство, метою якого було збирати пам'ятки й матеріали з визвольних змагань 1917-1921 рр. і їх пізніше видати. І так за їх заходом вийшло 9 збірників «За Державність», з великою кількістю знимок, що багато прислужилися до вивчення історії визвольних змагань. Крім цього видано було також 6 книжок з історії України. Товариство заплянувало видати й ювілейний збірник з великою кількістю знимок, але вибух другої світової війни перешкодив його здійснення. Однак Т-во під час війни не завмерло, хоч видавати книжок далі й не могло, але воно стало розсилати безоплатно книжки по тaborах воєнно-полонених, тим самим спричинивши до поширення національної свідомості. Висилано книжки теж на Холмщину й Підляшшя.

Будучи на еміграції в Німеччині товариство відновлює свою працю і обійтися таборами, де перебувають українці, показуючи на пересувних ви-

ставках прапори, фотографії та інші речі — свідки наших визвольних змагань. Згодом товариство перебрало назив інституту. Тепер цей інститут перебуває в Торонто і знову приготовляє кілька книжок до друку, які спричиняються до країного вивчення нашої історії. На жаль, фінансові спроможності не дозволяють йому розвинути широку діяльність, але є надія, що свідоме українське громадянство допоможе інститутові в його роботі. При цій нагоді слід згадати генерала Михайла Садовського, який від самого початку створення товариства невтомно працює для його добра. З нагоди його 70-річчя ми в імені редакції «Вістей» бажаємо йому всього найкращого.

Дві перші книжечки — це є спогади, присвячені ген. Борисові Поджіо та Миколі Ковальському. Спомини про ген. В. Поджіо написав інж. Юлій Артюшенко. Ген. Поджіо був чужинцем, який однаке досить добре говорив по-українськи, був закоханий в українську старовину. Крім ген. Поджіо, було багато чужинців, світих історичних військових постатьї, які як старшини вищого командного складу, вірно служити українській державі. До них належать: ген. штабу ген. Володимир Сінклер-швед, ген. штабу ген. Всеволод Петров — швед, ген. штабу ген. Олександр Пороховціков — росіянин, артилерист ген. полк. Сергій Дельвіг — німець та багато інших.

Ген. Поджіо з самого початку був активним організатором українських

частин в російській армії. Він зукраїнізував Білозерський полк і перейменував його на 19-й український полк. У 1917 р. фронт почав уже розвалюватись і російські солдати взагалі не хотіли воювати, бажали якнайскорше вернутись додому й дістати те, що їм обіцяли большевики: землю, фабрики, мир. Бояздатними були тільки ті частини, що складалися з українців. Майже свіжо зукраїнізовані полки ішли на фронт і його тримали. Пізніше ген. Поджіо став командиром запорізького корпусу. Він належав до найхоробріших старшин колишньої царської армії. Визначався стійким характером і не йшов на жадні переговори з большевиками, кажучи: «Краще смерть, ніж сплямлення українського бойового прапору». Але невблаганна хороба легенів зломила його і він у 1919 р. помер у Кам'янці Подільському.

Другий спомин, а саме про Миколу Ковальського, написав ген. М. Садовський. М. Ковальський від ранньої молодості належав до свідомих українців. Притворенні Української Народної Республіки покликано його до державного апарату. На еміграції в Польщі його вибрали до складу Українського Центрального Комітету, якого від 1923 р. аж до 1944 він був головою. Невтомний, упертий і наполегливий, обходив він щодня різні польські установи, домагаючись чи то правного захисту для поодиноких емігрантів, що їх польська адміністрація на «кресах» притискала, гнітила й викидала на советський бік, що грозило фізичним знищеннем, чи то якоїнебудь допомоги для інших бідних українських політичних емігрантів. Він був єдиним незамінним захисником усіх покривдженіх старших віком людей, жінок, студентів, вояків, і воєнних інвалідів. З вибухом війни німці позакривали всі політичні організації, в тому числі й головну управу УЦК та всі його відділи. Микола Ковальський не пішов до німців на службу, але займав скромну посаду в польській кооперації «Спомел». У 1944 р. він був арештований і вивезений до Німеччини, де помер у концентраційному таборі у Дахаві.

Дві дальші книжечки присвячені славній обороні Замостя та 2-му Зимовому походові, який закінчився розстрілом 359 вояків і старшин армії УНР під Базаром.

Про оборону Замостя 6 стрілецькою дивізією під командуванням ген Марка Безручка подають короткі нариси учасники, які себе вповні долюють. До складу російської імперії, крім України, Білорусі, Кавказу, належала також і Польща. Поляки, як і інші поневолені Москвою народи, провадили цілий час актиену боротьбу проти царського уряду, яка їм коштувала великих жертв. Здавалося, що колись однаково поневолені Москвою народи легше зможуть договоритися зі собою проти спільногого ворога, яким залишилася Москва надалі. Але інакше думали поляки, які були виховані в старій імперіялістичній школі і які думали не реальними поняттями, а мріями про давню Польщу, П'ястів і Ягеллонів. Вони перші розпочали війну проти українського народу в 1918 р. в Галичині.

Польські провідні кола не доцінювали того, що Польща, яка з обох сторін мала потужних сусідів — Німеччину й Москву, мусила шукати згоди, приятелів не в далекій Франції, але в сусідній Україні. І так у 1920 р., коли обидві українські армії опинилися перед остаточним знищеннем, рішилися українці з тактичних міркувань — щоб могти дальше провадити війну проти головного ворога-Москви, на так звану Варшавську угоду. Українці і поляки мали змогу тепер, як союзники, спільно воювати проти Москви, і в скорому часі обидві армії зайняли Київ. Поляки будучи союзником України, так поводилися з населенням на занятих теренах, якби то вже була їхня власність. Больше-віки стягнувши більші сили, відкинули дві союзні армії далеко на захід. Для остаточної їх ліквідації большевики уклали наступний план: Тухачевський зі своєю армією мав натиснути на польську армію зі сходу і зайняти Варшаву. Та поки він мав розпочати воєнні дії, Будьонний мусів раніше ударити через Львів на Замостя і Люблін, щоб заатакувати польську мозирську групу, яка з Вепра загрожувала лівому крилу Тухачевського. Одним словом, Будьонний мав пробитися в запілля польських військ, змусити їх до відвороту за Вислу, і тим уможливити Тухачевському захоплення Варшави. Однаке Будьонний довго затримався під Львовом, а ще довше під Замостям. Тим часом Пілсудський створив перед Варшавою оборону з робітників і молоді, а головні сили армії відтягнув у район Демблін-Любарт в-Красностав. Тухачевський, не дочекавшись повідомлення від Будьонного, що він вже діє в запіллі польської армії, розпочав свій наступ у порожнечу, себто в просторі без польського війська і посувався в напрямі Варшави. Щойно наткнувся несподівано на приготовану оборону і це його затримало. А в той час маршал Пілсудський з лінії Вепра ударив своїми силами на північній схід, приблизився в напрямі Берестя-Пружані і ввійшов у запілля Тухачевського, який після двох тижнів у Схід. Пруссії здав німцям зброю. Москва для порятунку Тухачевського мала вже вислати резервову армію-робітничу. А в той час із Криму в поході на Москву вийшов білогвардійський генерал Денікін, проти якого кинено роб. армію, яку він спрітним маневром роз'їхав. Відкривши собі шлях на Москву. Для совєтського режиму це був дуже загрозливий момент. Тепер поляки разом з українцями могли створити ряд незалежних держав, як Україну, Білорусію, Кавказ, Туркестан та інші і тим самим ослабити Росію, створивши сильний союз з визвольних народів. Але поляки були короткозорими політиками, так само як і західні потуги, які програвили слушний момент і тим спасли большевиків; подібно вони під час другої світової війни врятували большевиків від певної загибелі. За намовою англійського політика Ллойд-Джорджа поляки зрадили українців, зірвали Варшавську угоду і замірилися з большевиками, чим урятували їх від загибелі. 19 років пізніше ті урятовані поляками боль-

шевики разом з німецькою армією перервали існування Польщі.

Яку ролю відіграла 6 дивізія в згаданій війні? Обороняючи Замостя, з'язала армію Будьонного і тим самим перешкодила його кінноті загрожувати полякам у запіллі.

Друга книжечка є присвячена 2-му зимовому походові в 1921 р. під командуванням ген Ю. Тютюнника. Написав цей спогад сотн. Рогозний на підставі своїх переживань та оповідань свідків того походу.

Можемо закинути командуванню багато помилок, як також те, що для повстання вибрано невластиву пору року. Бож зимию є дуже тяжко вести воєнні дії. Ще й досі не є докладно висвітлена роль поляків у зв'язку з походом, бо їм не залежало на тому, щоб повстання вдалося; хоч вони були спроможні той відділ добре сзброти і одягнути. Не є виключене, що вони навіть раніше донесли большевикам про заміри українців — большевики на кордоні мали малі сили, щоб перемогти українців. Лише по-тім вони кинули більші сили проти українського відділу. Але цілком слушно пише ген. Садовський у передмові: «Для українських свідомих патріотів найважливішим є відзначити незалежність від ніяких умов силу духа, мужності, твердості і завзяття — яку впovні виявили учасники незмірно тяжкої воєнної операції, як також вшанувати тих, хто в тій боскій хуртовині знайшов свою смерть».

Листопадовий рейд почався вночі з 3-4 листопада 1921 р. і закінчилася тік само вночі з 19-20 лист. Група протягом 15 діб зробила понад 750 км, що дає пересічно 47 км на добу в жахливих умовах маршу: холоду, снігів, бездоріжжя, болот, через які приходилося проходити босим, зле одягненим, голодним воякам і до того в безперстяному ворожому воєні. Взагалі такий яскравий вияв незвичайної мужності, впертості і витривалості є рідкісні навіть у світовій історії.

Подивгідна постава 359 лицарів Базару з державним гімном на устах над могилою близько перед розстрілом, яка нагадує незламне завзяття і призирство до смерті тих триста козаків тетьмана Богдана Хмельницького, що під Берестечком, у багнах річки Пляшевої, полягли в боротьбі, відкинувши з погордою ворожу пропозицію піддатися за обіянки помилування.

У тих випадках козацтво новітнього українського війська непохитністю духа через століття перегукувалося бойовим гаслом вояцької чести із своїми історичними предками.

ОГОЛОШЕННЯ

Найкращий різдвяний подарунок це книжка

«БОГУН»

історичний роман з часів Хмельницчини. 430 стор. в твердій оправі.

Ціна за одну книжку: 3 дол.; 17 англ. шил.; 1 австрал. фунт; 50 австр. шил.; 120 белг. франків; 1000 франц. франків.

Замовляти:

Verlag »Dniprova Chwyla«
München 37 — Postfach 35
Deutschland-Germany

З науки і техніки

Військові матеріали майбутнього

Ми живемо в епоху найцікавіших перетворень речовини. Важко повірити, наприклад, що сировиною для одержання знайомих усім виробів з пластиами є повітря, вода і вугілля. Хемія стала тепер в руках наукового світу одною надзвичайно могутньою зброєю.

Найцікавіші матеріали — волокна, смоли, кавчуку і багато інших — природно створює з допомогою рослинних і тваринних організмів. Але сучасна хемія відповідає в природі цю монополію і виробляє тепер такі самі речовини та матеріали хемічним шляхом. Донедавна людина вміла змінювати лише форму матеріалів, а кількість матеріалів, якими вона користувалася про виготовлені різних виробів, і властивості їх лишалися майже незмінними. В наш час хеміки вивчили закони сполучення атомів і навчилися одержувати нові матеріали.

Куди б ви не звернули свій погляд, ви всюди бачите нові матеріали. Знаменно, що створені хемічно матеріали не є просто замінниками природних, — вони мають нові, надзвичайно цінні сполучення властивостей. Так, напр., пластмаса плексиглас міцна, як метал, і водночас прозора, як скло. Деякі з синтетичних кавчуків корисно відрізняються від природного тим, що не бояться морозу і майже не старіють, тобто не втрачають з часом своїх властивостей. Штучне волокно може бути міцнішим від натурального і поєднувати в собі одночасно і блиск шовку і «тепло» шерсти. Цікаву властивість має органічне скло із зігнуту поверхнею. Уявіть собі зігнуту рурку з внутрішньою полірованою поверхнею. В одному кінці її міститься джерело світла. Світиться, точніше кажучи — розсіюється, воно пічне, тільки потрапивши на неполіровану або матову частину рурки. Ця властивість органічного скла дає цікавий ефект: джерела світла не видно, а зроблені на рурці матові написи чи малюнки, світяться. Дуже цінне застосування має органічне скло з кристалами йодохініну. Ці кристали, не зменшуючи прозорості скла, надають йому здатності «фільтрувати» світло. Богні зустрічних автомобілів уночі засліплюють водіїв. Щоб уникнути цього, треба фари і переднє скло автомашини виробляти з органічного скла, до якого домішані кристали йодохініну. Застосування цього скла в військовій техніці не обмежене.

В сучасному автомобілі можна нарахувати близько 300 різних деталей, виготовлених з пластичних мас. Ці деталі значно легші від металевих і набагато полегшують автомашину, сприяючи збільшенню швидкості її руху. У Франції та Німеччині можна побачити на вулицях сигароподібний швидкісний автомобіль на два місяця. Кузов цього автомобіля, зроблений з пластиами, армірованої склянними нитками, значно легший від металевого, а щодо міцності — не поступиться перед сталевим. Кузов приблизно в кожній автомашині становить половину всієї

ваги. Отже зрозуміле прагнення конструкторів замінити металевий кузов пластмасовим. Новий пластмасовий матеріал поєднує в собі легкість, міцність і неможливість для металу краусу форми. Подряпину або вм'ятину на пластмасовому кузові дуже легко усунути, наклавши «латку», яка під свіжим шаром фарби стає зовсім непомітною. В багатьох країнах тепер працюють над створенням для військовиків малолітражних автомашин, які б мали пластмасовий кузов. Такі кузови важитимуть у 5-6 разів менше від металевих, а міцність їх буде не менша, ніж у сталевих. У додаток до того, нові військові автомашини з пластиами будуть так сконструйовані, що не пробиватимуться кулями.

Синтетичні смоли, які складаються з лінійних молекул, використовують тепер у виробництві електротехнічних деталей. У процесі вироблення фенолоальдегідної смоли початковий продукт у заводських апаратах виходить рідиною. При дальнішому обробленні рідка смола гусне, стає тягучою і нарешті тверде. Але ця смола може ще плавитися і розчинятися у спирті, ацетоні та інших розчинах. Якщо нею промочити папір, то після пресування утворюється міцний і дуже щільний матеріал — генітакс; він широко застосовується як ізоляційний і прокладний матеріал у різній військовій апаратурі. Підвищення температури сприяє утворенню три-вимірних молекул, від чого смола стає твердою, неплавкою і нерозчиненою, що здебільшого і потрібно для закінчення виробу. Тканина, промочена розчином цієї смоли, після гарячого пресування утворює новий шаруватий матеріал-текстоліт. З товстих листів текстоліту виготовляють безшумні колеса з зубцями (шестерні) та підшипники, а з тонких — моторові човни, торпедні катери, і навіть різні будівлі. Намотуючи на валок промочений розчином смоли папір одержують рури різного діаметру.

Текстоліт дуже добре згинається, і листи його можна склупувати, як металеві. З текстоліту виготовляють до підшипників підкладки, які у роботі кращі від бронзових, і значно економічніші.

Човни, моторові катери, а навіть і кораблі виготовляються тепер із шаруватих пластинчатих мас. Новий матеріал не пусться від морської води, як, напр., метал та дерево, що особливо важливе для військових гідролітаків, поплави яких можна робити з пластиами.

Покицьо найбільшим кораблем, зробленим з пластиами, є самохідна баржа збудована в США. Вона має 16 метрів завдовжки, але важить тільки 10 тонн. Корпус цього корабля був відлитий у велетенській фанерній формі, яка може витримати багато таких відливів. У недалекому майбутньому судна з пластиами стануть звичайним явищем, а їх корпуси не потребуватимуть фарбування та захисту від корозії.

Текстоліт має втрое більшу, ніж

металь, тепломісткість і в 40-60 разів меншу тепlopровідність, тому він може бути застосований і при спорудженні літаків. Пластмасовий фюзеляж (корпус літака) при високих полетах не потребує захисту від холоду й не змінюється від нерівномірності нагрівання сонцем.

Одним із завдань сучасного літакобудування є дальнє спрощення складання літака і покращання його аеродинамічних властивостей. Це особливо важливе під час війни, коли виробництво літаків відбувається надзвичайно масово. Пластмасові крила літаків тепер легко і швидко можна вже виготовляти штампуванням. Головне, що на виготовлення і складання пластмасового літака потрібно значно менше часу, ніж на виготовлення суцільнometalевого. Одна американська кампанія літакобудування виготовила вже такий літак, що може складатися майже на 90% з пластиами. Його корпус зроблений із склопластики.

Пластичні маси мають ще одну незаступну властивість — у військовій діяльності дуже важливу перевагу над металевими: завдяки своїм високим електроізоляційним якостям вони «прозорі» для радіопроменів. Збудовані з них літаки, що літають у повітрі та сұльча, які плавають на морі, майже невловні для радару.

Чевидно, що пластиами не є конкурентами металю, але в сполучці з ним вони відкривають широкі можливості в військовій техніці. Тепер в США, напр., працюють дуже вперто над справою заступати пластмасами деякі деталі вогнепальної зброї.

Замість ржавіючого металю хеміки створили тепер такий матеріал, який у вогні не горить і у воді не тоне. Кубометр найлегшого нового матеріалу пінопласти важить 10 кг. Це є в 5 разів легший від корку, у 70 разів легший від води і в 500 разів — від заліза. Зараз з пінопласти виготовляються поплави для сіток, човни, рятувальні кола та одяг.

Чудовий матеріал одержано при сполучці розчину смоли й азбесту. Цей матеріал не боїться квасів, з нього роблять хемічно стійкі рури, різну арматуру, баки, цистерни. Для військової техніки він виявився незаступним.

Якщо промочити розчином смоли склянину тканину, одержимо т.зв. склопластоліт. Щодо міці він навіть перевищує панцерну бляху. Так, напр., куля кріса, наче мячик відскакує від такого листа, завтовшки всього лише 6 мм. Такі властивості склопластоліту вже застосовуються в панцерах, обкладаючи ним внутрішні стіни башт, кабіну водія та кулеметчиків.

З пластиами витискуванням можна робити рури, листи та інші частини. Ці вироби легко різати, клейти, а навіть і злітовувати пластиносю. Машина, яка виробляє рури, може бути становлена на тракторі безпосередньо на фронті. Машина виробляє рури, а трактор-копач рісе траншеї. Виготовлені рури автоматично вкладаються в траншеї на багато кілометрів. Пластмасові гуми не боїться корозії. Їх можна укладати в будь-який ґрунт без захисних покривів. Ними можна перепомповувати кваси, луг, оцет,

спирт, молоко, нафту, бензину, газ, аміак і різні солеві розчини. Як ізолятори, вони не знають руйнівного впливу колуючих у. грунті струмів.

Заміна металю пластичними масами звільняє багато варстатів та інструментів, бо вироби з пластмаси не вимагають низки таких праць, як свердлування, фрезерування, шліфування. Залишається тільки штампування на пресі.

В Німеччині та США тепер започатковано виготовлення з пластмаси друкарського шрифту. До цього часу для шрифту вживався тільки свинець (оливо). Виявилось, що шрифт з пластмаси міцніший від олив'яного і зовсім не шкідливий для друкар'в. Крім того, він витримує 150 тис. відбитків, у той час, коли олив'яний — тільки 40 тис. Він удвічє дешевший і в десять разів легший від олив'яного.

Деякі речовини мають властивість світитися в темряві під впливом ультрафіолетових променів. Додаючи ці речовини до пластмаси, створюються світні сполуки, з яких виготовляються циферблата, шпали й стрілки на залишничих дівірцах, дверні ручки, телефони, вимикачі і т. д. Їх не потрібно намащувати руками в темряві. Забезпечення стін світними пластма-

сами давало під час війни рівне світло в бомбосховищах, яке не залежало від електрівні. Комбінуванням світніх сполук можна регулювати силу та тривалість світіння.

Така величезна роль пластмас стала в сучасному побуті людини, некажучи вже, що вони в найширшому засязі застосовуються і в військовій техніці.

Крім того в Німеччині, ССРР та США науковці створили з пластмасою універсальний клей. Якщо ви ненастоком розірвали убрання, то можна його не зашивати нитками. Латочка приклесна універсальним kleem, держиться дуже міцно, навіть коли прати убрання в гарячій воді. Новий клей дає змогу шити одяг без ниток. Ним можна скріпити розбитий посуд, приклейти нове дно до емалевої кастрюлі — в усіх випадках, де раніше треба було злютовувати, зварювати, прішивати, клепати. У склесних місцях частини речі ніби зростають заново. Існує ще й більше цікавий, так зв. карбіновий клей. Ним склесують мармур, гуму, скло, метал — все з'єднується таким міцним швом, що при розриві деталь скоріше пошкоджується в цілому місці, ніж у склесному.

Так можна тепер приклейти назавжди скло до дерева, порцеляну до пластмаси, гуму до металу. Раніше, напр., скло до металу не можна було приклейти, тепер це стало можливим.

Промисловість пластмас має величезні перспективи. В 1929 році в усіх країнах світу було виготовлено 85 тисяч тонн пластичних мас. Через двадцять років виробництво цих нових матеріалів перевищило мільйон тонн, а в 1954 р. вже 2,5 мілн. т. — більше, ніж олива і цини.

ЗВЕРНЕННЯ о. І. Лебедовича

У зв'язку з плянованим виданням Історії Української Галицької Армії звертаюсь оцім до всіх кол. полевих духовників УГА, або до їхніх родин в справі матеріалів, які наслідуювали б якнайвірніше рою українського католицького духовенства в творенні і духовній опіці в рядах Української Галицької Армії.

Відомо, що полеві духовники УГА понесли найбільші жертви життя під час виконування своїх душпастирських обов'язків на фронти і в запліті у зв'язку з епідемічними недугами, зокрема з масовою епідемією тифу. Тому прошу всіх, хто має змогу подати в якнайкоротшому часі дані про: 1) рою священиків у творенні Української Галицької Армії; 2) дані про участь поодиноких священиків як полевих духовників і 3) знімки, які відносяться до загаданих двох точок.

По змозі якнайдокладніші дані і листування в цій справі прошу слати на адресу: о. Іван Лебедович (б. полевий духовник УГА), 871 N. 24 St., Philadelphia 32, Pa., USA.

МУЗЕЙ-АРХІВ БРАТСТВА

Останньо надійшли до нашого архіву-музею матеріали з часу передування нашої Дівізії в полоні в Італії, які були зложені в Ріміні під опікою архиєпископа І. Бучка. Вони значно збільшили наш архів і є поважним кроком до зібрання документів і пам'яток по Дівізії в одному місці. Таке зібрання документів є особливо важливе, бо поєднані історії Дівізії ще не можемо съгодні написати, я зібрані матеріалії служитимуть майбутньому істориків необхідним джерелом.

Референт архіву-музею, мігр. О. Гординський, робить старання примістити архів Братства в будинку Українського Музею в Чікаго. Поважною перешкодою в праці є брак грошей на закуп шаф, течок, наліпок і т. д. Тому звертаємося з закликом до колишніх вояків Дівізії:

Надсилайте матеріали для архіву-музею Братства! Складайте датки на цю ціль, а в першу чергу вирівнююте членські вкладки, бо з цих фондів зможемо солідно влаштувати архів-музей Братства.

Пошукується Василь Посадський з повіту Золотий Potik. Був у дівізії «Галичина». Вістки просимо подавати на адресу: Mr. B. Nurzenski, 17, Celebration St., Cannington, W. Australia.

Увага!

Увага!

В ЖЕНА ВИЧЕРПАННІ ВЕЛИКА МОНОГРАФІЯ

про

„БОЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО”

Ю. Тис - Крохмалюка

Книга має 200 стор., велику бібліографію, 8 шкіців боїв Хмельницького, політично-адміністраційну карту України XVII століття, багато зняток і рідкісних гравюр, великий список літератури.

Вперше дістане читач всесторонньо висвітлені могутні баталії гетьмана Богдана Хмельницького, розкриються перед ним світлі сторінки історії української зброї сперед триста років.

Спerta на ґрунтовній історичній студії, праця Ю. Тиса-Крохмалюка є рівночасно приступним і цікавим описом для найширших кругів читачів і шкільної молоді.

Бажаючі мати цю книжку повинні негайно замовляти її у представників Братства або прямо в Адміністрації „Вістей“.

Ціна книжки: в США і Канаді — 2,25 дол., Аргентині — 25 пезів, Австралії — 15 шил., Англії — 12 шил., Бельгії — 75 фр., Франції — 600 фр., в Бразилії, Швеції, Голландії, Італії рівновартість 6,50 нм.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ — «БОЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО»!
КНИГА ЛИЦАРСЬКОСТИ Й ХОРОБРОСТИ НАШИХ ПРЕДКІВ!

Спішіть з замовленнями!

З життя Управ Братства

ПОВІДОМЛЕННЯ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ ТА БРАТСТВА 1. УДИВІЗІЇ УНА В АРГЕНТИНІ

Змагаючи до об'єднання українських комбатантських організацій на еміграції Союз Українських Ветеранів і Братство 1. Української Дивізії УНА в Аргентині на спільному засіданні Управ від дня 6. 4. 1957 р. рішили затіснити існуючу співпрацю обох військових організацій та скординувати свої виступи назовні, як також всі майбутні імпрези влаштовувати спільно.

За Управу:

Союзу Укр. Ветеранів Братства 1 УД УНА Сологор Ф. — голова Стрільчук С. — голова Швак А. — секретар Любачівський Б. — секретар.

ЩЕ ДО ПИТАННЯ ДОПОМОГИ НАШИМ ІНВАЛІДАМ

Як вже згадувалось в попередньому числі «Нашого Зв'язкового», стан інвалідського фонду постійно маліє, а прогреби є великі. І це не тільки інвалідам на терені Аргентини але, може ще в більшій мірі, тим, які залишилися в Європі.

На одному з засідань Управи виринув проект оснування якогось підприємства, якого власниками були б поодинокі вкладчики, а з якого доходи йшли б на потреби головно інвалідам. Якщо б зараз навіть не вдалося зорганізувати самостійне таке підприємство, то можна б було зібраний капітал ульокувати хвилюючи в якомусь уже існуючому підприємству чи банку, а дивіденди чи відсотки йшли б на згадану ціль.

Власниками вплачених сум дальше залишалися б вкладчики, тільки резигнували б з прибутків від вложених грошей. Коли б хтось пізніше забажав ці гроші вибрати (прим. відіждаючи з Аргентини), то це міг би зробити за попереднім виповідженням згідно з умовою.

Таке розв'язання справи фонду інвалідам виглядає досить реальним й не надто тяжким до переведення, чого доказом є те що вже трохи з самих тільки членів Управи заявили готовість вплатити на цю ціль по ти-січі пезів.

З НАШОГО ЖИТТЯ

Заходом усіх українських комбатантських організацій в Аргентині зорганізовано серію доповідей-рефератів, що відбуваються кожного місяця в приміщенні Українського Клубу для членів і гостей.

Перший реферат мав проф. Є. Осацький на тему «Вага традиції в спільному житті». Прелегент з'ясував погляди політичних теоретиків на значення традиції в житті народу на основі різних програмових газетних статей довоєнного періоду. По-тповіді відбулася цікава дискусія, в якій брали участь приявні, як також і сам прелегент.

Другий з чергів відбувся реферат доц. д-ра Б. Галайчука на тему «Роз'єднаний лад у міжнародному світі». В доповіді порушено брак спільногорозуміння ідей і понять у різних народів і держав, які кожну ідею і поняття розуміють по-своєму, нада-

ючи їм часто зовсім протилежні значення. В наслідок того в політичному житті світа позначається безвизіхідний хаос сучасної доби.

Третім, відчитав свій реферат п. І. Бойкевич на тему «Генеральні ідеї української духовності і характер народу».

Прелегент використав до свого реферату джерела по етнопсихології, археології, історії та соціології, подаючи синтезу української духовності, що базується на кількотисячній історії, при узглядненні різних часових прикмет і при незмінності українського субстрату з трипільських часів.

Четвертим з плянованого циклу рефератів були «Враження з побуту в США і Канаді» п. Леоніда Філя, який, побувши не цілих два місяці на північній півкулі нашого континенту, поділився враженнями з привідними слухачами. В своїй доповіді з'ясував не тільки умови побуту, праці і господарських відносин але також описав клімат і вигляд східніх областей США і Канади, в яких мав змогу бути. Okremо заторкнув способі життя, праці та громадської діяльності наших земляків, прирівнюючи їх до відносин в Аргентині. По доповіді приявні ставили різні питання, на які прелегент радо й обширно відповідав.

П. Л. Філь мав в пляні відвідати й привітати від Братства в Аргентині Командира УНА ген. П. Шандрука, але, на жаль, обмежений час побуту йому на це не дозволив.

СВЯТО ЗБРОЇ У КЛІВЛЕНДІ

За повідомленням заоceanської української преси 20 жовтня ц. р. в Клівленді (США) відбулося свято зброї, влаштоване спільно комбатантськими організаціями: УСС, ОБВУА, Братством кол. вояків УПА і Братством кол. вояків 1 УД УНА, при активній участі СУМА та інших організацій. Свято відкрив голова Свяtkового Комітету інж. М. Хронов'ят, після якого промовляли від УСС-ів д-р Н. Гірняк та від Братства кол. вояків 1 УД УНА Олег Лисяк. У мистецькій частині свята брала участь оркестра СУМА — Клівленд та М. Шарко.

«ДЕР ФРАЙВІЛІГЕ», журнал видаваний колишніми вояками Зброй СС в Німеччині, в числі за серпень 1957 року містить під наголовком «Золоті леви на голубому полі» статтю, присвячену боєві нашої Дивізії під Бродами. В цій статті докладно описаній бій і роля в ньому Дивізії. Кінчиться ця стаття словами:

«Мимо дуже сильного ворожого вогню вдалося понад 3000 добровольцям української дивізії вибороти прорив. Інші залишилися.

Головне командування Червоної Армії оцінює втрати Української Дивізії на 6000 вбитими, раненими і полоненими. Решта безслідно зникла. Багато з них вже по капітуляції Німеччини ще довго боролися в рядах українських повстанців. Інші тихо й самітно повмирили в глибоких лісах своєї батьківщини.

Іхня кров припечатала не тільки вірність братерства зброї, супроти німецьких товаришів, іхня кров була

великою жертвою української молоді для мрії вільної України.

Якщо колись цьому славному, так тяжко знедоленому хліборобському народові виб'є година волі, тоді мимо всього нещастливий бій під Бродами буде світлою сторінкою слави в історії України...»

СТВОРЕННЯ СТАНІЦІ Б-ВА У РОЧЕСТЕРІ, Н. Й., США

11. жовтня ц. р. в Рочестері відбулися Інформативні Сходини кол. вояків 1 УД УНА, з метою створення Станіци Б-ва. Сходини скликав Ініціативний Гурток: Л. Білік, М. Оглюк, М. Рінаш. Пряяні вислухали короткі доповіді М. Оглюка про потребу організації комбатантів, зокрема кол. дивізійників, і по короткому обміні думок, рішили скликати Основуючу Збори.

Збори відбулися того ж дня по Сходинах. Пряяні висловились за створенням Станіци Б-ва у Рочестері. До Керівних Органів Станіци увійшли:

Управа: Любомир Білік — голова, **Микола А. Оглюк** — секретар, **Олександр Грабар** — скарбник, **Михайло Рінаш** — вільний член.

Контрольна Комісія: Іван Олексин — голова, **Михайло Лаба** і **Дмитро Кіцніак** — члени.

Прийнято напрямні праці на біжуний діловий рік, зокрема рішено: зайнятись докладніше збиркою на наших інвалідів, поширювати «Вісті» і видання Б-ва, відбувати тозарські зустрічі і реферати на військові теми та тісно співпрацювати з м.сцевіми комбатантськими організаціями.

Новообрана управа Станіци має надію притягнути більше кол. дивізійників до членства Станіци, хо чимало з них чомусь зовсім майже злайдужило до всього, що їх колинебудь звязало з дивізією. З ініціативи Управи покликано до життя Відділ Суспільної Служби Комбатантів, що складається з членів Управи Відділу Об ВУА та новствореної станиці, яка перевпроваджує скоординовану збиркову акцію на наших інвалідів серед 35-ти різних організацій.

Попівський Євген розшукує свояка **Пилипчука В.** (Віталія), який перевівав в 1 УД. Останні вістки про нього були 4. 3. 1945 р. з Югославії. Хто має його адресу, або відомості, просимо писати: Mr. Eugene Popiwskyi, 37, Allison Rd, Aston, W. 3, London, England.

М. Грабовецький пошукує свого односельчанина, кол. дивізійника **Віктора Власюка**. Хто має про нього відомості, просимо писати: Mr. M. Grabowecki, 817 College Ave, Winfield 4, Mann, Canada.

Олексу Барана з-під Явора, кол. вояків II польського корпусу пошукує **Трохим Олексюка**. Просимо писати на адресу: Mr. Troxym Oleksiuk, Braunschweig, Rautheimerstr. 12, Bl. 8, Z. 87b, Deutschland.

Хто знав би долю кол. дивізійника **Антона Чилецького**, ур. 1924 р. у Львові проситьсья подати ласкаві інформації на адресу: Mr. W. Pawlyszyn, 265 Chandler St., Buffalo 7, N.Y., U.S.A.

ВІД РЕДКОЛЕГІЇ ЖУРНАЛУ

Подається до відома всім Передплатникам і Кольпортерам журналу «Вісті», що з днем 1. 7. 1957 р. адміністрування В-ва перебрав Володимир Стєчишин. У всіх справах передплати журналу та закупу книжок, виданих В-вом Братства кол. вояків 1 УД УНА — звертатися до п. В. Стєчишина на адресу: W. Steczyszyn, München 8, Avingerstr. 25/II, Deutschland

Редколегія просить всіх Кольпортерів та Передплатників, які розраховуються з передплатою безпосередньо з В-вом, на адресу В. Стєчишина пересилати та передавувати також і всі грошеві розчленення (а не на адресу А. Микуліна, як було до цього часу).

В справах дописів та редактування журналу звертатися на таку адресу: A. Mykulina («Wisti»), München 8, Zerpelinstr. 67, Deutschland

Всіх членів Братства, читачів, прихильників і передплатників нашого журналу повідомляємо, що в далішому:

1) Всі розшуки кол. вояків 1 УД УНА та кол. вояків інших українських військових з'єднань, редакція оголошуємо на сторінках журналу лише тоді, коли кожний зацікавлений розшуком звернеться безпосередньо з особистим листовним проханням до редакції або адміністрації. З інших українських газет оголошення про розшуки кол. вояків передчукуватися не будуть.

До цього часу редакція оголошує розшуки зовсім безкоштовно, маючи надію на те, що кожний зацікавлений у справах розшуків за власним сумлінням компенсуємо адміністрації кошти його оголошення. На жаль треба ствердити, що ніхто із зацікавлених до цього часу такі кошти не компенсує. Ще більше, нізвіть не було зацікавлення компенсувати витрати на поштові значки для відповідей редакції зацікавленим у розшуках.

2) Маючи на меті поліпшити якість журналу та ще більше зробити його гострим в противомосковській боротьбі, редакція ще раз звертається до всіх кол. вояків 1 УД УНА, читачів та прихильників присилати різноманітні дописи, спомини, статті й інші матеріали для поміщення в журналі.

Мусимо собі добре усвідомити, що на наш журнал розпочалися вперті і систематичні напади зі сторони со-вєтсько-більшевицької преси. Після неперебірливого і лайливого нападу «Радянської України» на 1 УД та на «Вісті», з брутальною лайкою та брехливими наклепами накинулися також вже і інші московські газети. Це свідчить про те, що наш військовий журнал, як і наша ідеологічно-військова зброя, гостро і дошкульно, завдає нищівних ударів московсько-со-вєтському окупантству України, так само, як під час другої світової війни вояки 1 УД завдавали йому вогнепальною зброєю на фронті.

Дальша доля нашої вояцької ідеологічної зброї журналу «Вісті» залежить тільки від кол. вояків 1 УД УНА, бо втримання видавництва журналу в майбутнім, насьогодні є вже конечною потребою.

ЗВЕРНЕННЯ РЕДКОЛЕГІЇ

З 1-го січня 1958 р. наш журнал «Вісті» вступає в 9-й рік свого існування. За нами вже 8 років. На перший погляд здається — час не надто великий. Але на протязі минулих 8 років журнал виконував найголовніші свої завдання: був лучником між кол. вояками 1 УД УНА, розсіяних на еміграції, ідейно і морально скріплював кожного кол. всяка, був гострою ідейною зброєю проти московського окупанта України, а також заторкував на своїх сторінках низку військових проблем та питань, одноразово з тим вміщував різні матеріали, які відносяться до історії українського війська, зокрема 1 УД УНА.

Своє восьмирічне існування журнал завдає тільки великий жертвеність іувазі кол. вояцтва 1 УД УНА, його читачам, передплатникам і кольпортерам. І коли б не ця жертвеність, незалежно від величезної праці редколегії, журнал напевно перестав би існувати.

Перед нами на черзі стоїть 9-й рік існування (диного на еміграції військового українського журналу). Кончиність видавання його зрозуміла кожному!

Але сьогодні ми стоїмо перед дуже поважними матеріальними труднощами. Вони настільки поважні, що загрожують дальньому існуванню журналу. Найголовнішим є фінансова база. І її потрібно вже тепер створити. Якщо такої не буде, журнал на 9-му році припинить своє існування.

Тому редколегія гаряче звертається від себе до всіх читачів, кольпортерів, передплатників, до всіх кол. українських вояків та до української спільноти на еміграції — підтримати існування журналу фінансовими середниками.

Редколегія журналу просить всіх вас складати добровільну пожертву на пресфонд журналу, своєчасно роз-

числятися за передплату, збільшувати кількість передплатників, допомагати журналові дописами, статтями, споминами та іншим матеріалом, дати журналові матеріальні моральні підтримки. Тільки за таких умов може існувати журнал далі. Редколегія має велику надію і певність, що її заклик знайде глибокій і палкій відгук серед кол. українського вояцтва та української спільноти на еміграції.

Редколегія журналу «Вістей»

ПОДЯКА РЕДКОЛЕГІЇ

Вп. пан В. Янцюк переслав до редакції журналу з Англії 10. 12. ц. р. дві збіркові листи на пресовий фонд «Вістей». Листа ч. 101 на 4-14-6 і листа ч. 102 на 4-15-6 англ. фунт. Разом на 9 фунт.

Редколегія журналу дуже сердечно дякує за добровільну пожертву на пресфонд журналу. Список жертвовувачів буде оголошений в наступному числі.

Редколегія журналу «Вістей»

ЛИСТУВАННЯ РЕДКОЛЕГІЇ

В. п. Кучірка Василь. Вашого листа від 24. 9. ц. р. редколегія журналу «Вісті» одержала. Ваше прохання погодити не спроможні, бо не диспонуємо потрібними Вам відомостями. Просимо звернутися з Вашою справою до Музею-Архіву Братства в Чікаро на адресу: Mr. Orest Horodyskyj, 235 N. Artesian Ave, Chicago 22, 1LL, U. S. A.

Степан Волошин розшукує свого брата Грицька Волошина з села Довге, Дрогобицького повіту. Г. Волошин був вояком української дивізії «Галичина» (1 УД УНА). Відомості просямо слади на адресу: Mr. Stefan Woloschyn, 420 Virginia St., St. Joseph, Mo. U.S.A.

УВАГА!

ПРОПАМ'ЯТНІ МАРКИ!

УВАГА!

Заходами Управи Братства кол. Вояків 1 УД УНА і при значній допомозі Станіци Філіядельфії, США, появилися пропам'ятні марки з нагоди 10-річчя великого бою під Бродами.

Марки у виконанні артиста-маляра М. Левицького, друковані на найкращому папері у прегарних барвах, становлять цінний і мистецький вклад в українську філіателію.

Прибуток з продажу пропам'ятних марок призначений на впорядкування могил вояків Дивізії і на видавничий фонд Братства.

Продаж цих марок — це велика, солідна акція розсипаних по всьому світу колишніх вояків нашої Дивізії! Завдання цих марок не тільки зібрати потрібні фонди, але також зробити пропагандивну роботу серед нашого емігрантського суспільства та чужинного оточення. Тому просимо всіх братчиків у всьому світі:

Наліплюйте пропам'ятні марки Бродів на всі Ваші листи. Докажіть, що в цей бурхливий час наше Братство стоїть так само згуртовано і з'єднано в цивільному житті, як стояло недавно ще у фронтовій лінії!

Докладіть всіх старань, щоб акцію продажу пропам'ятних марок перевести успішно!

Замовляти марки у наших представників або прямо в Гол. Управі Братства.

Ген. Греков

Армія і політика

В сучасну добу дуже поширилися випадки, коли в т. чи іншій державі військові організації скидають керуючу владу й перебирають її до себе. Само собою виринає тут питання, як кваліфікувати такі виступи — чи це є величі вчинки, чи злочини? Чи можна тут взагалі поставити один для всіх випадків принциповий при- суд, чи треба кожний з них розглядати в зв'язку з реальними обставинами, серед яких він виник і лише в залежності від того надавати йому кваліфікацію? І яка в такому разі мусить бути даліше підстава для встановлення тієї чи іншої кваліфікації, чи вона мусить бути визначена лише з правного і морального погляду, чи з погляду доцільності й фактичних наслідків даної події, без огляду на її правний і моральний характер.

Щоб близьче підійти до розв'язання цих питань треба насамперед пригадати основні риси тих факторів, з якими в кожному даному випадку приходиться зустрічатися, себто в першу чергу поняття «держави» і «армії».

Наука державного права визначає

державу, як осілий (маючий свою власну територію) народ, об'єднаний в одну цілість зверхньою владою. Отже три дані необхідні для встановлення поняття держави: народ, територія і зверхня, себто в міжнародному змісті ні від кого незалежна влада, що керує тим народом на його території. Саме поняття «народ» охоплює собою певну кількість людей, з'єднаних між собою одним кревним походженням, одною мовою й спільним історичним минулім. Гозуміться, в державі можуть бути й інші приєднані до її основного народу народності.

Зверхня влада керує державою при допомозі різних органів, одним з важніших серед яких є завжди збройна сила. Так було в усіхому разі в минулому світу й так залишилось до сьогодні.

Таким чином теоритичне поняття армії складається з трьох елементів: вона є сила, сила озброєна й сила державна.

Елемент «сили» треба розуміти так, що армія є своєрідно збудованою організацією, яка саме через цю своєрідність свого збудування втілює в

собі ідею потуги могутності, сили, їтого як у психологічному, так і фізичному змісті. Ціла кількість людей, з яких вона складається, з'єднується в ній таким психологічним наставленням і такою внутрішньою єдністю, що назовні вона виступає як єдиний, могутній колективний організм, до того ще й фізично зорганізований з найбільш здорових та сильних представників кожного даного народу. Психологічними засобами такого з'єднання маси людей в єдиний організм є їх патріотизм, військова дисципліна й військова ієрархія, себто система внутрішнього взаємного підпорядкування персонального складу армії.

Другий елемент армії — зброя — є матеріальним додатком до людської сили всіх новіших винаходів і заходів техніки, щоб повести ту людську силу, щоб вона себе виявила саме такою.

Нарешті елемент — державна сила — означає, що армія є той основний орган державної влади, на якому держиться можливість її існування й праці в часи найбільшої небезпеки для держави, однаково, чи ця небезпека з зовнішня, чи внутрішня.

Розвиток світової культури привів до того, що в сучасній нормальній державі основним, керуючим складовим елементом її є саме тіло її — народ. Нова держава є завжди тепер народня, демократична, без огляду на те чи її очолює якийсь спадковий представник династії, чи обраний на означений час народний представник. Рівночасно вона є правна держава, де ціла організація народного життя установлена на підставі визначених правним порядком функцій державних органів, їх взаємовідношення між собою й прав та обов'язків кожного окремого представника народу.

Серед інших державних органів займає своє правне місце й армія. Побіч законодавчих та адміністраційних органів вона являє собою так сказати б'язні руки державної влади, з допомогою яких вона правним шляхом здійснює й тримає недоторканніми від усіх без віймку перешкод своєї права й обов'язки. Під час муру нормальний стан цих рук — спокій. Вони приступають до діяльності тоді, коли нормальний хід державного життя порушується тими чи іншими протидержавними силами, і до того такими силами, боротьба проти яких перевищує адміністраційні можливості державної влади й вимагає введення в дію її основної фізичної потуги — її армії.

Логічним виводом з такого становища армії в правній державі є представництво нею цілого народу, без огляду на поділ його на ті чи інші політичні групи. Як король або президент репрезентує народ у повному його складі, так й орган реальної змоги проводити цю репрезентацію назовні й внутрі — державне військо — репрезентує свій народ лише в його цілому складі, без жадного узглядіння й переваги в користь тієї чи іншої його частини, тієї чи іншої політичної партії. Політика армії в правній державі, в нормальних умовах її життя, є політикою державної влади.

Це, розуміється, не значить, що окремі представники війська не мо-

ДОВКОЛА НАШОГО ЖУРНАЛУ

з 1 стор.

річні календарі. На них то виховалося покоління бойовиків УВО-ОУН, Каїпатської Січі, УПА — і таки загалу дивізійників. Тієї традиції не смімо перервати байдужністю й браком зрозуміння на свою скромну відтинку й ми. Традиції, що нею рукою відівся ото дивізійницького гуртка в Мюнхені перед 8 роками, започаткувавши видавати «Вісті» Братства».

Нині ця справа залежить і від отих сьогоднішніх авто- й домо-власників у США, Канаді, Аргентині, Англії, Австралії, — що час-до-часу беруть якусь чужомовну військовознавчу публікацію в руки й прочитавши діляться в рецензії своїми завважами й критичними думками, зреферують цікавіше прочитане, — у вільнішу від заробітчанської праці хвилину, замість лишень бавити дітей і жити родинним життям — сідають і спісують своє цікаве, пережите в війні, а що вже нині творить частину нашої історії, а з другої сторони — ця справа в неменшій мірі залежить і від тих, що серед емігрантських буднів не цураються свого минулого «гріха вояцької молодості» й отої редактором гуртком самовідречених фанатиків справи магазин нашого військовознавства — самі почитають і власним дітям у руки дадуть. Так як нам давали тому 20-30 років календар «Червоної Калини» — наші батьки. І так, як ми ім нині за те вдячні, так — повірте — ваші д'ти будуть колись вдячні й вам, за «Вісті».

Як добре вагу власних військово-історичних традицій розуміють наші сусіди й вороги — москалі, свідчить факт, що попри повінь своїх російських дано-фаахових публікацій —

молодіжна й популяризаторська російськомовна видавнича діяльність ДОСАФ-у в ССР засипана всіми видами літератури про «отечествені» війни, александровів імператорських, кутузових, бруслових — і на них змушені виховуватися й наша молода генерація вдома. При тому їй там дуже акуратно опльовується найменший прояв власної укр. військової традиції — аж по найновіші часи. Московські шовіністи добре знали, що роблять, коли найперше ліквідували в «суверенній» УССР навіть звінішні сліди її військової окремішності враз із окремими військовими «школами червоних старшин», окремими українськими складом кадровими й територіальними частинами ЧА (1935 р.), і врешті — навіть окремі українсько-мовні військовознавчі публікації. Бо ж в «Красній армії» положено гаваріть на русском языке» — тлумачено нам 1941 р. Наш песій обов'язок супроти батьківщини — бодай постійно викривати вголос оцю червону московську забріханість на відтинку, який ми собі витичили для янкою праці. Щоби про неї постійно пригадувати відірваному вже від підсвітської дійсності нашому заголові, хай заздалегідь готовиться на те, з чим йому слід числитися при майбутній безпосередній зустрічі з молодою нашою генерацією, відповідно вихованою червоними москалями.

Ще раз і ще раз будемо пригадувати нашому комбатантському заголові про оті нелегкі завдання, що стоятимуть перед нашим журналом, доки їх не перейме у вільній Батьківщині гідніший продовжувач, чи то в комбатантській громаді на еміграції якийсь його відповідник.

М. Василишин

жуть мати своїх персональних політичних переконань. Але це їхня приватна справа. В своїй офіційній діяльності вони не можуть проводити їх в життя, котрі вони стоять у протиріччі до політики державної влади. Нарешті, й голова держави й армія завжди в певному сенсі є партійні, бо вони мусять завжди йти з пастю, яка згідно зволі народу в даний момент стоїть при кермі державного життя. Свої права причиняються до приходу до влади тієї чи іншої партії всіх військові, як громадяни своєї держави, мають на рівні з усіма іншими громадянами, але лише теоретично. На практиці це залежить від законів даної держави. Деякі з них визнають виборчі права військових у принципі, але не дозволяють здійснювати їх активним військовикам. Інші допускають здійснення права вибирати (активне вибірочне право), а також бути обраним (пасивне вибіроче право) й ці здійснення або в повному їх обсягу, або з певними обмеженнями.

Побіч демократій у справжньому сенсі стоять ще й досі в практично му житті такі демократії, що лише самі себе так кваліфікують, але які в дійсності є спадкоємцями старих деспотій різного покрою. Їх різниця від правних демократій полягає в тому, що державу веде не народ, але одна окрема політична партія, змушуючи до того цілого народу, не рахуючись з його дійсними бажаннями. Розуміється, існують також і в цьому випадку певні норми права, але вони є лише зовнішні, формальні. По суті вони однобічними наказами без морального-правного характеру, бо виходять не від того, хто мусить бути їх обов'язковим виконавцем, не йдуть від самого народу. Тим самим і про правне становище армії в дійсному сенсі слова, тієї армії, що служить деспотичній владі й виконує її накази навіть проти народу, з якого вона сама походить, не можна говорити. Формально її можна називати армією, бо всі складові елементи цього життя вона має, але однаково як і та державна влада, що керує нею, вона стоїть поза межами всіх правних категорій і належить до занадь права п'ястука. Вона тут буває або куплена тими чи іншими зисками, або цілковито зполітизована в дусі керуючої особи чи партії.

Зразком такого останнього типу війська може служити так звана Червона Армія, що вийшла на світову арену в останню війну. З часів закінчення боротьби за владу комуністичні верховоди виховали її лише в напрямку служби пації, але не в напрямку служби народові, якого, в цілому, партія не репрезентувала, хоч і проголошувала себе такою. До армії були додані спеціальні політичні провідники її складу, які рівночасно були й доглядачами за всіми, хто був інакше наставлений, ніж партія. Тим провідникам надані були безмежні повновласті не тільки у відношенні до звичайних вояків, але й проти командного персоналу включно до права втрачатися в їх бойові накази.

Ті представники партії на протязі цілих років вдень і вночі спрямовували військо за партійними вказівками з твердженням, що якраз вони

зробили винайді найкращого виховання війська, що їх методи є останнім словом у цього обсягу. Але коли так оброблена армія вийшла на війну, вона почала мільйонами переходити в полон. Лише після того як Сталін почав галасливо пропагувати у всіх відмінках російською мовою слово «батьківщина» замість слова «партія», себто поставив цілу народнію справу на місце малого його відсотку, армія скаменулася й почала воювати, як правдиве військо, а коли повновласті політичних доглядачів були рішуче обмежені, вона закінчила війну побідником. У такій важкій справі для народу, як війна, не можна грatisи абстрактними імпровізаціями супроти досвіду століття. Тільки така армія, що є дійсною дитиною свого народу, що до самої глибини своєї душі просякнена його життєвими інтересами, може відстоювати їх з успіхом. Всі спроби змінити її істоту в чужому для неї напрямку лише калічать її дуже і дуже психологочно гнучкий та тонкий організм.

Так виглядає становище армії в державі — чи вона правна чи деспотична, в ході її щоденного біжучого життя. Складнішим стає це питання, коли вибухають внутрішні порушення цього щодня, революції, чи то при переході держави з деспотії на правну форму, чи то протилежне її переворювання. Принципово місце армії в усіх таких випадках мусить бути завжди лише з народом, з головною, переважаючою його масою. Коли ця маса приходить до одвіртого спротиву своїй дотеперішній владі, кістка від кістки народу — армія повинна бути з ним, бо усіх складових елементів держави, як вище вже було зазначено, народ є вихідна основа, саме тіло її, і його воля має першінство в усіх справах життя його держави. Зверхня влада в правній державі є твір народу. Народ без зверхньої влади є й далі народом, але та влада без народу просто є немислима. Тому й армія тільки чисто формально втрачає свій елемент державності, коли вона дає перевагу народові перед зверхньою владою й придінується до нього. В певних умовах вона може, а навіть і мусить бути ініціатором народного руху, коли настрай народу вже є ясно відомий, але для відповідного кроку він не має організації. Коли ж тут має місце перехід від деспотичної держави до правної, навіть і ця формальна ознака розриву зі зверхньою владою зникає, бо армія деспотії тут не втрачає, але здобуває собі дійсний елемент державності. Доля совєтської держави, наприклад, мала б змінитися раз з почину її армії, бо народна маса системою довгорічного терору приведена в стан остаточної розпути, але настрай її не викликає жадних сумнівів; армія в останні часи більше й більше виходить наперед супроти партії. Але це є лише теоретичний приклад. Вихід із становища, що тут логічно напростоється, занадто тяжко ускладнюється в цьому випадку через природний імперіялізм головного чинника в державі і армії — великоросійського народу й через досить туманну настанову його дійсних переконань. Скоріше всього тут можна

сподіватися не зміни режиму, але лише зміни його провідника.

При спробах бонапартського типу з боку окремої людини чи цілої політичної партії армія повинна також бути там, де й народ. Коли ця спроба веде від гіршого до кращого й народ співчуває їй, армія мусить цю спробу підтримати, коли ж це є якийсь авантурницький виступ, армія мусить боротися проти нього. Розуміється, тут як в усіх людських справах, можливі й помилки, що вони дійсно трапляються й будуть траплятися, бо перед революційним виступом претенденти за владу завжди дають великі обіцянки, яких потім зовсім не додержують. Але в усікому разі, якщо цілій народ помилується, не можна обвинувачувати лише військо, коли воно йде не властивим шляхом, але в спілці зі своїм народом.

Інша справа, коли військо помилується щодо народного настрою й робить з себе, так би мовити, військову партію серед революційного розгардія зі своїми програмовими гаслами. Тут воно попадає в трагічну ситуацію боротьби в ім'я народу, проти цього самого народу. В такій ситуації опинилася так звана «добровольча армія», що звуться армією лише в загально-розмовному вживку цього терміну, бо по суті вона була якраз військовою партією. Вона пішла не з народною масою, яка в ті часи цілком інакше розуміла свої інтереси, ніж добровольча програма, що принесла йому замість користі лише безліч зайвого горя й роздору. Коли ж військо йде в бій дійсно в напрямку волі народу, він без примусу в усьому йому помагає. В літі 1919 року населення Галичини без мобілізації йшло до своєї армії так масово, що для нього не вистачало зброй, і всім, що тільки було в його силах допомогло їй битися до останнього набою. Не вина тієї вітки українського народу й тієї армії, що той останній набій **прийшов** занадто швидко.

Богдан Бора

ТИ ІДЕШ

Через Крути, Базар, через Броди —
Через трупи, пожари і кров
Простелилась дорога, народе,
Під заїздом вояцьких підков.

І хоч знаєш — доба неласкова,
А роки — це багнетів стерня,
Ти ідеш — тобі ніч не цікава,
Бо ти сином райдужного дня.

Ти ідеш. І не сам ти з собою.
Побіч тебе нащадки й діди.
Їхній голос говорить з тобою,
Кожна думка з їх серця іде.

Ти ідеш. Кожна скиба для тебе
Зачаклована кров'ю скрижаль,
Скрізь вітає тебе сине небо
І напоснає славою даль.

Ти ідеш. Навіть з кулею в лобі
Ти співаєш про радість життя,
Бо безсмертя замкнулося в тобі,
Наче правда в Христові уста!

І Голгота тебе не лякає,
І безсиле для тебе «Разпні»...
Третій День недалеко, Світє,
Небосхил пахне щастям весни.
(З книги «Моя доба»)

НАШІ ВТРАТИ

Діллимося з Братством 1 УД УНА сумною вісткою про нашу чергову втрату. 19. жовтня 1957 року помер у Вінніпезі, Канада,

сотник д-р Степан Тищенко

Активний вояк-старшина світової війни; учасник збройно-визвольних змагань за Українську Державу в часи протимосковської війни 1917-1921 років; командувач куренем 1-ї Української Дивізії УНА; основоположник Станиці Братства кол. дивізійників у Вінніпезі.

25 жовтня 1957 року у залі Рідної Школи (Вінніпег) о 8-ій годині вечора відбулася панахида. Похорон відбувся о 10-ій годині ранку 26 жовтня 1957 року.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ

С ПОМИН

Михайло Шарик: ДІТИ ВІЙНИ. Частина II, видавець I. Тиктор, Вінніпег, 1956 р., стор. 128.

Друга частина спогадів п. Шарика це опис його участі в Визвольних змаганнях, в рядах українського летунства. Тоді коли інші роди зброй Української Армії мали більше «щастя» і знайшли своє зафіксування в численних мемуарах з часів визвольних змагань, українське летунство

тих часів мало до тепер мачушине трактування.

Зі спогадів Шарика довідується сьома про цей рід зброй, що начислював 83 машин як на цей час — справді важливое число.

Дещо місяця присвятив автор проблемі «русинів», отих малосвідомих автохонів, що ще не розуміли, за що ведеться боротьба і втікали з фронту «додому». Автор робить критичні заваги, що ця порода малодухів не перевелася ще й до сьогодні і покутує на еміграції. Він теж відмічає відомі йому випадки, що люди, які свого часу втікали були з фронту, виємігрували до Канади чи США, залишки оповідали про свої геройські вчинки.

Описаним летунських боїв, що супроводжали відступаючу за Дністер УГА, «четирокутника смерті» і врешті переходу летунського полку до «денкінців» кінчить автор другу частину оповідання.

Так як і перша частина спогадів їх продовження є свідченням українського вояка часів визвольних змагань про світла й тіні цього періоду, свіжість і безпосередність яких робить з них присміну і цікаву лекцію. Л. О.

Редакційна Колегія
«Вістей»

Ветеринарні лікарі

Управа Українського Ветеринарного Товариства в США звернулась до Редакції «Вістей» з проханням, допомогти її в скомплектуванні матеріалів про працю ветеринарних лікарів в 1 УД. Йдеться про видання альманаху Товариства, в якому спеціальне місце відведено ветеринарній службі в нашій Дивізії. На жаль, не зважаючи на численні заклики Редакції за останні роки, присилати матеріали до історії 1 УД, а в тому і про медично-ветеринарну службу, до сьогодні ма-

ємо тільки фрагментарні звіти, що не скоплюють цілості загаданих служб. Подібно мається справа з цілім рядом інших служб Дивізії.

Просимо ще раз всіх наших товаришів, що розуміють значення спрази, прийти на зустріч нашим проханням і висилати матеріали. Зокрема просимо членів ветеринарної служби виготовити відповідні звіти з побудови, персонального складу і праці цієї служби й вислати їх можливо найскоріше до Редакції «Вістей».

РОЗШУКИ

Іванна Крижановська, яка тепер перебуває в Канаді, пошукує рідного сина **Остапа**, який, правдоподібно, був під Берліном захоплений советською армією до полону. Є неперевірені вістки, що він з полону звільнений, перебуває в одній з сателітних країн і також розшукує свою ріднину. Син Крижановської Остап народився 11. 2. 1921 р. в Опака, коло Борислава. Був студентом львівської політехніки. Хто має якісь за нього вістки, просимо написати на адресу: Iwanna Kryzhanovska, 11135-63 St., Edmonton, Alta, Canada.

Пошукую сина, **Володимира Федъківського**, народж. 1927 р. в Золочеві. (Не зміщувати з В. Федъківським, народж. 1922 р. теж у Золочеві). Останню вістку від Володимира Федъківського отримано з Нойгамеру в червні 1944 р. Під Бродами не був. Хто знов би щонебудь про нього, прошу написати на адресу:
Ms Olha Fedkiwska, 225 East 14th Str., New York 3, N. Y., U.S.A.

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редактор:

Редакційна Колегія

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і правити мову

Зміну адрес просимо подавати до адміністрації, передплату і кольпортерські розрахунки висилати до представників:

Австралія:

Mr. R. B. Gishowskyj, 47 Spencer St., Essendon, Melbourne, Vic.

Австрія:

S. Dolhyj, Graz 1, Postfach 175.

Англія:

K. Rosneckyj, 89 Bannerman Rd., Bulwell-Nottingham.

Аргентіна: Братство к. в. 1 УД, Fraternidad de los ex-comb. de la 1 UD, Curapalique 760, Buenos Aires.

Бельгія:

Osyp Zmija, 9, rue des Brasseurs, Louvain.

Бразилія:

Exmo, Snt. Andre Uhrynn, Caixa Postal 8103, Sao Paulo S. P. Brasil

Франція:

Mr. V. Malynovych, 2, Rue Cl Bizolon Lyon (2e), France.

Канада: W. Huzar, 9 Skylark Rd., Toronto, Ont., Canada.

США:

W. Hryniuch, 579, East 178 St., Bronx 57, N. Y., USA.

Це число «ВІСТЕЙ» скончують:

Англія	1 ш. 5 п.	8/6
Австрія	3 ш.	18 ш.
Австралія	2 ш.	12 ш.
Аргентіна	4 пезо	24 пезо
Бельгія	10 б.фр.	60 б.фр.
Франція	85.фр.	500 фр.
Німеччина	0,80 нм.	4,80 нм.
Канада і США	0,40 дол.	2,40 дол.

Адреса Редакції:

A. Mykulic („WISTI“)

Ukrainische Verlag

München 8, Zeppelinstrasse 67,
Bundesrepublik Deutschland

N e r a u s g e b e r :

Bruderschaft der ehemaligen
Angehörigen der 1. Ukr. Division.

Друковано в друкарні:

Druckgenossenschaft „CICERO“ e.G.m.b.H.
München 8, Zeppelinstrasse 67.